

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI
ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SUPİYANAT MAMAYEVA'NIN ŞİİRLERİNDE MİLLİ KİMLİK

GÜLBAHAR KANTAR

Danışman : Doç. Dr. Mehmet KILDIROĞLU
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Orhan SÖYLEMEZ
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Osman ARICAN

KASTAMONU-2025

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Gülbahar KANTAR

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SUPIYANAT MAMAYEVA’NIN ŞİİRLERİNDE MİLLİ KİMLİK

GÜLBAHAR KANTAR

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI DANIŞMAN: DOÇ. DR. MEHMET KILDIROĞLU

Bu çalışma, Kumuk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Supiyanat Mamayeva’nın eserlerini milli kimlik teması çerçevesinde ele almıştır. Mamayeva, şiirlerinde vatan sevgisi, özgürlük, dilin korunması, kültürel miras, savaşların etkileri ve toplumsal birlik gibi temaları sade ve etkili bir dille işlemiştir. Onun eserleri, yalnızca Kumuk halkının tarihi ve kültürel değerlerini yansıtmakla kalmayıp, aynı zamanda evrensel insani değerleri de dile getirmektedir. Mamayeva, halkının yaşadığı zorlukları, savaşların yarattığı travmaları ve bu süreçte halkının gösterdiği direnişi şiirlerinde güçlü imgelerle anlatmıştır. “Vatanım”, “Durmuyor mu?”, “Türküm Var” ve “Ana Dil” gibi eserlerinde vatan sevgisi, bağımsızlık mücadelesi ve halkının diline olan bağlılığı ön plana çıkmıştır. Şiirlerinde kullanılan metaforlar ve doğa betimlemeleri, Kumuk halkının ruhsal direncini ve umudunu ifade etmenin yanı sıra, toplumsal dayanışmayı teşvik eden mesajlar taşımaktadır. Mamayeva’nın, Kumuk Türkçesi’ni bir milli kimlik unsuru olarak ele alması ve bu dilin korunmasına yönelik çağrıları, halkının kültürel mirasına olan derin bağlılığını göstermektedir. Özellikle “Ana Dil” şiirinde, Kumuk dilini annesinin sesiyle özdeşleştirerek, dilin sadece bir iletişim aracı değil, aynı zamanda halkın manevi değerlerinin bir taşıyıcısı olduğunu vurgulamıştır. Bu çalışmada, Mamayeva’nın eserleri hem bireysel hem de toplumsal perspektiften incelenmiş, onun Kumuk halkı için bir ilham kaynağı ve edebi bir lider olduğu ortaya konmuştur. Şiirlerinde işlediği temalar, yalnızca Kumuk halkına değil, evrensel değerlere de hitap eden bir nitelik taşımaktadır. Bu bağlamda, Supiyanat Mamayeva’nın eserleri, hem Kumuk edebiyatının önemli bir mirası hem de Türk dünyasının edebi zenginliğinin bir parçası olarak değerlendirilebilir.

ANAHTAR KELİMELE: Supiyanat Mamayeva, Kumuk Edebiyatı, Milli Kimlik

Ocak 2025, 83 Sayfa

ABSTRACT

MSC THESIS

NATIONAL IDENTITY IN SUPIYANAT MAMAYEVA’S POEMS

GÜLBAHAR KANTAR

**KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
DEPARTMENT OF CONTEMPORARY TURKISH DIALECTS AND
LITERATURES**

SUPERVISOR: ASSOC. PROF. DR. MEHMET KILDIROĞLU

This study examines the works of Supiyanat Mamayeva, one of the prominent figures in Kumyk literature, within the framework of national identity. Mamayeva's poetry reflects themes such as love for the homeland, freedom, language preservation, cultural heritage, the effects of war, and social unity, all conveyed in a simple yet impactful manner. Her works not only highlight the historical and cultural values of the Kumyk people but also address universal human values. Mamayeva's poems vividly depict the hardships faced by her people, the traumas caused by wars, and the resilience shown by the Kumyk community. Through powerful imagery, poems such as “Vatanım” (My Homeland), “Durmuyor mu?” (Doesn’t It Stop?), “Türküm Var” (I Have a Song), and “Ana Dil” (Mother Tongue) explore themes of patriotism, the struggle for independence, and the deep connection to the Kumyk language. Her use of metaphors and depictions of nature serve as expressions of the spiritual resilience and hope of her people, while also promoting messages of social solidarity. Mamayeva's emphasis on the Kumyk language as an essential element of national identity and her calls for its preservation demonstrate her profound dedication to the cultural heritage of her people. Particularly in “Ana Dil”, she equates the Kumyk language to her mother’s voice, underlining its role not only as a tool of communication but also as a carrier of the community’s moral and spiritual values. This study highlights Mamayeva's dual role as both an individual artist and a collective voice for her community, emphasizing her significance as a source of inspiration and a literary leader for the Kumyk people. Her themes resonate beyond the Kumyk community, encompassing universal values, and her works are recognized as an integral part of Kumyk literature and the broader literary richness of the Turkic world.

KEYWORDS: Supiyanat Mamayeva, Kumyk Literature, National Identity

January 2025, 83 Page

TEŞEKKÜR

Hayatım boyunca bana her türlü desteği veren, beni büyütüp bugünlere ulaştıran ve her zaman yanımda olan annem Bedriye Kantar'a ve babam Mehmet Ali Kantar'a tüm içtenliğimle teşekkür ederim.

Lisansüstü eğitimimde tez sürecine başlamadan önce konu seçiminde beni aydınlatan ve yönlendiren Prof. Dr. Çetin Pekacar'a, Şair Supiyanat Mamayeva'ya ulaşmam için bana yardımcı olan ve beni Türkiye'de yaşayan, Kumukların aksakalı Tevfik Zengin ile tanıştıran Dr. Barış Cavid Mövsümlü'ye, değerli yardımları için ve eserlerini benimle paylaştığı için şair Supiyanat Mamayeva'ya, şairin eserlerine ulaşmamda bana yardımcı olan, Kumuk Türkleri ile ilgili her bilgiyi benimle paylaşan, tercüme ettiğim şiirlerin kontrolünü sağlayan Kumukların aksakalı Tevfik Zengin'e, tez sürecim boyunca bana yol gösteren, desteğini esirgemeyen ve anlayışla yaklaşan danışmanım, değerli hocam Doç. Dr. Mehmet Kıldıroğlu'na ve tüm bölüm hocalarıma teşekkür ederim.

Kardeşlerim Kâmil Kantar ve Çağla Pınar Kantar'a, kıymetli arkadaşlarıma desteklerinden ötürü teşekkür ederim.

Maddi ve manevi benden desteğini ve yardımını esirgemeyen değerli abilerim Nurtekin Gökgöz ve Salih Şişman'a teşekkürü borç bilirim.

Çalışmamın, Türk Dünyasına, Kumuk Türklerinin ve eserlerinin tanınmasına katkı sağlaması dileğiyle.

Gülbahar KANTAR

Kastamonu, 2025

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TEZ ONAYI	ii
TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ.....	viii
TABLOLAR DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ.....	1
2. SUPİYANAT MAMAYEVA’NIN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ	23
3. MİLLİ KİMLİK KAVRAMI	30
3.1 Milli Kimliğin Genel Özellikleri	31
3.2 Milli Kimlik ve Tarihsel Süreç	34
3.3 Edebiyat ve Kimlik	35
3.4 Modernleşme ve Kimlik	47
4. SUPİYANAT MAMAYEVA’NIN ŞİİRLERİNDE MİLLİ KİMLİK.....	50
5. SONUÇ	77
KAYNAKLAR	80

ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1.1 Kiril Harfli Kumuk Türk Alfabesi	16
--	----

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 4.1 Vatanım şiiri ve çevirisi.....	51
Tablo 4.2 Durmuyor Mu? şiiri ve çevirisi.....	55
Tablo 4.3 Şehirli ve Köylü Kız şiiri ve çevirisi	58
Tablo 4.4 Köpek Uluyor şiiri ve çevirisi.....	62
Tablo 4.5 Sessizliği Bölüp şiiri ve çevirisi.....	64
Tablo 4.6 Türküm Var şiiri ve çevirisi.....	65
Tablo 4.7 Hey, Güçlü Savaş Atı! şiiri ve çevirisi	66
Tablo 4.8 Her göze yüz perde şiiri ve çevirisi	67
Tablo 4.9 Ağlıyor Mu Acaba şiiri ve çevirisi	68
Tablo 4.10 Süleyman Stalskiy'e şiiri ve çevirisi.....	70
Tablo 4.11 Benim Uzak Çöllerimin Aydınlığı şiiri ve çevirisi.....	72
Tablo 4.12 Ana Dil şiiri ve çevirisi.....	73
Tablo 4.13 Yurdumuzu Koruruz şiiri ve çevirisi	75

1. GİRİŞ

Bu araştırmanın temel amacı, Kumuk Türklerinin önde gelen edebiyatçılarından biri olan Supiyanat Mamayeva'nın şiirlerinde milli kimlik temalarını ortaya koymaktır. Milli kimlik, bireylerin ve toplulukların ait oldukları toplumu ve kültürel değerlerini tanımlayan bir kavramdır. Edebiyat bir toplumun milli kimliğini şekillendiren ve yansıtan önemli bir araçtır (Alver, 2006). Supiyanat Mamayeva'nın şiirleri, sadece Kumuk Türklerinin tarihini ve kültürünü anlamak açısından değil, aynı zamanda Kafkasya'da Türk kültürünün yaşatılması ve sürdürülmesi noktasında da kritik bir öneme sahiptir.

Edebiyat, tarihsel süreç içerisinde toplumsal kimliklerin korunmasında ve yeni nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır (Argunşah, 2010). Özellikle Kafkasya gibi kültürel çeşitliliğin yoğun olduğu bölgelerde, edebi eserler toplumsal aidiyetin ve kimlik bilincinin bir göstergesi olmuştur (İbrahimli, 2019). Supiyanat Mamayeva'nın eserleri bu açıdan değerlendirildiğinde, Kumuk Türklerinin milli kimliklerinin korunması ve geliştirilmesi noktasında bir rehber niteliği taşımaktadır (Tiryaki, 2012). Mamayeva'nın eserlerinde tarih, kültürel değerler, dil ve din gibi unsurların milli kimlik perspektifinden işlenmesi, bu çalışmayı daha da anlamlı hale getirmektedir.

Araştırma, Supiyanat Mamayeva'nın şiirlerinde milli kimlik temasını incelerken Kumuk Türklerinin tarihî ve kültürel zenginliklerini edebi bir perspektifle analiz etmeyi hedeflemektedir. Kumuk Türkleri, Kafkasya'da Türk dünyasının önemli bir parçası olarak tarih boyunca çeşitli kültürel ve siyasi etkilerle karşılaşmış bir topluluktur. Bu etkiler, onların milli kimlik algısını ve bunu edebi eserlerine yansıtmaları biçimlerini şekillendirmiştir. Bu çalışma, hem Kumuk edebiyatı hem de genel olarak Türk dünyası edebiyatında milli kimlik olgusunun ne kadar güçlü bir tema olduğunu gösterebilecektir.

Bu çerçevede araştırmanın önemini birkaç noktada özetlemek mümkündür.

- Birincisi, çalışma Kumuk Türklerinin tarihî ve kültürel kimliklerinin şiirsel bir anlatımla nasıl ifade edildiğini anlamayı hedeflemektedir. Bu durum, hem Kumuk topluluğunun kültürel mirasını koruma hem de bu mirası yeni nesillere aktarma açısından büyük bir değer taşımaktadır.
- İkincisi, Supiyanat Mamayeva'nın eserlerinin detaylı bir şekilde incelenmesi, onun bir edebiyatçı olarak Kumuk toplumu üzerindeki etkisinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.
- Üçüncüsü, çalışma, edebiyat ve milli kimlik arasındaki ilişkinin, edebiyatın toplumsal bağlamda ne kadar güçlü bir araç olduğunu bir kez daha vurgulamasını amaçlamaktadır.

Çalışmanın bir diğer önemli noktası da Supiyanat Mamayeva'nın şiirlerinin Türk edebiyatı içerisindeki yerine dair bir değerlendirme sunmasıdır. Kumuk Türkçesi, Türk lehçeleri arasında önemli bir yere sahiptir ve Mamayeva'nın bu lehçeyi kullanarak yazdığı eserler, Türk dünyasının kültürel zenginliklerini anlamak açısından büyük bir fırsat sunmaktadır. Mamayeva'nın eserleri, sadece Kumuk topluluğu için değil, geniş anlamda Türk dünyası için de önemli bir kültürel değer taşımaktadır.

Bu araştırma, sonuç olarak Kumuk Türklerinin edebi geleneklerini ve milli kimlik algısını ortaya koymayı hedefleyen bir çalışma olarak, hem edebiyat hem de sosyal bilimler alanında değerli bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, Supiyanat Mamayeva'nın eserleri, Kumuk Türklerinin kimliklerini ve kültürel miraslarını anlamak için bir kapı aralamakta ve bu çalışmanın önemini bir kez daha vurgulamaktadır.

Kumuk Türkleri, Azerbaycanlılardan sonra Kafkasya'da yaşayan en kalabalık Türk topluluğudur (Uyanık, 2002; Bülbül, 2011). Bu nedenle, Türk dünyasındaki ağırlıkları oldukça fazladır. Kumuklar, Kıpçak ve Oğuz boylarının bir karışımıdır (Pekacar, 1999). Kuzey Kafkasya, Kuzey Osetya ve Çeçenistan'da yaşamaktadırlar. Ana vatanları Dağıstan Cumhuriyeti'dir. Kumuk adının geçtiği en eski kaynak, Kaşgarlı Mahmut'un "Divan-ı Lügati't Türk" adlı eseridir. Kaşgarlı Mahmut, Kumuk kelimesinin karşılığını "Bir zamanlar yanında bulunduğum beylerden birinin adı"

olarak vermiştir. Bu bilgiden yola çıkılarak Kumuk Türkleri'nin daha XI. Yüzyılda tarihte adının geçtiği sonucu çıkarılabilir.

Kumukların kökeni üzerine yapılan araştırmalar, onların Kafkasya bölgesindeki kadim Türk topluluklarından biri olduğunu ortaya koymaktadır. Tarihî kayıtlar, Kumukların Kafkasya'ya İskit, Hun ve Hazar Türkleri ile gelen dalgalar sonucunda yerleştiğini göstermektedir (Tavkul, 2005). Kumuklar, tarih boyunca birçok farklı kültürel ve etnik grupla etkileşim içinde olmuş, bu durum onların hem kimliklerini hem de dillerini şekillendirmiştir. Kumukların batısında Çeçen ve Avarlar yaşamaktadır. Hatta Çeçenlerin bir kısmı XVIII. Yüzyıl ortasına kadar Şamhal'ın akrabaları tarafından yönetilmiştir. Bununla birlikte bazı Kumuk aileleri Çeçen topraklarına yerleşmişlerdir. Kumuklarda padişah yerine şamhal kelimesi kullanılmaktadır. Kumuk Türkleri'nin tarihi Çolpan Şamhal ile başlamıştır. Çolpan Şamhal öncesi hakkında bilgiler henüz netleşmemiştir (Baş, 2019). Kumuk yöneticilerinin kullandıkları “Şamhal” unvanı, Kumuk tarihindeki problemlerden biridir. Ebu Müslim Dağıstan'ı fethetmiş ve oradaki kavimlerin başına Arap yöneticiler atamıştır. Bu yöneticiler, Tarku'da oturan ve Arap kökenli olan “Şamhal” adlı yöneticiye bağlanmıştır (Bülbül, 2011). İlk Tarku yöneticisinin adı muhtemelen Şamhal olduğu için daha sonra bu ad Tarku'daki bütün yöneticilerin unvanı haline gelmiştir.

Kumuk Türkleri, Kafkasya'nın tarihî, siyasi ve kültürel yapısında derin izler bırakmış önemli bir Türk topluluğudur (Tiryaki, 2012). Tarih boyunca çeşitli medeniyetlerle temas halinde olan Kumuklar hem kendi iç dinamikleri hem de çevre topluluklarla olan etkileşimleri sonucunda Kafkasya'da etkili bir siyasi ve kültürel yapı oluşturmuşlardır. Kumukların tarih sahnesindeki varlığı, erken dönemlerden itibaren dikkat çekmiştir. Özellikle VII. yüzyılda Hazar İmparatorluğu'nun bir parçası olan Kumuklar, bu süreçte ekonomik ve stratejik açıdan bölgenin önemli topluluklarından biri haline gelmiştir. Hazar İmparatorluğu döneminde Kumuk Türkleri, ticaret yollarının kesişim noktasında bulunmaları sebebiyle bölgesel ekonomik faaliyetlerde etkin bir rol üstlenmiştir. Hazarlar, Kafkasya'da ticaret ve kültürel etkileşimin yayılmasında önemli bir köprü vazifesi görmüştür (Tavkul, 2005). Bu sayede Kumuk Türkleri de bu sistemin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Hazar İmparatorluğu'nun zayıflaması ve dağılışı sonrasında Kumuk Türkleri, bağımsız bir yapıya kavuşarak

kendi siyasi örgütlenmelerini oluşturmuşlardır. Bu örgütlenme, tarihî kaynaklarda Tarku Şamhallığı olarak geçmektedir.

Tarku Şamhallığı, Kafkasya'daki Türk varlığını sürdüren en önemli siyasi oluşumlardan biri olarak kabul edilir. Tarku Şamhallığı, coğrafi konumu itibariyle hem Osmanlı İmparatorluğu hem İran hem de Rusya için stratejik bir öneme sahip olmuştur. Kumuk Türkleri, bu şamhallık aracılığıyla bölgede güç dengesi sağlamış ve bu güçler arasında bir denge politikası yürütmüştür. Özellikle XVI. yüzyılda Tarku Şamhallığı'nın, Osmanlı Devleti ile kurduğu ilişkiler, Kafkasya'da Türk kültürünün etkisini artırmıştır (Bülbül, 2011). Osmanlı Devleti'nin askeri desteği, Tarku Şamhallığı'nın bölgedeki gücünü perçinlemiş ve bu durum Kafkasya'da Türk-İslam kültürünün daha geniş bir alana yayılmasını sağlamıştır.

Kumukların tarihî liderlik yapısının sembolü olan “Şamhal” unvanı, bölgedeki siyasi otoritenin bir göstergesi olarak ortaya çıkmıştır. Tarihî kaynaklar, Şamhal unvanının ilk olarak Tarku yöneticileri tarafından kullanıldığını ve bu unvanın zamanla bölgesel bir liderlik sembolü haline geldiğini ifade etmektedir (Kartalcı, 2018). Bu unvan, Kumuk Türklerinin siyasi örgütlenmesindeki güçlü hiyerarşik yapıyı da yansıtmaktadır. Şamhal liderliği hem iç politikada hem de dış ilişkilerde etkin bir rol oynamış, özellikle Osmanlı ve İran arasındaki rekabetin yönetiminde önemli bir denge unsuru olmuştur (Karataş ve Işık, 2015). Bununla birlikte, Şamhal liderliğinin kendi içindeki mücadeleler, zamanla Kumukların siyasi gücünü zayıflatmıştır.

XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Kumuk Türklerinin siyasi gücü, Rusya'nın bölgedeki yayılmacı politikalarından etkilenmiştir. Rusya, Kafkasya'daki siyasi üstünlüğünü artırmak için Kumuk liderleri arasındaki rekabeti körüklemiş ve bu durum Kumukların birliğini zayıflatmıştır. Yine de Tarku Şamhallığı, bu dönemde Osmanlı ve İran gibi büyük güçlerle diplomatik ilişkiler kurmaya devam etmiş, zaman zaman bu güçlerin desteğini alarak bölgesel etkisini sürdürmeye çalışmıştır (Bülbül, 2011). Kumuk Türkleri, Kafkasya'da sahip oldukları coğrafi konum sayesinde tarihin birçok döneminde stratejik bir öneme sahip olmuştur. Dağıstan'ın kuzey kesimlerinde yaşayan Kumuklar hem Hazar Denizi'ne hem de Kafkasya'nın iç bölgelerine hâkim bir konumda bulunmaktaydı. Bu durum, Kumukları hem doğu-batı hem de kuzey-

güney ticaret yollarının önemli bir halkası haline getirmiştir. Aynı zamanda, Osmanlı-Rus ve Osmanlı-İran mücadelelerinde de Kumuklar, stratejik bir ortak veya rakip olarak görülmüştür (Karataş ve Arbatlı, 2015). Kumuk Türklerinin tarihî rolü, sadece siyasi boyutlarla sınırlı kalmamıştır. Bölgedeki kültürel çeşitlilik ve etkileşim, Kumukların dil, edebiyat ve sanat alanlarında da zengin bir miras oluşturmalarını sağlamıştır. Kumuk Türklerinin tarihî süreçteki bu çok yönlü rolü, onların Kafkasya’da sadece bir Türk topluluğu olarak değil, aynı zamanda kültürel ve ekonomik bir güç olarak tanınmasını sağlamıştır.

Kumuk Türkleri, Kafkasya’nın en köklü topluluklarından biri olarak, tarih boyunca farklı medeniyetlerle etkileşim içinde olduğu için antropolojik araştırmalar, Kumukların fiziksel çeşitlilik açısından iki temel tipe ayrıldığını ortaya koymaktadır (Karataş ve Arbatlı, 2015). Dağıstan’ın kuzeyindeki düzlüklerde yaşayan Kumuklar genellikle sarışın ve mavi gözlü bir fiziki yapıya sahipken, güneydeki dağlık bölgelerde yaşayan Kumuklar esmer ve siyah saçlı bir görünüme sahiptir (Tavkul, 2005; Karataş ve Arbatlı, 2015). Bu fiziki farklılık, Kumuk Türklerinin tarihsel süreçte yaşadığı coğrafi ve genetik etkileşimlerin bir sonucudur. Kuzeydeki Kumuklar, büyük olasılıkla kuzey Avrasya kökenli topluluklarla, güneyde yaşayanlar ise Anadolu ve İran coğrafyasındaki halklarla daha yoğun bir etkileşim içinde olmuştur. Etnik yapının bu çeşitliliği, Kumuk toplumunun sosyal ve kültürel yapısına da yansımıştır. Kafkasya gibi farklı etnik ve kültürel grupların bir arada yaşadığı bir coğrafyada, Kumuk Türkleri, kimliklerini korurken çevre topluluklarla bir denge kurmayı başarmışlardır. Kumuklar, tarih boyunca Avarlar, Çeçenler, Lezgiler ve diğer Kafkas halkları ile komşu olmuş, bu topluluklarla hem ticari hem de kültürel ilişkiler geliştirmiştir. Özellikle dil ve kültürel öğeler bakımından çevre topluluklarla etkileşim halinde olmalarına rağmen, Kumuk Türkleri, milli kimliklerini ve kültürel miraslarını koruma noktasında büyük bir başarı göstermiştir.

Kumuk Türkleri, köklü bir kültürel mirasa sahiptir. Geleneksel olarak hayvancılık ve tarım gibi ekonomik faaliyetler, Kumukların yaşam biçiminin temel taşlarını oluşturmuştur. Dağıstan’ın kuzeyindeki verimli düzlükler, hayvancılık ve tarım için elverişli bir ortam sağlamış, bu durum Kumukların toplumsal yapısında önemli bir yer tutmuştur (Karataş ve Arbatlı, 2015). Bunun yanı sıra, bölgenin stratejik konumu,

Kumukların ticaret yollarında etkin bir rol oynamasına olanak sağlamıştır. Bu ticari faaliyetler, Kumuk kültürüne farklı coğrafyalardan gelen etkilerin entegre olmasına zemin hazırlamıştır.

Kumukların günlük yaşamında toplumsal dayanışma ve hiyerarşi önemli bir yer tutar (Tiryaki, 2012). Aile, Kumuk toplumunun temel yapı taşıdır ve geniş aile yapısı geleneksel olarak yaygındır. Evlilik törenleri, dini bayramlar ve toplu kutlamalar, Kumukların toplumsal bağlılığını pekiştiren önemli etkinliklerdir. Bu gelenekler, Kumuk Türklerinin sosyal dokusunu güçlendirmiş ve tarih boyunca kültürel sürekliliği sağlamıştır. Kumuk Türkleri, zengin bir sanat ve el sanatları geleneğine sahiptir. Özellikle dokumacılık, dericilik ve metal işçiliği gibi alanlarda özgün bir üretim kültürü geliştirmişlerdir. Geleneksel motifler hem günlük hayatta kullanılan eşyalarda hem de sanatsal üretimlerde kendini göstermektedir (Pekacar, 1999). Ağaç işçiliği ve taş oymacılığı, Kumuk kültürünün estetik anlayışını yansıtan önemli sanat dalları arasında yer alır. Ayrıca, halk müziği ve halk dansları, Kumukların kültürel mirasında özel bir yere sahiptir. Geleneksel çalgı aleti olan Ağaç Kopuz, Kumuk müziğinin temel unsurlarından biridir ve tarih boyunca hem eğlence hem de dini ritüellerde önemli bir rol oynamıştır.

Dil, Kumuk Türklerinin kültürel kimliklerini koruma ve ifade etme noktasında en güçlü araçlardan biri olmuştur. Kumuk Türkçesi, Kuzeybatı Türk lehçeleri arasında yer alır ve çevredeki toplulukların dilleriyle uzun süreli bir etkileşim halinde olmuştur (Uyanık, 2002; Baş, 2019). Bu durum, dilde zengin bir kelime hazinesi ve ifade çeşitliliği yaratmıştır. Aynı zamanda Kumuk Türkçesi, çevre halkların dilleri üzerinde de etkili olmuş, Kafkasya'daki ortak iletişim dillerinden biri haline gelmiştir (Baş, 2019). Milli kimlik ve dil arasındaki bu sıkı bağ, Kumukların kültürel direncinin bir göstergesi olarak değerlendirilir.

Kumuk Türklerinin yaşadığı coğrafya, onların hem kültürel zenginliğini artırmış hem de tarih boyunca çeşitli dış etkilerle karşılaşmalarına neden olmuştur. Hazar Denizi'nden Kafkas Dağları'na uzanan toprakları, tarih boyunca birçok medeniyetin geçiş noktası olmuştur (Bülbül, 2011). Bu durum, Kumukların kültürel yapısını daha da çeşitlendirmiştir. Kuzeyde Slav kültürlerinin, güneyde ise İran ve Osmanlı

kültürlerinin etkisi, Kumukların sosyal ve kültürel yaşamında izler bırakmıştır. Ancak bu yoğun etkileşim, Kumukların kendi kimliklerini koruma yeteneğini azaltmamış, aksine onları Kafkasya'daki diğer topluluklardan ayıran belirgin bir fark yaratmıştır.

Kumuk Türkleri, Kafkasya'nın tarihsel, sosyal ve kültürel dokusunu şekillendiren önemli bir topluluktur. Dağıstan Cumhuriyeti'nin kuzeydoğusunda ve Hazar Denizi sahilinin yüksek kesimlerinde yaşayan Kumuklar, coğrafi ve demografik özellikleriyle bölgedeki diğer halklardan ayrılmaktadır. 1996 yılında yapılan tahminlere göre, Kumukların Dağıstan içindeki nüfusu yaklaşık 251.000, Dağıstan dışındaki nüfusları ise 100.000 civarındadır (Baş, 2019). Bu topluluk, Kuzey Osetya, Çeçenistan ve Kafkasya'nın diğer bölgelerine yayılarak sosyal ve kültürel kimliğini geniş bir alana taşımıştır.

Kumuk Türklerinde sosyal yaşam, güçlü aile bağları ve toplumsal dayanışma üzerine kuruludur. Aile, Kumuk toplumunun temel yapı taşıdır ve geniş aile modeli geleneksel olarak yaygındır. Erkekler genellikle ailenin reisi olarak kabul edilirken, kadınlar da aile içindeki rollerinde önemli bir yere sahiptir (Tavkul, 2005). Kumuk kadınları, geleneksel kıyafetleri ve günlük yaşamda üstlendikleri sorumluluklarla toplumsal yapının ayrılmaz bir parçasıdır. Evlilikler genellikle geleneksel törenlerle kutlanır ve bu törenler, Kumukların sosyal bağlarını güçlendiren önemli etkinlikler arasındadır. Köy yaşamı, Kumuk toplumunda hâlâ güçlü bir şekilde devam etmektedir. Her köy, kendi geleneksel değerlerine bağlı kalırken, bölgesel bir bütünlük oluşturmayı da başarmıştır. Köy içindeki yaşlılar, toplumun rehberleri olarak saygı görür ve toplumsal sorunların çözümünde aktif bir rol oynar.

Kumuk Türklerinin sosyal yapısını şekillendiren önemli unsurlardan biri de ekonomik faaliyetlerdir (Karataş ve Özışık, 2015). Geleneksel olarak hayvancılık ve tarım, Kumukların temel geçim kaynaklarını oluşturmuştur. Dağıstan'ın verimli düzlüklerinde tarım, özellikle tahıl ve sebze yetiştiriciliği yaygındır. Hayvancılık ise özellikle dağlık bölgelerde yaşayan Kumuklar için bir yaşam biçimidir. Koyun ve sığır yetiştiriciliği, sadece ekonomik bir faaliyet değil, aynı zamanda toplumsal yaşamın bir parçasıdır. Ticaret de Kumuk Türkleri arasında önemli bir yere sahiptir. Tarih boyunca Kafkasya'nın ticaret yollarında stratejik bir konuma sahip olan Kumuklar, bölge

halklarıyla ticari ilişkiler kurmuş ve bu sayede kültürel etkileşimlerde bulunmuşlardır. Geleneksel el sanatları, özellikle dokumacılık ve dericilik, Kumuk ekonomisinin önemli bir parçasıdır. Bu el sanatları, sadece ekonomik değer yaratmakla kalmamış, aynı zamanda Kumukların kültürel kimliğini yansıtan önemli unsurlar olmuştur.

Kumuk Türklerinin sosyal yapısında geleneklerin önemi büyüktür. Geleneksel danslar, müzik ve şenlikler, Kumuk toplumunda sosyal bağları güçlendiren etkinliklerdir. Halk müziği, genellikle günlük yaşamı ve tarihi olayları konu alır (Tiryaki, 2012). Ağaç kopuz gibi geleneksel çalgı aletleri, bu müziklerin icrasında önemli bir yere sahiptir. Kumuk halk dansları, ritmik hareketleri ve kostümleriyle toplumsal dayanışmayı ve estetik anlayışı temsil eder. Dini bayramlar, Kumuk Türkleri arasında sosyal bağların pekiştirilmesinde önemli bir rol oynar. Bayramlarda bir araya gelen aileler hem dini vecibelerini yerine getirir hem de toplumsal dayanışmayı güçlendirir. Ayrıca, köy şenlikleri ve festivaller, Kumukların zengin kültürel mirasının sergilendiği etkinlikler arasında yer alır.

Kumuk Türkleri, Kafkasya'nın tarih sahnesinde uzun süre etkili olmuş bir Türk topluluğu olduğu bilinmektedir (Karataş ve Arbatlı, 2015). Bu yüzden coğrafi konumlarının stratejik önemi, onları bölgedeki büyük güçler arasında denge kurmak için önemli bir unsur haline getirmiştir. Kumuklar hem askeri hem de siyasi anlamda Kafkasya'nın kaderini belirleyen çeşitli olaylarda rol oynamışlardır. Tarih boyunca Osmanlı, İran ve Rusya gibi büyük güçlerin ilgi odağı olan Kumuk Türkleri, bu güçlerin bölgedeki etkilerini dengeleme noktasında önemli bir stratejik ortak veya rakip olmuşlardır.

Tarku Şamhallığı'nın kuruluşuna ilişkin bilgiler oldukça azdır. Bu şamhallık, XVI. Yüzyıldaki uluslararası gelişmeler sonucunda Kafkasya'nın en önemli devletlerinden biri olmuştur. Coğrafi konumu ve askeri gücü sayesinde Osmanlı, Rusya ve İran gibi büyük güçler arasında denge siyaseti güden Tarku Şamhallığı, uzun yıllar boyunca Kafkasya'nın siyasi ve askeri dengelerini belirlemiştir. Ancak Rusya'nın yayılmacı politikaları, XVIII. yüzyılda Kumukların bağımsızlıklarını kaybetmelerine yol açmıştır (Bülbül, 2011).

Kumuk-Rus ilişkileri başlangıçta dostane bir şekilde başlamış, ancak Rusya'nın Dağıstan'ı ele geçirme çabaları, bölgede direnişlere neden olmuştur. Rusya'nın denge politikası, Kumuk liderlerinin birbirleriyle olan mücadelelerini körüklemiş ve bu durum Kumukların zayıflamasına sebep olmuştur. Osmanlılar ile ilişkiler, 1569'daki Astrahan Seferi ve 1578'deki Kafkasya harekâtı sırasında gelişmiş, ancak Osmanlıların bölgeden çekilmesiyle zayıflamıştır (Bülbül, 2011). İran ile olan ilişkiler ise daha eskiye dayanmakta ve Kumuk liderlerinin zaman zaman İran desteğini alarak güç kazanmalarına olanak sağlamıştır. Bu ilişkiler, Kumukların siyasi ve askerî açıdan bölgedeki büyük güçler karşısında bağımsız bir duruş sergileme çabalarını açıkça ortaya koymaktadır. Özellikle Osmanlı'nın bölgedeki varlığı, Tarku Şamhallığı'nın gücünü perçinlemiş ve Kumuk Türklerinin bölgedeki siyasi ağırlığını artırmıştır. Ancak Osmanlı'nın bölgeden çekilmesi ve İran-Rus çekişmesinin artması, Kumuklar üzerindeki dış baskıları artırmıştır.

XVIII. yüzyıla gelindiğinde Kumuklar, iç çekişmeler ve dış güçlerin etkisiyle askeri ve siyasi anlamda gücünü kaybetmiştir. Tarku Şamhallığı, Rusya'nın baskıları ve kendi içindeki liderlik mücadeleleri nedeniyle zayıflarken, Dağıstan'da Rus nüfuzu giderek artmıştır. Kumuk Türkleri, Müslüman Kafkas boylarıyla birlikte XIX. Yüzyıl ortalarına kadar kahramanca mücadele etmişlerdir. Ancak bu mücadele 1859 yılında Şeyh Şamil'in esir düşmesiyle sonlanmıştır (Pekaçar, 1999; Tavkul, 2005; Bülbül, 2011). Rusya, Kumuk bölgelerini bir savunma hattı olarak kullanarak Kafkasya'daki etkisini pekiştirmiştir. Kumuklar, bu dönemde Rusya'ya olan bağımlılıklarını artırmış ve askeri alanda üstünlüklerini yitirmişlerdir. 1867 yılında ise Dağıstan ve diğer Kafkas bölgeleri tamamen Rusların eline geçmiştir.

Tarku Şamhallığı'nın düşüşü, Kafkasya'daki bir Türk devletinin varlığının sona ermesi anlamına gelirken, Kumuklar bölgesel politikaların önemli bir unsuru olmaya devam etmiştir (Tavkul, 2005; Kartalcı, 2018). Bu tarihsel süreç, Kumukların Kafkasya'daki kimlik ve siyasi etkinliğinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bölgedeki mücadeleler, Kumuk Türklerinin kimliklerini koruma çabalarını güçlendirmiş, ancak aynı zamanda askeri ve siyasi gücün zayıflamasına yol açmıştır.

Dağıstan, Osmanlı devletinin de yardımıyla 11 Mayıs 1918’de “Dağıstan ve Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti” adıyla bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu dönem, bölgedeki Türk ve Müslüman topluluklar için önemli bir siyasi başarı olarak görülmüştür. Ancak, bağımsızlık kısa sürmüş ve Mondros Mütarekesi’nin ardından Osmanlı Devleti’nin Kafkasya’dan çekilmesiyle birlikte, Dağıstan Kızılordu’nun saldırısına uğramıştır (Bülbül, 2011; Uyar, 2018). Bu saldırılar, bölgedeki Müslüman halkın bağımsızlık hayallerini sona erdirmiş, ancak kimliklerini ve kültürel değerlerini koruma çabalarını daha da güçlendirmiştir. Sovyetler Birliği’nin baskıcı politikaları, Kumuk Türklerinin sosyal ve kültürel yaşamında derin etkiler bırakmıştır. Sovyet rejimi, bölgedeki ulusal kimlikleri zayıflatmak ve halkları tek bir ideolojik çatı altında birleştirmek için çeşitli yöntemler uygulamıştır. Bu dönemde Kumuk Türkçesi’nin kullanımı sınırlandırılmış, dini hayat ve gelenekler baskı altına alınmıştır. Medreseler kapatılmış, dini liderler ve aydınlar baskılara maruz kalmıştır. Buna rağmen, Kumuk Türkleri, kültürel miraslarını koruma çabalarından vazgeçmemiştir.

Sovyetler Birliği’nin resmi politikası, Kumuk Türkçesi gibi yerel dillerin kullanımını teşvik eder gibi görünse de bu aslında dilin kontrol altına alınması ve ideolojik bir çerçeveye oturtulması amacı taşımaktaydı. Ancak, Kumuk halkı, bu süreçte dillerini ve kültürel kimliklerini yaşatma konusunda kararlı davranmış, sözlü gelenekler ve aile içi eğitim yoluyla kültürel değerlerini korumayı başarmıştır. 1991 yılında Sovyetler Birliği’nin dağılması, Kumuk Türkleri için yeni bir dönemin başlangıcını işaret etmiştir (Şamil, 1995; Pekacar, 2007). Dağıstan, Rusya Federasyonu’na bağlı bir cumhuriyet haline gelmiş ve Kumuk Türkleri, bu federasyonun içinde siyasi ve kültürel haklarını aramaya devam etmiştir. Sovyet rejiminin yıkılmasının ardından, Kumuk Türkçesi ve kültürel mirası yeniden canlandırılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde, Kumuk Türkçesi üzerindeki baskılar azalmış, medreseler ve camiler yeniden açılmıştır. Ayrıca, Kumuk kültürüne yönelik ilgide artış yaşanmış, edebiyat ve sanatsal faaliyetler tekrar canlanmıştır.

Bugün, Kumuk Türkleri hem kendi kimliklerini yaşatmaya hem de modern dünyaya uyum sağlamaya çalışan bir topluluk olarak dikkat çekmektedir (Baş, 2019). Kültürel değerlerini koruma çabaları, modern dünyadaki gelişmelere paralel olarak ilerlemektedir. Teknolojinin gelişimi, Kumuk Türklerinin dilini ve kültürünü daha

geniş bir kitleye tanıtma fırsatı yaratmıştır. Dijital platformlarda Kumuk edebiyatı ve müziği ile ilgili içerikler artmış, bu da genç nesillerin kendi kültürel miraslarına olan ilgisini artırmıştır. Kumuk Türklerinin modern dönemdeki çabaları, sadece geçmişin korunmasıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda geleceğe yönelik bir vizyon oluşturma çabalarını da içermiştir. Eğitim, siyaset ve ekonomi gibi alanlarda aktif bir şekilde yer alan Kumuk Türkleri, bu alanlardaki varlıklarını güçlendirme gayreti içindedir. Aynı zamanda, bölgesel sorunlara yönelik çözüm arayışlarında aktif rol alarak, Rusya Federasyonu içerisindeki kimliklerini tanıtma ve koruma çabalarını sürdürmektedirler. Kumuk Türkleri, modern dönemde kültürel kimliklerini sadece kendi coğrafyalarında değil, uluslararası platformlarda da tanıtmaya çalışmaktadır. Özellikle edebiyat, müzik ve halk dansları gibi sanat dalları, Kumuk Türklerinin kültürel mirasını dünya sahnesine taşıyan araçlar haline gelmiştir. Bu çalışmalar, sadece Kumuk Türklerinin tanınmasına katkıda bulunmakla kalmamış, aynı zamanda Kafkasya'nın zengin kültürel mozağının bir parçası olarak uluslararası ilgiyi de çekmiştir.

Kumuk Türklerinin bağımsızlık çabaları ve modern dönemdeki mücadelesi, onların güçlü bir kültürel kimliğe sahip olduklarını ve bu kimliği korumak için zorlu şartlar altında bile direnç gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Osmanlı'nın desteğiyle başlayan bağımsızlık girişimlerinden Sovyet baskılarına ve modern dönemdeki kültürel uyarlamalara kadar, Kumuk Türkleri, kimliklerini ve değerlerini yaşatma konusunda istikrarlı bir çaba içinde olmuştur (Baş, 2019; Bülbül, 2011). Bugün, Kumuk Türkleri hem tarihî miraslarını hem de modern dünyaya entegrasyon çabalarını bir arada yürütmektedir ve bu denge, onların varlıklarını güçlü bir şekilde sürdürmelerini sağlamaktadır.

Kumuk Türkleri, dini hayatta Şamanizm, Hristiyanlık ve Yahudilikten sonra Altınorda Hanlığı döneminde Müslümanlığı kabul etmişlerdir. Müslümanlık, Kumuk Türklerinin toplumsal yapısını ve kültürel kimliğini derinden etkilemiştir. Bugün de Kumuk Türklerinin büyük çoğunluğu Müslümandır ve Hanefi mezhebine mensuptur. Dağıstan halkı, dinine olan bağlılığıyla tanınmakta ve bu durum, toplumsal ve kültürel hayatın birçok alanında kendini göstermektedir (Tiryaki, 2012). Neredeyse her köyde bir medrese ve cami bulunması, Kumuk toplumunda dini eğitimin ne kadar köklü bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir.

Altınorda Hanlığı döneminde İslam, bölgeye sadece bir din olarak değil, aynı zamanda bir medeniyetin taşıyıcısı olarak girmiştir. Bu süreçte, İslam'ın yayılmasıyla birlikte Kumuk Türkleri, Arap alfabesini kullanmaya başlamış ve dini literatürün bir parçası haline gelmiştir (Pekacar, 1999). İslam, sadece inanç sistemini değil, aynı zamanda sosyal düzeni, hukuku ve eğitim sistemini de şekillendirmiştir. Dini yeniden öğrenme seferberliği kapsamında, Kumuk Türkçesine yapılan Kur'an tercümesi, bu sürecin önemli bir parçasıdır. Bu tercüme, halkın İslam'ı kendi dilinde anlamasına olanak sağlamış ve dini bilginin yayılmasında büyük rol oynamıştır. Dini metinlerin Kumuk Türkçesine çevrilmesi, sadece halkın dini bilgilenmesini sağlamakla kalmamış, aynı zamanda edebi bir değer de taşımıştır. Supiyanat Mamayeva'nın editörlüğünü yaptığı "Tangçolpan" dergisi, bu alanda önemli bir rol oynamıştır. Tangçolpan, Kur'an tercümeleri ve Hz. Muhammed'in hadisleri gibi dini metinleri yayımlayarak, dini bilginin yayılmasında ve korunmasında önemli bir araç haline gelmiştir. Ayrıca, dergide yayımlanan dini içerikler, Kumuk edebiyatının dini temalarla zenginleşmesine katkıda bulunmuştur. Supiyanat Mamayeva, sadece bir edebiyatçı değil, aynı zamanda Kumuk kültürel mirasının ve dini değerlerinin koruyucusu olarak da önemli bir rol üstlenmiştir. Onun editörlüğünü yaptığı eserler, dini değerlerin yanı sıra toplumsal sorunları da ele alan bir perspektife sahiptir. Bu durum, Kumuk edebiyatının dini temaların ötesine geçerek daha geniş bir toplumsal bağlamda ele alınmasını sağlamıştır.

Kumuk edebiyatı, dini temaların güçlü bir şekilde hissedildiği bir alan olmuştur. Özellikle İslam'ın yayılmasıyla birlikte, dini değerler ve motifler, Kumuk şiirinde ve halk hikâyelerinde önemli bir yer tutmuştur. Dini temalar, sadece inanç sistemini yansıtmakla kalmamış, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı ve ahlaki değerleri güçlendiren bir araç olmuştur. Kumuk edebiyatında İslam'ın etkisi, halk ozanlarının eserlerinde de görülmektedir. Yırçı Kazak gibi edebiyatçılar, dini ve ahlaki temaları eserlerinde işleyerek toplumu eğitme ve bilinçlendirme görevini üstlenmiştir (Pekacar, 2007; Tiryaki, 2012). Bu eserler, Kumuk Türklerinin İslam'ı nasıl benimsediğini ve bu dinin toplumsal yapıyı nasıl şekillendirdiğini anlamak açısından önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

Kumuk Türklerinin günlük hayatında din, merkezi bir öneme sahiptir. İbadet, toplumsal dayanışmayı pekiştiren bir unsur olarak görülmektedir. Cuma namazları ve bayramlar, sadece dini bir vecibenin yerine getirilmesi değil, aynı zamanda toplumsal bağların güçlendirilmesi açısından da önemli etkinliklerdir. Dini bayramlarda köylerde düzenlenen toplu yemekler ve etkinlikler, Kumuk toplumunun sosyal yapısını güçlendiren gelenekler arasında yer alır (Tavkul, 2005; Tiryaki, 2012). Medreseler, Kumuk toplumunda dini eğitimin ana merkezleridir. Bu eğitim kurumları, dini bilgiyi genç nesillere aktarmakla kalmamış, aynı zamanda bilim ve edebiyat alanında da önemli katkılar sunmuştur. Medreselerden yetişen birçok alim, sadece dini konularda değil, edebiyat ve bilim alanında da önemli eserler vermiştir.

Kumuk Türklerinin dini ve edebi kimliği, onların tarihî ve kültürel mirasının temel taşlarından birini oluşturmaktadır. İslam, Kumuk toplumunda yalnızca bir inanç sistemi değil, aynı zamanda bir yaşam biçimi haline gelmiştir (Tiryaki, 2012). Bu durum, edebiyata da yansımış ve dini temalar Kumuk edebiyatının vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Supiyanat Mamayeve gibi isimler, bu kültürel mirasın korunmasında ve geleceğe taşınmasında önemli roller üstlenmişlerdir. Kumuk Türklerinin dini ve edebi kimliği, onların Kafkasya'daki toplumsal yapısının ve kimliklerinin anlaşılması açısından büyük bir öneme sahiptir.

Kumuk Türkçesi, Türk lehçeleri arasında yer almakta olup, Türk dilinin Kuzeybatı Kıpçak grubuna dahildir. Coğrafi konumunun etkisiyle Azerbaycan Türkçesi başta olmak üzere çevredeki dillerden etkilenmiş ve benzer dil özellikleri geliştirmiştir. Kumuk dili, yalnızca Kumuk Türkleri tarafından değil, Çeçenler, Avarlar ve Lezgiler gibi diğer bölge halkları tarafından da kullanılan bir dil olarak, Kuzey Kafkasya'nın ortak iletişim araçlarından biri olmuştur. 1918 yılında yapılan Milli Kurultayda, Kumuk Türkçesi yalnızca Dağıstan'ın değil, bütün Kuzey Kafkasya'nın ortak dili olarak kabul edilmiştir (Baş, 2019). Kumuk Türkçesi, Türk dünyasının diğer lehçeleriyle güçlü bir bağ kurmuş ve Türkiye Türkçesine de önemli katkılar sağlamıştır. Kumuk köylerinden birinde yaşayan bir asker, Atatürk'e, Türkiye Türkçesinin Kumuk Türkçesinden etkilenip etkilenmediğini sormuş, Atatürk ise: "Biz Kumukça, Nogayca ve Karaçayca'dan 600 civarında kelime aldık." cevabını vermiştir. Karakol, otur, kalk gibi kelimeler, Kumuk Türkçesinden Türkiye Türkçesine geçen

sözcükler arasında yer alır (Tiryaki, 2012). Bu durum, iki Türk topluluğu arasındaki dilsel bağın ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir.

Kumuk Türkçesi, Hasavyurt, Buynaks ve Haydak olmak üzere üç temel ağıza ayrılmaktadır. Yazı dili ise genellikle Buynaks ve Hasavyurt ağızlarına dayanmaktadır (Uyanık, 2002). Bu ağızlar arasındaki varyasyonlar, Kumuk Türkçesinin yerel kimliğini ve zenginliğini ortaya koyarken, yazılı edebiyat ve iletişimde belirli bir standardizasyonun oluşmasına olanak tanımıştır.

Kumuk Türkleri, 1928 yılına kadar yazı dili olarak Arap harflerini kullanmış, bu tarihten sonra ise Latin alfabesiyle hazırlanmış yeni bir yazı sistemine geçiş yapmışlardır. Ancak, 1938 yılında Sovyetler Birliği'nin politikaları doğrultusunda, Kumuk Türkçesi de diğer Türk topluluklarında olduğu gibi Kiril alfabesine uyarlanmıştır. Bu alfabe, toplamda 31 harften (23 ünsüz ve 8 ünlü) oluşmaktadır (Tiryaki, 2012; Baş, 2019). Görselde gösterilen Kiril harfli Kumuk Türk Alfabesi, harflerin Latin transkripsiyonuyla birlikte kullanımını göstermekte ve bu yazı sisteminin karmaşık yapısını ortaya koymaktadır.

Kiril alfabesi, kullanım açısından Kumuk halkı için çeşitli zorluklar barındırmaktadır. Kumuk Türkçesi'nin ses sistemine tam olarak uyum sağlamaması nedeniyle, alfabe günlük hayatta yer yer karmaşıklıklara neden olmuştur. Özellikle 1938'deki geçiş, dilin doğal gelişimini kesintiye uğratarak, Arap ve Latin harfleriyle yazılmış eski eserlerin okunmasını zorlaştırmıştır (Tavkul, 2005; Baş, 2019). Buna rağmen, Kiril alfabesi, Sovyet döneminde okuma yazma oranını artırmak ve dilde bir standardizasyon sağlamak amacıyla zorunlu tutulmuştur. Günümüzde Kumuk Türkçesi hâlâ bu alfabe ile yazılmakta, ancak modernleşme ve teknoloji etkisiyle Latin alfabesine yönelik ilgi artmaktadır.

Kiril alfabesiyle yazılmış Kumuk Türkçesi, ses zenginliğini büyük ölçüde korumuş ve çevresindeki dillerle olan etkileşimini sürdürmüştür (Baş, 2019). Bu alfabe, Kumuk Türkçesi'nde hem yerel halkın konuşma dilini hem de yazılı edebiyatını yansıtmaya amacıyla düzenlenmiştir. Latin transkripsiyonuyla birlikte gösterilen Kiril harfleri,

Kumuk Türkçesi'nin dilsel kimliğinin önemli bir parçasını oluşturmuş, dilin diğer Türk topluluklarıyla ortak yönlerini ve farklılıklarını anlamada bir rehber olmuştur.

Kumuk Türkçesi'nin alfabe değişimi, sadece bir dil reformu değil, aynı zamanda bir kültürel ve siyasi dönüşüm süreci olarak değerlendirilebilir. Arap alfabesinden Latin alfabesine geçiş, modernleşme ve eğitim reformlarının bir parçası olarak görülmüş, ancak Sovyetler Birliği'nin dayattığı Kiril alfabesi, ideolojik bir araç olarak kullanılmıştır. Bu değişim, Kumuk Türkçesi'nin gelişimini hem olumlu hem de olumsuz yönde etkilemiştir. Olumlu etkileri arasında okuryazarlık oranının artması ve dilin standardizasyonu yer alırken, olumsuz yönü, eski yazılı eserlerin erişiminin zorlaşması ve kültürel mirasın bir kısmının halkın erişiminden uzaklaşması olmuştur.

KİRİL HARFLİ KUMUK TÜRK ALFABESİ							
K İ R İ L		LÂTİN (Transkripsiyon)		K İ R İ L		LÂTİN (Transkripsiyon)	
BÜYÜK	Küçük	BÜYÜK	Küçük	BÜYÜK	Küçük	BÜYÜK	Küçük
А	а	А	а	ОБ	об	Ö	ö
Б	б	В	в	П	п	P	p
В	в	У	у	Р	р	R	r
Г	г	W	w				
Г	г	G	g	С	с	S	s
ГЪ	гъ	Ğ	ğ	Т	т	T	t
ГЪ	гъ	H	h	У	у	U	u
Д	д	D	d	УЪ	уъ	Ü	ü
Е	е	YE-	ye-	Ф	ф	F	f
		-E-	-e-				
Ё	ё	YO-	yo-	Х	х	X	x
		YÖ-	yö-				
		-Ö-	-ö-				
Ж	ж	С	с	Ц	ц	TS	ts
		J	j				
З	з	Z	z	Ч	ч	Ç	ç
И	и	I	i	Ш	ш	Ş	ş
Й	й	Y	y	Щ	щ	ŞÇ	şç
К	к	K	k	Ъ	ъ	Kalınlık ve a- yırma	
КЪ	къ	Q	q	Ы	ы	I	I
Л	л	L	l	Ь	ь	İnceltme	
М	м	M	m	Э	э	E	e
Н	н	N	n	Ю	ю	YU- YÜ- -Ü-	yu- yü- -ü-
НГ	нг	NG/η	ng/η	Я	я	YA	ya-
О	о	O	o				

Şekil 1.1 Kiril Harfli Kumuk Türk Alfabeti

Kumukların XIX. yüzyıl öncesine ait edebi eserleri gün yüzüne çıkmış ve bu eserler zamanla bilim insanlarının ilgisini çekmiştir. Özellikle XIX. yüzyılın ortalarından itibaren Kumuk edebiyatı, bölgenin en önemli kültürel değerlerinden biri haline gelmiştir. Bu eserler, yalnızca edebi bir miras değil, aynı zamanda tarihî, sosyal ve dini konuların işlendiği birer belge niteliği taşımaktadır. Kumuk Türk edebiyatının gelişiminde Yırçı Kazak ve Abusupiyan Akayev gibi isimler önemli roller üstlenmiştir (Bülbül, 2011; Tiryaki, 2012). Yırçı Kazak, Kumuk edebiyatının temelini atarak, halk şiirini ve toplumsal sorunları ele almıştır. Akayev ise hem dini hem de kültürel eserler kaleme alarak Kumuk Türkçesi için yeni ufuklar açmıştır. Bu isimlerin eserleri, sadece edebi bir değer taşımakla kalmamış, aynı zamanda Kumuk Türkçesi'nin zenginliğini

ve ifade gücünü ortaya koymuştur. Kumuk halk edebiyatı, bölgenin kültürel değerlerini ve toplumsal dinamiklerini yansıtan önemli bir alan olmuştur. Masallar, efsaneler, şiirler ve destanlar, Kumuk Türklerinin gündelik yaşamına ve değerlerine ışık tutar. Halk hikâyeleri, genellikle ahlaki öğütler içermekte ve toplumsal dayanışmayı teşvik etmektedir. Bu hikâyelerde, Kumuk Türklerinin geleneksel yaşam tarzı, inançları ve kültürel normları açıkça görülmektedir.

Kumuk Türkçesi, bugüne kadar taşıdığı kültürel ve tarihî mirasıyla, bölgesel ve ulusal kimlik arasında bir köprü işlevi görmüştür. Ancak, modernleşme ve küreselleşme süreçleri, Kumuk Türkçesi ve edebiyatını koruma çabalarını daha da önemli hale getirmiştir (Uyanık 2002; Tiryaki 2012). Günümüzde, Kumuk dilinin eğitimde ve edebiyatta daha yaygın bir şekilde kullanılmasını sağlamak için çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Özellikle Supiyanat Mamayeva'nın katkıları, dilin ve edebiyatın modern dünyada daha güçlü bir yer edinmesini sağlamıştır.

Kumuk Türkçesi, Türk dil ailesinin önemli bir parçasıdır ve zengin edebiyat geleneğiyle birlikte Kumuk toplumunun kültürel kimliğini şekillendirmiştir. Dilin coğrafi ve tarihsel etkilerle evrimi, onun zengin bir iletişim aracı olmasını sağlamıştır. Kumuk edebiyatı ise bu dili bir ifade aracı olarak kullanarak toplumsal kimliğin, inançların ve kültürel değerlerin yansımalarını mümkün kılmıştır.

Kumuk Türklerinin edebiyatı, XV. yüzyılda yaşamış olan Ümmi Kemal ile başlamaktadır. Ümmi Kemal, Kumuk edebiyatının ilk temsilcisi olarak kabul edilmektedir ve eserleriyle halk arasında derin bir iz bırakmıştır (Baş, 2019). Ümmi Kemal'in ardından gelen edebiyatçılar, Kumuk Türkçesi'nin edebi bir dil olarak gelişmesine katkıda bulunmuş ve edebiyatı bir ifade aracı haline getirmişlerdir.

Kumuk Türkçesi'nin ve yazı dilinin kurucusu olarak kabul edilen Yırçı Kazak, Kumuk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Hem halk ozanı hem de şair olarak, Kumuk edebiyatının temelini atan Yırçı Kazak, Kumuk dilinin edebi bir dil olarak şekillenmesinde ve toplum içinde yaygınlaşmasında öncü bir rol oynamıştır (Pekacar, 2007; Merhan, 2008; Baş, 2019). Şiirlerinde toplumsal sorunlardan bireysel duygulara kadar geniş bir yelpazeyi işleyen Yırçı Kazak, halkın duygularını ve düşüncelerini dile

getiren bir kültür taşıyıcısı olmuştur. Onun eserleri, halkın sorunlarına duyarlı bir şekilde yaklaşmasıyla hem bir edebi eser hem de sosyal bir eleştiri niteliği taşımaktadır.

Yırçı Kazak, halkın yaşadığı zorlukları, toplumsal eşitsizlikleri ve otoritelerin baskılarını şiirlerine yansıtarak halkın sesi olmayı başarmıştır. Eleştirel ve yapıcı bir üslup benimsemiştir, özellikle halkı ezen otoritelere ve yöneticilere karşı cesur bir tavır sergilemiş ve bu yönüyle halk arasında büyük bir saygı kazanmıştır. Şiirlerinde, adalet, özgürlük ve eşitlik temalarını sıklıkla işlemiş, bu kavramları halkın bilincine yerleştirmiştir.

Edebiyat anlayışı, sadece yazılı eserlerle sınırlı kalmamış, geleneksel müzikle birleşerek daha geniş bir kitleye ulaşmıştır. Ağaç kopuz adı verilen çalgı aletiyle, şiirlerini halk arasında paylaşarak sözlü gelenek aracılığıyla edebi kültürün yayılmasına katkı sağlamıştır. Ağaç kopuz, yalnızca bir çalgı aleti değil, aynı zamanda Yırçı Kazak'ın eserlerinin duyulmasını ve hatırlanmasını sağlayan bir araç olmuştur. Bu gelenek, Kumuk edebiyatının halkın hayatında daha derin bir yer edinmesine yol açmıştır (Tiryaki, 2012). Edebiyatı ve müziği birleştirerek, Kumuk kültürüne çok yönlü bir katkı sunmuş, eserlerinin daha kalıcı bir miras bırakmasını sağlamıştır. Onun sözlü gelenekle yazılı edebiyatı birleştiren bu yaklaşımı, Kumuk kültüründe edebiyatın yalnızca bir bireysel ifade biçimi olmadığını, aynı zamanda toplumsal bir güç olduğunu göstermektedir.

Şiirleri, tematik açıdan oldukça zengindir. Halkın günlük yaşamından geleneklerine, tarihî olaylardan bireysel duygulara kadar geniş bir konu yelpazesine sahiptir. Ayrıca, dini ve ahlaki değerleri işleyerek toplumun manevi yapısını güçlendirmiş, bir yandan da gelenek ve modernleşme arasındaki dengeyi kurmaya çalışmıştır (Tiryaki, 2012; Baş, 2019). Eserleri, Kumuk edebiyatının zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtmakla kalmamış, aynı zamanda bu edebiyatın ulusal kimlik için bir araç haline gelmesine katkı sağlamıştır. Kumuk edebiyatını hem yazılı hem de sözlü bir zenginlik haline getirmiştir Yırçı Kazak. Sözlü gelenekteki güçlü etkisi, halk arasında eserlerinin hızla yayılmasını ve benimsenmesini sağlamıştır. Bu durum, Kumuk halkının kültürel birikiminin korunmasına ve aktarılmasına da yardımcı olmuştur. Şiirlerinin halk

arasında sözlü olarak aktarılması, onun eserlerinin unutulmasını engellemiş ve edebiyatını kalıcı hale getirmiştir.

Yırçı Kazak, sadece bir şair ya da halk ozanı olarak değil, aynı zamanda bir kültür taşıyıcısı olarak da Kumuk edebiyatında eşsiz bir yer edinmiştir. Onun edebiyat anlayışı, Kumuk halkının kimliğini ve kültürel değerlerini yansıtmış, bu değerlerin geleceğe taşınmasında kilit bir rol oynamıştır. Bugün bile Yırçı Kazak'ın eserleri, Kumuk edebiyatının temel taşlarından biri olarak kabul edilmekte ve halk arasında büyük bir saygıyla anılmaktadır. Kumuk edebiyatının bir diğer önemli ismi olan Abusupiyan Akayev hem edebi üretimi hem de toplumsal dönüşüme katkılarıyla Kumuk kültürünün modernleşmesinde öncü bir rol oynamıştır. Akayev, Kumuk edebiyatının yazılı kültüre geçiş sürecini hızlandırmış ve modernleşme çabalarının öncüsü olmuştur. İlk matbaayı kurarak, Kumuk dilinde eserlerin basılmasına olanak sağlamış ve bu adımıyla hem edebi hem de kültürel bir devrim gerçekleştirmiştir (Baş, 2019).

Akayev'in ilk yayınladığı eserlerden biri olan "Tahir ile Zühre", Kumuk Türkçesi'nde yazılı edebiyatın temel taşlarından biri olmuştur (Yüce, 1992). Bu eser, sadece bir aşk hikâyesini anlatmakla kalmayıp, Kumuk Türkçesi'nin zengin anlatım gücünü ve kültürel birikimini ortaya koyan bir metin olarak değerlendirilmektedir. "Tahir ile Zühre" gibi eserler, halkın ilgisini çekmiş ve Kumuk diline olan bağlılığı artırmıştır. Yazılı edebiyatın yaygınlaşması, Kumuk toplumunda dil bilincinin gelişmesine de önemli katkılarda bulunmuştur.

Abusupiyan Akayev'in katkıları yalnızca matbaa kurma ve eser yayınlama ile sınırlı kalmamıştır. Onun dilbilim alanındaki çalışmaları da büyük bir öneme sahiptir. Akayev, Arapça, Rusça, Avarca, Çeçence ve Kumukça sözlükler hazırlayarak, bu diller arasında bir iletişim köprüsü kurmuştur (Baş, 2019). Sözlük çalışmaları, sadece dil öğrenimi için bir rehber sunmakla kalmamış, aynı zamanda Kumuk Türkçesi'nin zenginliğini ve çok yönlülüğünü ortaya koymuştur. Bu çalışmalar, farklı topluluklar arasında dilsel ve kültürel bir bağ kurmuş, Kumuk Türkçesi'nin daha geniş bir coğrafyada tanınmasına yardımcı olmuştur. Bu sözlükler, bölgedeki farklı halkların birbiriyle daha etkili bir şekilde iletişim kurmasına olanak sağlamış ve Kumuk

Türkçesi'ni bölgesel bir dil olmanın ötesine taşımıştır. Aynı zamanda, Akayev'in bu çalışmaları, Kumuk Türkçesi'nin standartlaşmasında ve modernleşmesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Abusupiyan Akayev'in edebi mirası hem dini hem de edebi eserlerle zenginleşmiştir (Tanç, 2004). Yazdığı dini eserler, Kumuk halkının inanç sistemine dair derin bir anlayış sunarken, edebi eserleri toplumsal ve kültürel meselelere ışık tutmuştur. Akayev'in eserleri, sadece döneminde değil, günümüzde de yeniden yayımlanarak önemini korumaktadır. Bu durum, onun çalışmalarının Kumuk edebiyatındaki kalıcı etkisini göstermektedir.

Dini eserlerinde İslam'ın ahlaki değerlerini ve toplumsal düzeni ön plana çıkaran Akayev, aynı zamanda halk hikâyeleri ve destanlarda Kumuk toplumunun geleneklerini ve kimliğini yansıtmıştır. Bu eserler, bir yandan Kumuk kültürünün köklerine ışık tutarken, diğer yandan topluma rehberlik etme misyonu taşımaktadır. Akayev'in kurduğu matbaa, sadece edebiyatın değil, aynı zamanda toplumsal bilincin yükselmesinde de etkili olmuştur (Tanç, 2004). Matbaa sayesinde basılan eserler, Kumuk halkının okuryazarlığını artırmış ve dilin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bu durum, Kumukların kimliklerini daha güçlü bir şekilde ifade etmelerine ve kültürel değerlerini korumalarına yardımcı olmuştur. Matbaanın yaygınlaşmasıyla birlikte, Kumuk Türkçesi'nde basılan eserlerin sayısı artmış ve bu eserler bölgedeki diğer Türk topluluklarına da ulaşmıştır. Böylece, Kumuk edebiyatı sadece yerel bir kültürel değer olarak kalmamış, daha geniş bir Türk dünyasının parçası haline gelmiştir. Bu süreç, Kumukların kültürel birikimlerini diğer Türk topluluklarıyla paylaşmalarına olanak tanımıştır.

Kumuk edebiyatının gelişiminde dergiler ve gazeteler hem edebi üretimin yaygınlaşmasında hem de toplumsal bilincin şekillenmesinde kritik bir rol oynamıştır (Baş, 2019). Bu yayınlar, Kumuk halkının dilini, kültürünü ve kimliğini koruma çabalarının önemli araçlarından biri olmuştur. Özellikle Tangçolpan dergisi ve Yoldaş gazetesi, bu bağlamda öne çıkan iki önemli yayın organıdır.

1917 yılından itibaren yayımlanmaya başlayan Tangçolpan dergisi, Kumuk edebiyatının ana yayın organlarından biri haline gelmiştir. Bu dergi, Kumuk Türkçesi'nin edebi bir dil olarak gelişmesine ve yaygınlaşmasına büyük katkı

sağlamıştır. Tangçolpan’da yayımlanan hikâyeler, şiirler ve diğer edebi eserler, Kumuk edebiyatının zenginleşmesinde önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca, bu dergi sadece edebi eserlerle sınırlı kalmamış, dini ve toplumsal meseleleri de ele alan yazılara yer vermiştir. Bu sayede, Kumuk halkının hem manevi hem de toplumsal ihtiyaçlarına hitap eden bir platform oluşturulmuştur.

Tangçolpan dergisi, sadece bir edebi yayın organı değil, aynı zamanda Kumuk halkının kimliğini ve kültürünü koruma mücadelesinin bir sembolü haline gelmiştir (Nuridinov vd., 1999; Peler, 2020). Dergi, Kumuk Türkçesi’nin kullanımını artırarak, dilin modernleşmesine ve standartlaşmasına katkı sağlamış, halk arasında dil bilincini güçlendirmiştir. Bu yayın, edebiyatın yanı sıra halkı eğiten ve bilgilendiren bir araç olarak da dikkat çekmiştir. Tangçolpan dergisi ile aynı yıl, yani 1917’de yayımlanmaya başlayan Yoldaş gazetesi, Kumuk halkının günlük yaşamına ve toplumsal sorunlarına ışık tutan bir yayın organı olmuştur (Karakurt, 2019). Yoldaş gazetesi, edebi üretimin yaygınlaşmasını sağlamış ve Kumuk toplumunun sosyal meselelerini ele alarak halk arasında bir farkındalık yaratmıştır. Bu gazete, toplumsal sorunları ele alırken, aynı zamanda edebiyatın ve kültürün bir araç olarak kullanılmasını teşvik etmiştir. Yoldaş gazetesi, Kumuk halkının eğitim seviyesinin yükseltilmesine ve modernleşme sürecine katkıda bulunmuş, halk arasında bir iletişim ağı oluşturmuştur. Gazete, geleneksel edebi eserlerle birlikte modern dünyanın gereksinimlerine cevap veren bir içerik sunarak, Kumuk edebiyatının hem geçmişine hem de geleceğine ışık tutmuştur. Günümüzde Tangçolpan dergisi ve Yoldaş gazetesinin editörlüğünü Supiyanat Mamayeva yapmaktadır (Karakurt, 2019; Peler; 2020). Mamayeva, bu yayınları yalnızca birer edebi platform olarak değil, aynı zamanda Kumuk halkının kültürel kimliğini koruyan ve tanıtan araçlar olarak görmektedir. Mamayeva’nın editörlüğü altında, Tangçolpan ve Yoldaş, modern dünyada Kumuk edebiyatını ve kültürünü tanıtmak için daha güçlü bir misyon üstlenmiştir.

Mamayeva’nın çalışmaları, bu yayınların yalnızca yerel birer platform olarak kalmamasını sağlamış, Kumuk edebiyatının uluslararası alanda tanınmasına da katkıda bulunmuştur. Tangçolpan ve Yoldaş, Supiyanat Mamayeva’nın vizyoner liderliği altında, Kumuk Türkçesi’nin ve edebiyatının modern dünyada yaşatılmasına önemli

bir zemin hazırlamıştır. Tangçolpan ve Yoldaş gibi yayınlar, sadece edebiyatı yaygınlaştırmakla kalmamış, aynı zamanda Kumuk halkı arasında sosyal ve kültürel bağları güçlendirmiştir (Karakurt, 2019). Bu yayınlar, halk arasında dil bilincinin artırılmasına, edebiyat sevgisinin yayılmasına ve kültürel mirasın korunmasına hizmet etmiştir. Ayrıca, bu dergi ve gazeteler, Kumuk toplumunun modernleşme çabalarına da öncülük etmiş ve halkın değişen dünyaya uyum sağlamasına yardımcı olmuştur. Tangçolpan ve Yoldaş, Kumuk halkı için sadece birer edebi platform değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmanın ve kültürel kimliğin sembolü olmuştur. Bu yayınların etkisi, Kumuk edebiyatının gelişimini ve halk arasında yaygınlaşmasını sağlamış, Kumuk Türkçesi'nin zenginleşmesine katkıda bulunmuştur.

2. SUPİYANAT MAMAYEVA’NIN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

Supiyanat Mamayeva, 13 Şubat 1958 tarihinde Dağıstan’ın Hasavyurt bölgesindeki Köstek köyünde dünyaya gelmiştir. Babası Magomed Mamayev, annesi ise Raziya’dır. Aile geçmişi, savaşın zorluklarını ve bir arada kalma mücadelesini yansıtır. Anneannesi Khadizhat, savaş döneminin zorluklarını yaşamış ve çocuklarını kaybetmesine rağmen hayatta kalan tek çocuğu Raziya’ya sımsıkı tutunmuştur. Khadizhat’ın eşi Elmurza Baymurzaev ise daha sonra Chubai adında genç bir kadınla evlenmiş ve bu evlilikten beş erkek çocuk dünyaya gelmiştir. Bu çocuklar, Khadizhat’ı anneleri gibi benimsemiş ve aile bağlarını güçlü bir şekilde korumuşlardır. Supiyanat Mamayeva’nın ailesi, bu bağların önemini sürdürerek bugün hâlâ üvey kardeşleri ve onların çocuklarıyla yakın ilişkilerini devam ettirmektedir.

Eğitim hayatına Köstek köy okulunda başlayan Mamayeva, 1974 yılında Hasavyurt şehrindeki Z. Batırmurzayev Öğretmen Okulu’nda öğrenimine devam etmiştir. 1978 yılında bu okulu başarıyla tamamlayan Mamayeva, eğitimine verdiği önemi öğretmen olarak çalışmaya başlayarak pekiştirmiştir. Parawul köyünde bir yıl boyunca öğretmenlik yaptıktan sonra, 1979 yılında Moskova’daki A. M. Gorkiy Edebiyat Enstitüsü’ne kabul edilmiştir. Burada Şiir Bölümü’nde aldığı eğitim, onun edebi kimliğini şekillendiren en önemli adımlardan biri olmuştur. 1984 yılında enstitüden mezun olan Mamayeva, Dağıstan’a dönerek edebiyat öğretmeni olarak meslek hayatına devam etmiş ve öğrencileriyle edebiyat sevgisini paylaşmıştır.

Supiyanat Mamayeva, şiir yazmaya oldukça genç yaşlarda, henüz 9 yaşındayken başlamıştır. İlk şiirlerinden biri olan “Yazbaş”, Mamayeva daha 14 yaşındayken Kumuk dilinde yayımlanan Cumhuriyet gazetesi aracılığıyla okuyucuyla buluşmuştur. Bu önemli başlangıç, onun genç yaşta edebiyat dünyasına adım atmasını sağlamış ve aynı zamanda, cumhuriyette düzenlenen genç şairler toplantısına katılmasına olanak tanımıştır. Bu toplantılar sırasında Mamayeva, dönemin tanınmış Kumuk şairleri ve yazarlarıyla tanışma fırsatı bulmuş, bu isimlerin desteğiyle edebiyat alanındaki yaratıcılığını geliştirme şansı elde etmiştir.

Mamayeva'nın şiir yeteneği, Dağıstan'ın halk şairi ve edebi sözün eşsiz ustası olarak tanınan Enver Hacıyev tarafından da büyük takdir görmüştür. Hacıyev, genç şairin yaratıcılığına değer vererek onun şiirlerini desteklemiş ve eserlerinin edebiyat dergilerinde yayımlanmasına önayak olmuştur. Bu dönemde, Mamayeva'nın eserleri Kumuk edebiyatında dikkat çekmeye başlamış, edebiyat camiasında bir ilgi uyandırmıştır.

1984 yılı, Supiyanat Mamayeva'nın edebi kariyerinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Şiirlerinden bazıları, genç şairlerin eserlerini bir araya getiren “*Yeşil Ottaki Çiyeler*” adlı ortak kitapta yer almıştır. Bu kitap, onun şiirlerinin daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlamış, edebi dünyadaki yerini daha da sağlamlaştırmıştır. Mamayeva'nın şiirleri, yalnızca basılı yayınlarda değil, aynı zamanda radyo ve televizyon gibi medya araçları aracılığıyla da halka ulaşmıştır. Onun şiirleri bestelenerek şarkılara dönüşmüş ve tanınmış şarkıcılar tarafından seslendirilmiştir. Bu süreç, onun sanatsal yaratıcılığının ve edebiyat dünyasındaki etkisinin ne denli geniş olduğunu bir kez daha göstermiştir.

Supiyanat Mamayeva, edebi yaratıcılığını yalnızca yetişkinlere yönelik eserlerle sınırlamamış, küçük çocuklar için de önemli eserler kaleme almıştır. Özellikle çocuk edebiyatına yönelik çalışmaları, onun çok yönlü bir sanatçı olduğunu ortaya koymaktadır. “*Ay-yay-yay*” ve “*Tüyequş (Deve Kuşu)*” adlı kitapları, Kumuk ve Rus dillerinde yayımlanmış ve renkli resimlerle zenginleştirilerek çocukların ilgisini çekecek şekilde hazırlanmıştır. Bu eserler hem görsel hem de edebi açıdan çocuk edebiyatına önemli katkılar sağlamış ve geniş bir okuyucu kitlesi tarafından beğeniyle karşılanmıştır. Mamayeva'nın çocuklar için yazdığı şiir ve hikâyeler, yalnızca bireysel okuma zevkine hitap etmekle kalmamış, aynı zamanda eğitim materyali olarak da kullanılmıştır. Eserleri, okuma kitaplıklarına dahil edilmiş ve Kumuk okullarında ders materyali olarak işlenmiştir. Onun çocuk edebiyatına yaptığı katkılar, genç nesillerin dil ve edebiyatla tanışmasına, kültürel değerlerin öğrenilmesine aracılık etmiş ve Kumuk Türkçesi'nin nesilden nesile aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır.

1921 yılında, Başkurdistan Cumhuriyeti'nin Ufa şehrinde, ünlü şair ve tercüman Larisa Abdullina ile birlikte “*Kavsar Bulan (Kevser)*” adlı çocuk kitabını kaleme

almıştır. Bu eser, Kumuk, Başkurt, Rus ve İngiliz dillerinde yayımlanmış, bu çok dilli yapısıyla farklı kültürlerden okuyuculara ulaşmayı başarmıştır. Kitabın geniş bir okuyucu kitlesine hitap etmesi, çocuk edebiyatında kültürlerarası bir köprü oluşturma amacını taşımaktadır. “*Kavsar Bulan (Kevser)*”, içerdiği hikâyeler ve mesajlarla çocukların dikkatini çekmiş ve özellikle öğrenci çocuklar arasında büyük bir ilgi ve sevgiyle karşılanmıştır. Kitap hem edebi hem de eğitici bir kaynak olarak kabul görmüş, çocukların dil becerilerini geliştirmelerine ve farklı kültürleri tanımalarına olanak sağlamıştır. Supiyanat Mamayeva’nın bu çalışması, onun edebiyat yoluyla farklı topluluklar arasında bağ kurma konusundaki yetkinliğini ve çocuklara yönelik yaratıcı yaklaşımını bir kez daha ortaya koymuştur.

Supiyanat Mamayeva, yalnızca çocuk edebiyatına değil, yetişkin edebiyatına da önemli katkılarda bulunmuş, bu alanda da dikkat çekici eserler kaleme almıştır. Büyükler için yazdığı kitaplar arasında “*Köpürler (Köprüler)*”, “*Minçeçek (Bin Çiçek)*” ve “*Saylamlı Asarlar (Seçilmiş Eserler)*” gibi eserler bulunmaktadır. Bu kitaplar, Mamayeva’nın edebi ustalığını ve geniş bir tematik yelpazede yazma yeteneğini ortaya koyan önemli çalışmalardır. Şiirlerinde toplumsal, bireysel ve kültürel konuları işleyen Mamayeva, Kumuk edebiyatının önde gelen isimlerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Mamayeva’nın birçok şiiri, uluslararası çapta da büyük ilgi görmüştür. Şiirleri, Ankara, Moskova, Pyatigorsk ve Mahaçkale gibi önemli kültür ve edebiyat merkezlerinde yayımlanmış, bu şehirlerdeki okuyucular tarafından beğeniyle karşılanmıştır. Ayrıca eserleri, çeşitli Şiir Antolojilerine dahil edilerek daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmıştır. Bu antolojilerde yer alan şiirleri, onun edebiyat dünyasındaki saygın yerini pekiştirmiş ve farklı coğrafyalardan edebiyatseverlerin Mamayeva’nın eserlerini tanımasına olanak sağlamıştır. Supiyanat Mamayeva’nın büyükler için yazdığı eserler, yalnızca Kumuk edebiyatının gelişimine katkıda bulunmakla kalmamış, aynı zamanda Türk dünyasının edebi zenginliğine de önemli bir katkı sunmuştur.

Supiyanat Mamayeva, sadece bir şair ve yazar olarak değil, aynı zamanda yetenekli bir tercüman olarak da edebiyat dünyasına önemli katkılar sağlamıştır. Çok sayıda

değerli şairin eserlerini Kumuk diline başarıyla çevirmiş ve bu eserlerin Kumuk okuyucularıyla buluşmasına olanak tanımıştır. Onun tercümeleri, yalnızca edebi metinlerin dilsel aktarımı değil, aynı zamanda farklı kültürler arasında bir köprü oluşturma işlevi de görmüştür. Bu yönüyle Mamayeva, edebiyatın sınırları aşan evrensel bir dil olduğuna olan inancını, yaptığı çeviri çalışmalarıyla ortaya koymuştur. Mamayeva'nın kendi şiir ve eserleri de birçok dile çevrilmiş ve geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmıştır. Şiirlerinin farklı halkların dillerinde yayımlanması, onun eserlerinin evrensel değerini ve derinliğini bir kez daha kanıtlamıştır. Çeviriler, Mamayeva'nın edebiyatını yalnızca Kumuk okuyucuları için değil, aynı zamanda farklı kültürlerden insanlar için de anlamlı kılmıştır. Bu süreçte Mamayeva, edebi ve kültürel mirasını uluslararası platformlara taşıyarak hem Kumuk edebiyatının tanınırlığını artırmış hem de edebiyatın evrensel birleştirici gücünü göstermiştir.

Son dönemlerde, Supiyanat Mamayeva tercümanlık alanındaki yeteneğini tiyatro eserlerine de taşıyarak önemli çalışmalara imza atmıştır. Ünlü Kırgız yazar Cengiz Aytmatov'un "Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek" adlı dram türündeki eserini Kumuk diline çevirmiş ve bu eser "Deniz Boyunca Koşan Ala Köpek" adıyla Kumuk tiyatrosunda sahnelenmiştir. Bu uyarlama, Kumuk tiyatro sahnesinde büyük bir beğeni kazanmış, ayrıca farklı festivallere katılarak çeşitli bölgelerde de oynanmıştır. Mamayeva'nın bu çevirisi, yalnızca bir edebi eseri Kumuk diline kazandırmakla kalmamış, aynı zamanda tiyatro sanatını bölgesel bir boyuttan çıkararak daha geniş bir kitleye ulaştırmıştır.

Mamayeva, Kumuk tiyatrosunun talepleri doğrultusunda Büyük Rus dram yazarı A. Ostrovski'nin "Na Kacdogo Mudretsa Dovolno Prostotı (Her Bilge Adama Yetecek Kadar Basitlik Vardır)" adlı komedisini de Kumuk diline çevirmiştir. Bu eser, Kumuk sahnesinde başarıyla sergilenmiş ve tiyatro severler tarafından büyük ilgi görmüştür. Bunun yanı sıra, Mamayeva, dünyaca ünlü oyun yazarı George Bernard Shaw'un "Milyoner" adlı eserini de Kumuk diline kazandırmıştır. Bu çeviriler, Kumuk tiyatrosunun repertuvarını zenginleştirerek, izleyicilere uluslararası tiyatro eserlerini kendi dillerinde izleme fırsatı sunmuştur. Supiyanat Mamayeva'nın tiyatro eserlerine yönelik bu çeviri çalışmaları, onun edebiyat ve sanat alanındaki çok yönlü yeteneklerini bir kez daha ortaya koymaktadır. Mamayeva, tiyatro eserlerinin Kumuk

dilinde sahnelenmesiyle sadece kültürel bir katkı sunmakla kalmamış, aynı zamanda Kumuk dilinin sanatsal bir ifade aracı olarak kullanılmasına öncülük etmiştir. Bu çalışmalar, Kumuk tiyatrosunun ulusal ve uluslararası arenada daha geniş bir yer bulmasına da yardımcı olmuştur.

Supiyanat Mamayeva, 2003 yılından bu yana Rusya Yazarlar Birliği'ne üye olarak, edebiyat dünyasındaki yerini daha da sağlamlaştırmıştır. Üretkenliği ve edebiyata olan katkıları nedeniyle çeşitli ödül ve unvanlarla onurlandırılmıştır. 2008 yılında, “Dağıstan Cumhuriyeti Medeniyeti'nin Ad Kazanan İşçisi” unvanına layık görülmüş ve Dağıstan kültürüne yaptığı katkılar resmî olarak takdir edilmiştir. 2018 yılında ise “Dağıstan Cumhuriyeti Şeref Diploması” ile ödüllendirilmiş, bu ödül onun kültürel ve sanatsal mirasa olan bağlılığını bir kez daha teyit etmiştir. Yakın dönemde ise, Mamayeva, gayretli ve özverili çalışmaları nedeniyle bir madalya ile onurlandırılmıştır. Bunun yanı sıra, Mamayeva, devlet tarafından çok çeşitli ödüllere layık görülerek, edebiyat dünyasındaki etkisini ve toplum üzerindeki derin izlerini göstermiştir.

Halkın sevgisini kazanan ve Kumuk edebiyatının kıymetli bir temsilcisi olarak tanınan Supiyanat Mamayeva, 1986 yılından bu yana “Tançolpan” adlı derginin baş editörlüğünü yürütmektedir. Yerel Kumuk dilinde yayımlanan bu dergi, Kumuk edebiyatının gelişimi ve korunmasında önemli bir platform olmuş, Mamayeva'nın liderliğinde daha da güçlenmiştir. Mamayeva, “Tançolpan” dergisi aracılığıyla hem yeni nesil yazarları desteklemekte hem de Kumuk edebiyatının zenginliğini yeni kuşaklara aktarmaktadır. Onun çalışmaları, yalnızca bir editörlük faaliyeti değil, aynı zamanda Kumuk kültürünün sürekliliği ve tanınırlığı için bir mücadele olarak değerlendirilmektedir.

Supiyanat Mamayeva, Kumuk Türklerinin ve çağdaş Kumuk şiirinin önde gelen isimlerinden biridir. Eserlerinde Kumuk halkının milli kimliğini ve dini değerlerini ön plana çıkaran Mamayeva, yalnızca kendi halkı için değil, aynı zamanda tüm Türk dünyası için önemli bir edebi figür olarak kabul edilmektedir. Şiirlerinde, Kumuk halkının duygularını, zorluklarını, umutlarını, özlemlerini ve toplumsal sorunlarını dile

getirerek derin bir bağ kurmuştur. Onun eserleri, kültürel bir miras niteliğinde değerlendirilmekte ve Türk edebiyatının zenginliğine değerli bir katkı sunmaktadır.

Mamayeva'nın şiirlerinde sıkça işlediği milli kimlik temaları şunlardır:

- Kumuk dili ve kültürünün korunması ve yüceltilmesi,
- Toprak ve vatan sevgisi,
- Kumuk halkının kökeni ve tarihi,
- Dini inançların ve ahlaki değerlerin yüceltilmesi,
- Kahramanlık ve mücadele duygusu.

Bu temalar, Mamayeva'nın şiirlerinde milli birlik duygusunu pekiştirmiş ve Kumuk halkını bir araya getiren bir güç oluşturmuştur. Şiirleri, yalnızca Kumuk halkının değil, tüm Türk dünyasının ortak değerlerini yansıtarak kültürel ve edebi bir köprü işlevi görmüştür. Bu bağlamda, Mamayeva'nın edebi mirası, Türk dünyasında milli kimlik ve kültürün korunmasına yönelik güçlü bir çağrı niteliği taşımaktadır.

Supıyanat Mamayeva'nın edebi kimliğini belirleyen ve onu özel kılan özellikler şu şekilde özetlenebilir:

- Milli kimliğe vurgu: Şiirlerinde Kumuk halkının tarihine, diline ve kültürüne olan bağlılığını vurgulamış, bu değerlerin korunmasını birincil hedefi haline getirmiştir.
- Kadının sosyal hayattaki yeri: Kadınların toplumsal mücadelelerine dikkat çekmiş, onların yaşadığı zorlukları şiirlerinde ele almıştır. Kadının sosyal hayattaki yerini sorgulayan ve bu konuda farkındalık yaratan bir yaklaşım sergilemiştir.
- Adalet ve eşitlik arayışı: Eserlerinde toplumsal adaletsizlikleri, haksızlıkları ve eşitsizlikleri eleştirmiş, halkının sesi olarak toplumsal sorunlara çözüm arayışını edebiyatına taşımıştır.

- Tabiat sevgisi: Şiirlerinde doğanın güzelliklerini ve insan hayatındaki yerini işlerken, doğayla insan arasındaki derin bağı vurgulamış, bu temayı estetik bir şekilde aktarmıştır.

Supiyanat Mamayeva, şiirlerinde süslü ve karmaşık bir dil kullanmaktan kaçınmıştır. Aksine, halkın anlayabileceği sade ve anlaşılır bir üslubu tercih etmiş, bu sayede geniş kitleler tarafından sevilerek okunmayı başarmıştır. Onun şiirleri, yalnızca edebi bir değer taşımakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir işlev de görmüştür. Şiirlerinde kullandığı yalın anlatım, derin duygularla birleşerek halkın yüreğine dokunmayı başarmıştır.

3. MİLLÎ KİMLİK KAVRAMI

Kimlik, bireyin varoluşunu anlamlandırmasını sağlayan, toplum içindeki yerini belirleyen ve bireyin kültürel, sosyal, tarihsel aidiyetlerini kapsayan geniş bir kavram olarak tanımlanabilir (Köroğlu, 2004). Bu kavram, bireyin kendisine dair algısını ve çevresiyle kurduğu ilişki biçimlerini şekillendirirken, aynı zamanda bireyin kimliğini oluşturan tüm unsurları bir araya getirmektedir. Kimlik, bireyin toplumsal yapıyla bütünleşmesinde önemli bir köprü görevi görür ve bireyin kendisini ait hissettiği bir çerçeve oluşturmaya olanak tanır. Ayrıca, bireyin kimliği, yalnızca bireysel algılarla sınırlı kalmayıp ortak değerler, normlar ve kültürel bağlar etrafında şekillenen bir toplumsal düzenin parçası olmasını sağlar.

Millî kimlik, bireylerin bir millete mensup olma hissi ve ortak tarih, dil, kültür ile değerler etrafında birleşmeleri sonucu oluşan bir aidiyet biçimi olarak tanımlanabilir (Dinçer, 2017). Bu aidiyet, bireyleri ortak bir bağ etrafında birleştirerek toplumu bir bütün olarak tanımlayan bir yapı sunar. Aynı zamanda, millî kimlik, millet olma bilincini güçlendiren ve bireylerin toplumsal aidiyet duygularını pekiştiren önemli bir unsurdur. Tarihsel birikimlerden beslenen bu bilinç, aynı zamanda süreklilik arz eden bir bağlayıcı unsur olma özelliğini korumaktadır.

Millî kimlik, bir toplumun tarihsel ve kültürel bağlarını yansıtmanın ötesinde, derin anlamlar taşıyan ve toplumları geleceğe taşıyan bir güç kaynağıdır. Bu kavram, milletlerin varoluş mücadelelerinde şekillenen, onları bir arada tutan ve geleceğe yönelik hedeflerinde yol gösterici olan temel bir unsurdur. Tarihsel bağlamda, millî kimlik, bir milletin kendisini var eden değerleri koruyup sürdürmesinin temel dayanağı olarak öne çıkar (Ercilasun, 2000; Guluzade, 2024). Bu değerler, ortak bir geçmiş, dil ve kültür temelinde inşa edilerek, bireylerin toplumsal hafızayı yaşatmasına olanak tanır. Bununla birlikte, millî kimlik yalnızca geçmişin bir mirası değildir; aynı zamanda bir milletin geleceğe yönelik hedeflerini ve bu hedeflere ulaşma kararlılığını temsil eden bir irade beyanıdır. Toplumların tarihsel ve kültürel sürekliliğini sağlayan millî kimlik, milletlerin kendilerini tanımlama biçimlerini yeniden üretmelerine olanak

tanırken, geleceği inşa etmede de kilit bir rol oynar. Millî kimlik, geçmişle geleceği birleştiren dinamik bir yapı olarak karşımıza çıkar.

3.1 Milli Kimliğin Genel Özellikleri

Millî kimlik, bireylerin bir millete ait olduklarını hissetmelerini sağlayan ve toplumun bir arada kalmasını mümkün kılan güçlü bir bağ olarak açıklanır (Smith ve Şener, 2010). Ancak bu bağ, kendiliğinden var olan bir olgu değildir; tarihsel, kültürel ve sosyolojik süreçler içinde çeşitli unsurlar ve araçlar tarafından inşa edilir. Bu unsurlar, millî kimliğin temellerini oluşturan belirli özelliklere dayalı olarak şekillenir. Geçmiş, tarihsel hafızayı canlı tutarak millî kimliğin şekillendiği ve temellendirildiği bir tasarım olarak karşımıza çıkar. Bir milletin kim olduğunu anlamasına olanak tanıyan tarih, aynı zamanda geçmişe yapılan atıflarla millî kimliğin canlılığını korumasına katkıda bulunur. Bu özellikler, millî kimliği kolektif kimliğin bir alt türü olarak hem güçlü bir araç hem de toplumlar için birleştirici bir unsur haline getirir.

Millî kimliğin belirli bir mekânla yakından ilişkili olduğu ve bu mekânın millî kimliğin fiziksel boyutunu ifade eden, milletin aidiyet duygusunu somutlaştıran temel bir unsur olduğu belirtilir (Kösoğlu, 1996). Mekân, sadece bir coğrafi alan olmanın ötesinde, vatan kavramıyla özdeşleşen kutsal bir bağlama sahiptir. Bu kutsallık, milletin tarihsel olayları ve kahramanlık hikâyeleriyle zenginleşerek toplumsal hafızada derin bir anlam kazanır.

Milletler, mekânın bu tarihsel ve kültürel anlamlarını millî kimliği güçlendirmek ve sürekliliğini sağlamak amacıyla kullanır. Mekân hem bireysel hem de kolektif düzeyde, milletin varoluşunu anlamlandırdığı bir çerçeve sunar. Vatan ve mekân ilişkisi, geçmişin ve geleceğin kesişim noktası olarak değerlendirilir ve zaman içinde bu mekânlar ideal ve güncel anlamlarla yeniden üretilir. Mekân, yalnızca bir varlık alanı değil, milletin değerlerini, hatıralarını ve geleceğe yönelik umutlarını taşıyan bir sembol haline gelir. Bu yönüyle, millî kimlik ve mekân arasındaki bağ, milletin toplumsal hafızasını koruyan ve kimliğini canlı tutan bir unsur olarak değerlendirilir.

Millî kimlik, bireylerin kendilerini tanımlamalarını ve bir topluluğa ait hissetmelerini sağlayan güçlü bir yapı olup, “ben” ve “öteki” ayrımı üzerinden şekillenir. Bu ayrım,

bireyin kendi kimliğini farklılıklar üzerinden anlamlandırmasına olanak tanırken, aynı zamanda toplumu oluşturan bireyler arasında ortak bir bilinç ve dayanışma zemini oluşturur (Dinçer, 2017). Millî kimlik, yalnızca bireyin kendisiyle ilgili bir aidiyet duygusu geliştirmesiyle sınırlı kalmaz; bunun ötesinde, dil, kültür, din ve tarih gibi kolektif unsurlar aracılığıyla milletin kimlik çerçevesini oluşturur. Bu unsurlar, bir toplumun ortak değerlerini ve tarihsel bağlarını temsil ederken, bireylerin kendilerini bu topluluğun bir parçası olarak hissetmelerini sağlar. Dil, bireyleri bir araya getiren bir iletişim aracı olmanın ötesinde, kültürel mirası ve ortak hafızayı taşıyan bir sembol olarak millî kimliği besler. Tarih, geçmişin ortak birikimlerini bugüne taşıırken, din ve kültür, bireylerin ortak değerlere bağlılıklarını güçlendirir. Millî kimlik, bu unsurların bir araya gelmesiyle hem bireysel hem de toplumsal düzeyde aidiyetin temellerini inşa eder ve toplumun dayanışma ve birlik içinde varlığını sürdürmesine katkıda bulunur. Millî kimlik, birey ve toplum arasında bir bağ kurarak geçmişten gelen değerlerin korunmasını ve geleceğe taşınmasını sağlayan dinamik bir yapı olarak öne çıkar.

Semboller ve kutsallar, millî kimliğin temel unsurları arasında yer alarak, bir milletin tarihsel bağlarını ve değer yargılarını yansıtan güçlü araçlar olarak işlev görmektedir (Smith ve Şener, 2010). Hem modern öncesi toplumlarda hem de modern dönemde semboller, milletin ortak hafızasını canlı tutmak ve toplumsal dayanışmayı sağlamak adına önemli bir rol oynar. Bayrak, marş, anıtlar ve tarihsel figürler gibi unsurlar, bir milletin hafızasında derin izler bırakarak, toplumsal kimliğin inşasında ve korunmasında etkili bir yere sahiptir. Bu semboller, yalnızca geçmişle bağ kurmanın bir yolu olarak kullanılmaz; aynı zamanda, toplumun düşünce dünyasında yeniden üretilerek, gelecek nesillere aktarılan bir miras haline gelmektedir (Dinçer, 2017). Millî kimlik, bu unsurlar sayesinde hem geçmişin hatırasını yaşatır hem de milletin geleceğe yönelik dayanışmasını ve birlik duygusunu pekiştirir. Bu nedenle, semboller ve kutsallar, bir milletin kimlik bilincini güçlendiren ve sürekliliğini sağlayan dinamik unsurlar olarak öne çıkar.

Modernleşme süreci, millî kimliğin yeniden tanımlanmasını gerekli kılmıştır. Modern milletlerin oluşum süreci, bir kimlik arayışı ve bu kimliğin yeniden inşa edilmesiyle yakından ilişkilidir. Bu süreçte, geleneksel değerlerle modern unsurlar arasındaki

dengeyi sağlamak, millî kimliğin sürekliliği için önemlidir (Dinçer, 2017; Altıntaş, 2021).

Millî kimlik, birey ve toplum için derin bir anlam taşır. Hem tarihsel hem de modern unsurları içinde barındıran bu kavram, milletlerin kim olduklarını anlamalarını ve geleceğe dair bir vizyon oluşturmalarını sağlar. Tıpkı Oedipus'un kendi kimliğini bulma çabasında olduğu gibi, milletler de bu sorunun peşinden gider ve bu süreçte kendi varlıklarını anlamlandırır (Smith ve Şener, 2010).

Kimlik, bireylerin ve toplumların varoluşlarını anlamlandırdığı, kendilerini tanımladığı ve çevreleriyle ilişki kurduğu temel bir kavramdır. Tarihsel ve sosyolojik bağlamda değerlendirildiğinde, kimlik yalnızca bireysel bir aidiyet duygusunu değil, aynı zamanda toplumun bilincini ve bir arada kalma iradesini temsil etmektedir (Smith ve Şener, 2010; Yıldırım, 2014). Bu durumda kimlik, toplumsal yapıların şekillenmesinde, dayanışmanın sağlanmasında ve milletlerin varlığını sürdürebilmesinde merkezi bir öneme sahiptir.

Kimlik, yalnızca bireysel bir fenomen değil, aynı zamanda tarihsel bir sosyolojik süreç olarak tanımlanabilir (Smith ve Şener, 2010; Köseoğlu, 2003). Bir milletin geçmişteki olaylarla, kültürel mirasla ve toplumsal hafızayla kurduğu bağlar üzerine inşa edilen kimlik, tarih boyunca toplulukların bir arada kalabilmesini sağlayan bir yapı taşıdır. Bu bağlamda, tarihsel hafıza, bir milletin kim olduğunu anlaması ve geleceğe dair bir vizyon geliştirmesi için kritik bir öneme sahiptir.

Kimlik, yalnızca geçmişin bir yansıması değil, aynı zamanda geleceği şekillendiren bir güç olarak da tanımlanabilir (Köseoğlu, 1996). Kimlik kavramı, milletlerin varlığını sürdürebilmesi için tarihsel bilinci ve kültürel değerleri koruma çabası olarak tanımlanmaktadır. Bir milletin kimlik bilinci, o milletin hem tarihsel köklerini hem de modern dünyadaki yerini anlamasına olanak tanır. Kimlik, bu nedenle, bir milletin varoluş mücadelesinde hem savunma mekanizması hem de ilerleme aracı olarak işlev görmektedir.

Bir toplumun kimliği, tarihsel olaylar ve bu olayların toplumun hafızasındaki yeriyle şekillenir (Sarıay, 1994). Milletlerin varoluşu, tarihsel süreklilik ve geçmişteki etnik

ile kültürel öğelerle olan bağlarına dayanır. Modern kimliklerin bu bağları sürdürebilmesi, geçmişe dayalı ortak bir hafızanın canlı tutulmasıyla mümkündür. Bu durum, tarihsel bağlamın, millî kimliğin oluşumundaki önemini ortaya koyar.

Kolektif hafıza, bir milletin tarih boyunca yaşadığı travmalar, zaferler ve kültürel birikimlerden oluşan bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Milletlerin, bu hafıza aracılığıyla kendi varlıklarını anlamlandırdığı ve kimliklerini güçlendirdiği görülmektedir (Biletska, Şahin ve Şükür, 2014). Kolektif hafızanın silinmesi ya da zayıflaması, toplumsal bir kimlik krizine yol açabilir. Tarihsel birikimin ve ortak hafızanın korunması, millî kimliğin sürdürülebilirliği için büyük önem taşır.

Sosyolojik açıdan kimlik, bir toplumun dayanışma duygusunu güçlendiren, kolektif varlığını sürdürebilmesini sağlayan ve bireyler arasında bir bağ kurarak toplumsal bütünleşmeyi destekleyen temel bir unsurdur (Smith ve Şener, 2010). Toplamların varlığını devam ettirebilmesi ve üyelerinin kendilerini bu topluma ait hissedebilmesi, büyük ölçüde kimliğin sunduğu ortak değerler ve hedeflere bağlıdır. Kimlik, bireyler arasında sadece bir aidiyet duygusu yaratmakla kalmaz, aynı zamanda toplumun kültürel, tarihi ve sosyal mirasını da koruyarak geleceğe aktarılmasına olanak tanır.

Dil, tarih ve kültür gibi unsurların etrafında şekillenen millî kimlik, bireylerin ortak bir kimlik çatısı altında bir araya gelmesini sağlamaktadır (Alkan, 2004). Ortak geçmiş ve kültürel birikimlerin korunması ve yeniden üretilmesi, bu kimliğin temelini oluşturur. Millî kimlik, bireyler arasında yalnızca bir birlik çerçevesi oluşturmakla kalmaz; aynı zamanda toplumu bir arada tutan semboller, değerler ve anlatılar yoluyla, toplumsal dayanışmayı güçlendirici bir işlev üstlenir. Bu işlev, toplumsal yapının sürekliliği ve bireylerin aidiyet duygusunun devamlılığı açısından kritik bir öneme sahiptir.

3.2 Milli Kimlik ve Tarihsel Süreç

Milli kimlik, tarih boyunca farklı coğrafi, siyasi ve kültürel dinamiklerle şekillenmiş, sürekli bir değişim ve dönüşüm içinde olmuştur. Bu kimlik, toplumun tarihsel hafızası, kolektif bilinç ve kültürel birikimi etrafında şekillenirken, aynı zamanda çağın gereklerine uygun olarak yeniden inşa edilmiştir. Millî kimlik, yalnızca bir milletin

geçmişine dayanmakla kalmaz; o milletin geleceğe yönelik vizyonunu da şekillendirir (Biletska, Şahin ve Şükür, 2014).

Kimliğin tarihsel gelişiminde, mekânın ve coğrafyanın rolü de önemli bir yer tutar (Akıncı, 2011). Tarihsel olaylar, millî kimliğin şekillenmesinde ve toplumların kendilerini tanımlamasında kritik bir rol oynar. Millî kimlik, yalnızca toplumsal hafızanın bir ürünü değil, aynı zamanda bu hafızanın tarihsel olaylarla sürekli olarak yeniden şekillendiği dinamik bir yapıdır. Millî kimliğin oluşumunda, tarih boyunca yaşanan savaşlar, göçler, zaferler ve krizler, kimliğin temel yapı taşlarını belirlemiştir.

Kumuk Türkleri de bu tarihsel süreç içinde kimliklerini koruma mücadelesi vermiştir. Osmanlı, İran ve Rusya gibi büyük güçlerin etkisine rağmen, kültürel miraslarını ve dillerini koruyarak kimliklerini günümüze taşımışlardır. Supiyanat Mamayeva gibi edebiyatçılar, Kumuk kimliğinin edebi alandaki temsilcisi olmuş ve milli bilinci eserleri aracılığıyla pekiştirmiştir.

3.3 Edebiyat ve Kimlik

Edebiyat, insan hayatını yeniden ve özgün bir biçimde kurgulayan bir sanat dalı olarak tanımlanabilir (Alver, 2006; Argunşah, 2010). Bu bağlamda "hayat" terimi, insanı ve insanla ilgili her türlü olguyu kapsayan geniş bir çerçeveyi işaret etmektedir. Edebiyat, bireyin kişisel dünyasını olduğu kadar, toplumun ortak deneyimlerini ve gerçekliklerini de ifade alanına dâhil eder. Bu yönüyle, edebiyatın toplumla olan ilişkisi çift yönlü bir etkileşime dayanır.

Birinci etkileşim, yazarın içinde bulunduğu toplumun bir parçası olmasıyla ilgilidir. Yazarın kimliği, kişiliği ve dünya görüşü, yaşadığı çevre ve bu çevredeki toplumsal dinamikler tarafından şekillendirilir. Yazar, birey olarak edindiği bu kimlik üzerinden eserlerini oluştururken, toplumun hafızası ve kimlik unsurlarını da eserlerine taşır. Bu durum, edebiyatın toplumdaki birey ve kimlik arasındaki bağlantıyı yansıtmasının temel nedenlerinden biridir (Bilgin, 2007; Dinçer, 2017).

İkinci etkileşim ise, edebiyatın belirli bir okuyucu kitlesine hitap etmesiyle ortaya çıkar. Yazarın, ürettiği eserle birey ve kitle arasında bir bağ kurması, aynı zamanda bu

ilişkinin bir dönüşüm ve etkileşim alanı oluşturmaya olanak tanır. Bu durumda edebiyat, bireysel kimliğin kolektif kimlikle harmanlandığı ve toplumsal bir bilinç oluşturduğu bir süreç olarak işlev görür. Böylelikle edebiyat, sadece bireysel bir ifade biçimi değil, aynı zamanda toplumsal kimliğin inşasında önemli bir araç haline gelir (Alver, 2006; Dinçer, 2017).

Edebî eser, içinde doğduğu sosyal, siyasal ve ekonomik koşulların bir sonucu olarak şekillenir (Köroğlu, 2004). Bununla birlikte, edebiyat, hitap ettiği kitleye ulaştığında toplumda değişim ve dönüşümü başlatabilecek bir güce sahiptir. Hayal gücünü gerçeği inşa etmek için kullanan edebiyat, bu yönüyle toplumsal yapının derinliklerine nüfuz edebilir. Edebiyatın bu etkisi, yalnızca estetik bir değer yaratmakla sınırlı kalmaz; aynı zamanda birey ve toplum kimliğinin hem bir yansıması hem de taşıyıcısı olarak işlev görür (Argunşah, 2010). Toplumun içinden çıkan ve bireyin kimliğini öne çıkaran bir eser, bu kimliklerin aktarılmasında ve korunmasında hayati bir öneme sahiptir. Toplum, bireylere kendi imgelerini veya onlara uygun etkileri keşfetme imkânı sunan bir ayna görevi üstlenir. Edebiyat ise, bu aynanın bir yansıması olarak bireyin ve toplumun kimliğini anlamasına olanak tanır. Bu süreçte hem bireyin hem de toplumun dönüşümüne katkıda bulunur.

Edebiyat, toplumu ve insanı yansıtan bir araç olarak yalnızca bireysel bir yaratı alanı değil, aynı zamanda toplumsal gerçeklikleri yansıtan ve şekillendiren bir anlatım biçimi olarak da değerlendirilebilir (Altıntaş, 2021). Kurgu metin, kendi başına bir bilgi kodu gibi işlev görür ve okuyucu tarafından bilerek ya da bilmeyerek bu şekilde algılanır. Metnin toplumsal bellekte yer ediniş ve edinemeyeceği ise çoğunlukla öngörülemez bir süreçtir. Estetik kabiliyeti ve içerdiği derinlik, metni ya kalıcı bir klasik haline getirir ya da unutulmaya mahkûm eder. Bunun yanı sıra, metinler ihtiyaç duyulan zamanlarda tekrar hatırlanır ve toplum tarafından yeniden değerlendirilir.

Edebiyatın bireysel bir yaratım alanı gibi görüldüğü noktada dahi, onun toplumsal etkileri göz ardı edilemez. Yazar ve okuyucu ilişkisinin bireysel boyutu olsa da edebiyatın kitlelere ulaştığında toplumsal bir niteliğe büründüğü sıkça dile getirilmiştir. Bu yönüyle edebiyat, bireyin ve toplumun birbiriyle etkileşimde bulunduğu dinamik bir alan yaratır.

Bir edebî eseri anlamak ve analiz etmek, yazarın yaşadığı dönemi, çevresel koşulları, toplumsal olguları ve dilsel yapıların etkisini dikkate almayı gerektirmektedir (Alver, 2006). Yazar, birey olarak çevresindeki sosyal, siyasal ve kültürel bağlamla sürekli bir iletişim halindedir ve bu iletişim, eserine doğrudan yansır. Yazarın dünyası, kendiliğinden oluşan bir yapı değil, çevresel ve bireysel unsurların şekillendirdiği bir bütündür.

Edebî eser hem bireysel hayal gücünün hem de sosyal bağlamın bir ürünüdür. Yazarın kullandığı dil, kurguladığı dünya ve ele aldığı temalar, onun toplumsal çevresiyle olan etkileşiminin bir yansımasıdır. Pospelov (1995), bu çevresel unsurların bireysel tecrübelerle şekillenebileceği gibi, toplumsal değişimlerin ve kitlesel dönüşümlerin etkisiyle de biçimlenebileceğini ifade etmektedir. Dolayısıyla, edebiyat, bireysel yaratım ile toplumsal bağlamın buluştuğu bir alan olarak, bir toplumun kimliğini ve belleğini yansıtan güçlü bir araçtır.

Yazar, toplumsal yaşamdan tamamen bağımsız bir sanat anlayışı içinde değerlendirilemez; eserlerinde siyasal, ahlaksal, felsefi ve kültürel dinamiklerle sürekli bir etkileşim halindedir (Yıldırım, 2014). Bu durum, edebiyatın toplumsal gerçeklikten ayrı düşünülmemeyeceğini ve sanatçının toplumsal yapıların bir parçası olarak eserlerini oluşturduğunu gösterir. Edebiyat, toplumsal yaşamın hem bir yansıması hem de bu yaşamı şekillendiren güçlü bir ifade biçimi olarak, toplumun değişim ve dönüşümlerine katkıda bulunma potansiyeline sahiptir (Köroğlu, 2004). Bir sanat dalı olan edebiyat, geniş kitlelere ulaşabilme potansiyeli nedeniyle yalnızca bir estetik araç değil, aynı zamanda toplumsal dönüşümlerin yankılandığı bir platform olarak işlev görür. Toplumun tarihsel süreci, diğer alanlarda olduğu gibi edebiyatın yönelimlerini de etkiler. Edebiyat, toplum hareketliliğinin doğal bir sonucu ve toplumsal olayların sanatsal bir yansıması olarak ortaya çıkar. Aynı zamanda, sanatçılar ve aydınlar tarafından toplumsal değişimleri yönlendirme ve şekillendirme amacıyla da kullanılmıştır. Bu durum, edebiyatın hem toplumsal olayların tanıklığını yapan hem de toplumu etkileyen çift yönlü bir araç olduğunu göstermektedir.

Edebiyatın toplumsal kimliğin bir unsuru olarak işlev görmesi, özellikle millî kimlik vurgusuyla belirginleşir (Pospelov, 1995). Millî kimliğin tanımlanması,

güçlendirilmesi ve korunması süreçlerinde edebiyat, kurgu ile gerçeği harmanlayan yapısıyla etkili bir araç olarak öne çıkar. Millî kimlik, toplumsal, siyasal ve ideolojik unsurlarla şekillendiği kadar, edebiyatın sanatsal gücüyle de beslenir. Bu süreçte edebiyat, millî kimlik sınırlarını belirginleştiren, bu sınırları zenginleştiren ve kitlesel aidiyet duygularını güçlendiren bir rol üstlenir.

Edebiyat, gerek toplumsal şartların zorunlu kıldığı bir araç olarak, gerekse iktidarların yönlendirmeleri doğrultusunda millî kimliği vurgulamak için kullanılmıştır (Jusdanis, 1998). Bu durum, edebiyatın hitap ettiği kitle üzerinde aidiyet duygusunu pekiştirme gücünü artırmıştır. Millî kimlik, edebiyat aracılığıyla toplumsal bellekte yeniden üretilerek, milletin tarihsel, kültürel ve ahlaki değerlerinin aktarılmasını sağlamış ve toplumun ortak bilincinin oluşumuna katkıda bulunmuştur. Dolayısıyla, edebiyat yalnızca bireysel estetik bir ifade biçimi değil, aynı zamanda bir milletin kimliğini yansıtan ve onu geleceğe taşıyan bir bilinç aracıdır.

Edebiyat, bir milletin kimlik inşasında, tarihsel, kültürel ve zihinsel aidiyetin şekillenmesinde ve korunmasında vazgeçilmez bir rol oynamaktadır (Köroğlu, 2004). Edebiyat, milletin yalnızca fiziksel varlığını değil, aynı zamanda kolektif hafızasını ve değerlerini yansıtan, taşıyan ve yeniden üreten bir araç olarak öne çıkar. Millî kimlik, tarih boyunca toplumların ortak hafızası ve kültürel kodları etrafında şekillenmiş, bu kodlar edebiyat aracılığıyla yeniden yorumlanarak nesilden nesile aktarılmıştır. Edebiyat, bir toplumun sınırlarını yalnızca coğrafi düzlemde değil, aynı zamanda zihinsel ve kültürel boyutlarda da genişleten bir ifade biçimidir. Millî kimliği oluşturan dil, tarih, gelenekler ve değerler gibi unsurlar, edebiyat eserlerinde işlendiğinde, bireylerin toplumsal aidiyet duygusunu pekiştirir ve bu aidiyetin sürdürülebilirliğini sağlar.

Toplumun hafızasını diri tutan edebiyat, millî kimliği geçmişle geleceği buluşturan bir köprüye dönüştürerek, bir milletin varlığını anlamlandırmasına ve korumasına olanak tanır. Bu süreçte, edebiyat yalnızca bireysel bir ifade aracı olmaktan çıkarak, bir milletin kültürel ve zihinsel kimliğini bütünleştiren ve dönüştüren bir mekanizmaya dönüşebilmektedir.

Edebiyat, yalnızca geçmişî yansıtmakla sınırlı kalmayıp, dönemlere ve toplumsal koşullara uyum sağlayabilen dinamik yapısıyla millî kimliğin korunmasında ve gerektiğinde yeniden şekillendirilmesinde önemli bir araçtır (Anderson, 1995). Millî kimlik, bir milletin tarihsel birikimi, kültürel kodları ve üzerinde yaşadığı topraklarla sıkı bir ilişki içindedir. Edebiyat, bu unsurları işleyerek bireylerin toplumsal aidiyet duygusunu güçlendiren bir platform sunar. Ortak geçmiş ve kültürel birikim, toplumları bir arada tutan temel unsurlar arasında yer alırken, edebiyat bu ortak bilinci hem canlı tutar hem de geleceğe aktarır. Toplumun tüm bireylerini birleştiren ve ortak bir kimlik çerçevesinde buluşturan edebiyat, millî kimliğin sürekliliğini sağlamakla kalmaz; gerektiğinde bu kimliği dönemin ihtiyaçlarına uygun olarak yenileyerek, toplumsal bütünleşmenin sürdürülebilirliğine katkıda bulunur. Edebiyatın bu rolü, toplulukları birbirine bağlayan ve ulusal kimlik bilincini güçlendiren temel bir dinamik olarak değerlendirilebilir.

Edebiyat, hayal edilmiş toplulukların somut bir kimlik kazanmasında da önemli bir rol oynamaktadır (Altıntaş, 2021). Ulus bilincinin geliştirilmesi ve korunmasında, edebiyatın kurgusal ve somut temellere dayanan bir değerler bütünü oluşturması dikkat çekicidir. Bir ulusun tarihini, kültürünü ve ortak değerlerini işleyen edebî eserler, bu değerlerin bireyler arasında bir bağ kurmasını sağlar. Edebiyat, toplumsal hafızayı canlı tutarak, bireylerin kendilerini bir topluluğun parçası olarak hissetmelerine katkıda bulunur. Aynı zamanda, bir milletin geçmişten geleceğe taşıdığı değerleri estetik bir biçimde sunarak, bu değerlerin sürekliliğini destekleyen bir araç işlevi görür. Edebiyatın toplulukları birleştirici ve ulusal kimliği pekiştirici bir mekanizma sunduğu söylenebilir.

Ortak bir ulus bilincinin, bireylerin birbirine olan aidiyet hissiyle güçlendiğini ve bu aidiyetin çoğu zaman edebiyatın işlediği temalar aracılığıyla beslendiğini ifade edilebilir (Köroğlu, 2004). Örneğin, tarihî romanlar, destanlar ve şiirler, bir milletin kahramanlık hikâyelerini ve mücadelelerini anlatırken, toplumsal hafızayı canlı tutar. Bu anlatılar, bir ulusun kaynak kodlarını koruyarak bireyler arasında ortak bir kimlik algısının oluşmasına katkıda bulunur. Ayrıca, edebiyatın semboller ve imgeler üzerinden sunduğu güçlü anlatılar, toplumların kendilerini daha iyi tanımalarını ve kimliklerini pekiştirmelerini sağlamaktadır.

Edebiyatın millî kimliğe olan katkısı, onun geçmişle gelecek arasında kurduğu köprüde yatmaktadır. Geçmişin hikâyelerini sanatsal bir biçimde yeniden yorumlayan edebiyat, geleceğe dair bir vizyon oluşturur ve bu vizyon, bir milletin kolektif hafızasında sürekli bir yer edinir. Benedict Anderson'ın "hayal edilmiş topluluklar" kavramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, edebiyatın ulusal kimlik üzerindeki etkisi daha da netleşir. Edebiyat, bireylerin tanımadığı insanlarla ortak bir aidiyet duygusunu paylaşımlarını sağlar ve bu yolla bir ulusun sürekliliğini destekler (Anderson, 1995; Köroğlu, 2004).

Millî kimlikten bahseden bir edebiyat, toplumsal dinamiklerin etkisiyle kendiliğinden şekillenerek varlığını ortaya koyar. Modern toplumun gerekliliklerine uyum sağlayan edebiyat, bir yandan toplumu üretirken bir yandan da toplum tarafından üretilmiş bir yapı sergiler. Bu çift yönlü ilişki, edebiyatın hem toplumsal bir ifade biçimi hem de toplumun bilincini besleyen bir araç olma niteliğini açıkça ortaya koyar (Argunşah, 2010).

Edebiyat, tarihsel süreçte bir kültürel güç olarak toplumların millî kimlik oluşumunda merkezi bir rol üstlenmiştir. Özellikle 18. yüzyıldan itibaren kamusal alanda giderek daha etkili hale gelen edebiyat, sadece bireysel bir ifade biçimi olmaktan çıkarak, toplumun ortak değerlerini yansıtan ve yeniden şekillendiren bir araç haline gelmiştir. Müzik ve resim gibi sanatlar başlangıçta daha çok soylulara özgü bir alan olarak varlığını sürdürürken, edebiyat, orta sınıfın etkisiyle toplumsal bir kültür yaratma sürecinde belirgin bir önem kazanmıştır (Sarıay, 1994; Alver, 2006). Bu dönemde, okuma ve yazma pratiklerinin dönüşümü ve edebiyatın kurmaca metinler üzerinden tanımlanması, onu millî bir kimlik inşasında vazgeçilmez bir araç haline getirmiştir. Edebiyatın toplumun farklı kesimlerini bir araya getirme ve ortak bir kültürel bağ oluşturma gücü, onu millî kimlik inşasının temel unsurlarından biri yapmıştır.

Millî kimlik, içerdiği değerler itibarıyla soyut bir kavramdır; ancak bu kimliğin ortaya çıkardığı yapılar somut bir biçimde gözlemlenebilir (Altıntaş, 2021). Millî kimliğin inşasında edebiyat, kurgu ve hayal gücünün etkili kullanımıyla önemli bir araç olarak işlev görür. Millî kimlik temasıyla ilişkilendirilebilecek bir eser, somut bir varlık olarak algılansa da, bu eserin temelini oluşturan hayal gücü ve kurgu, millî kimliğin

sanatsal bir ifade biçimi olarak aktarılmasını sağlar. Edebiyat, tarihî olaylardan veya gerçeklerden esinlenmiş olabilir; ancak bu durum, edebî eserin özünde bir kurgular bütünü olduğu gerçeğini değiştirmez (Demir, 2012). Yazar, yaşadığı toplumun kimlik unsurlarını ve hafızasını hayal gücüyle yeniden biçimlendirerek eserine işler. Bu biçimlendirme süreci, millî kimliğin sadece tarihsel bir gerçeklik değil, aynı zamanda sanatsal bir tasarım olduğunu da ortaya koyar. Böylece edebiyat, bir milletin kültürel hafızasını canlı tutar, kimliğini geleceğe taşır ve onu sürekli bir dönüşüm içinde yeniden yorumlar.

Millî kimliğin ortaya çıkışı, belirli toplumsal koşulların varlığına bağlıdır. Modernleşme kavramının içini dolduran fikrî, teknik ve siyasal gelişmeler, bu süreçte kritik bir rol oynar (Yıldırım, 2014). Ancak bu şartlar, yalnızca millî kimliği inşa etmek için gerekli bir temel sağlar; bu kimliği şekillendirecek ve toplumun tüm kesimlerine benimsetilecek bir topluluğun varlığına da ihtiyaç duyulur. Millî kimliğin inşasında görev alan bu topluluk, sosyal yapıyı türdeş hâle getirirken farklılıkları dengelemeye yönelik bir çaba içine girer. Millî kimliği toplumsal hayata dâhil etme arzusu, bu sürecin nihai hedefini oluşturur.

Kimlik inşası, toplumsal gerçekliğin bir yansıması olduğu kadar, bu gerçekliği yeniden biçimlendiren dinamik bir süreçtir. Toplumun sahip olduğu değerler, normlar ve temsiller, kimliğin şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır (Bilgin, 2007). Ancak bu süreç tek yönlü bir işleyiş değildir; kimlik, sosyal hayata dahil olduğu andan itibaren sadece toplumsal gerçekliğin bir ürünü olarak kalmaz, aynı zamanda bu gerçekliği eylemler ve temsiller aracılığıyla yeniden üretir. Toplumun dinamik yapısı içinde kimlik, sürekli bir dönüşüm ve yenilenme süreci geçirir. Ve kimlik inşası, sadece mevcut sosyal yapının bir yansıması değil, aynı zamanda bu yapının yeniden yorumlanmasını ve dönüştürülmesini sağlayan bir mekanizma olarak da değerlendirilebilir.

Edebiyat, millî kimliğin inşasında merkezi bir rol üstlenerek bireyleri toplumsal bir çerçeveye yerleştiren ve ortak bir kimlik bilinci oluşturan etkili bir araçtır. Modernleşme çağında, edebiyat, kamusal normların, uzlaşımların ve simgelerin kolektif bir şekilde benimsenmesine katkıda bulunmuş, bireyleri ortak bir toplumsal

deneyim içinde bir araya getirmiştir (Şahin ve Beşirli 2009; Yıldırım, 2014). Bu süreç, bireylerin ortak kimliklerini tanımalarını ve benimsemelerini sağlarken, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı güçlendiren bir bağlayıcı unsur haline gelmiştir. Edebiyat, bireylerin kendi kimliklerini anlamalarına olanak tanırken, toplumsal hafızanın inşasında ve sürdürülmesinde de önemli bir işlev üstlenmiştir. Bu yönüyle hem bireysel hem de toplumsal düzeyde kimlik oluşumunun temel dinamiklerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Modernleşme sürecinde millî kimliklerin belirginleşmesi ve sınırlarının çizilmesi, iktidarların öncelikli hedeflerinden biri hâline gelmiştir. Bu dönemde toplumsal türdeşleşme hareketleri hız kazanırken, edebiyat, geniş kitlelere ulaşabilme potansiyeli nedeniyle önemli bir iletişim aracı olarak öne çıkar (Alperen, 2008). Henüz kitle iletişim araçlarının gelişmediği bir dönemde, edebiyat, millî kimlik inşası sürecinde popüler bir araç olmuştur. Milliyetçilik akımının etkisiyle, edebiyatın “kanonlaşma” sürecine girmesi de bu dönemin bir sonucudur.

Kanon kavramı, millî kimlik inşası sürecinde, bu kimlik etrafında şekillenen edebî ve kültürel örgütlenmenin bir ürünü olarak ortaya çıkar (Alperen, 2008; Argunşah, 2010). Edebiyatın kanonlaşması, millî kimliğin sınırlarını belirleyecek, bu kimliğin sürekliliğini sağlayacak sembol ve kodları taşıma işlevini üstlenir. Milletin kendi dili aracılığıyla oluşturulan edebî kanon, toplumun tarihî hatıralarını saklayan ya da üreten bir araç hâline gelir. Bu durum, edebiyatı, sadece bireysel bir estetik ifade biçimi olmaktan çıkararak toplumsal belleğin taşıyıcısı ve koruyucusu konumuna yerleştirir.

Kanonik edebiyat, devletin ideolojik araçlarından biri hâline gelmiş olsa da toplumsal değişim ve farklılaşmalar nedeniyle tek bir kanon anlayışından bahsetmek mümkün değildir (Argunşah, 2010; Ünveren, 2020). Devletleştikten sonra, millî kimliği pekiştiren eğitim gibi araçların devreye girmesi, edebiyat kanonunun işlevini yeniden şekillendirebilir. Eğitim, devletin ideolojisini bireylere aktararak millî kimliğin unsurlarını bir süre sonra toplumsal öz değerler hâline getirir. Bu süreçte, edebiyatın topluma sunduğu değerler, toplumun bilincine entegre edilerek bir aidiyet hissi yaratır.

Edebiyatın bu işlevi, yazarların millî kimlik inşasındaki rolünü de tanımlar. Yazarlar, yetiştikleri toplumsal ortamın algılama biçimine uygun eserler kaleme alır. Devletin kurduğu sistem içinde eğitilen bireyler, kazandıkları millî kimlik unsurlarını ve aidiyet duygusunu eserlerinde yansıtarak, millî kimliğin sürdürücüsü ve inşacısı hâline gelir. Randall'ın (1999) şu ifadesi bu durumu açıkça ortaya koyar: “Kişisel ve kamusal hikâyelerin paylaşılmasıyla bilinç yükselir, bilgi oluşturulur, toplum yaratılır ve dönüştürücü güçleri olan bir bakış açısı kurulur.” Yazarın millî kimlik inşasına katılımı, devletin dil, tarih, ekonomi modeli ve vatan kavramı çerçevesinde teşekkül eden ideolojisini bireylere aktarmasıyla gerçekleşir.

Bireyin eğitimi sırasında kazandığı millî kimlik unsurları, yazar kimliğiyle eserlerine taşınır. Üretilen kurgu metinler, içerdiği değerlerle toplumda bir aidiyet duygusu uyandırır ve bu duyguyu pekiştirir (Randall, 1999; Argunşah, 2010). Edebî eser, toplumsal bellekte yer edinebilmek için hem estetik bir yapı sunmalı hem de toplumun ortak değerlerini yansıtmalıdır. Toplum, edebî eserlerde kendini bulduğu ölçüde, bu eserler kolektif hafızanın bir parçası hâline gelir. Böylece, edebiyat, topluma millî kimlik unsurlarını estetik bir biçimde sunarak kimlik inşasının ve sürdürülebilirliğinin en güçlü araçlarından biri olur.

Kanon kavramı değerlendirildiğinde, bir eserin kalıcılığının ve toplumsal bellekteki yerinin, devlet ya da başka bir kurumun yönlendirmesiyle oluşmuş olmasına rağmen, toplumun kolektif kimliğiyle kurduğu ilişkiye bağlı olduğu vurgulanır (Argunşah, 2010). Yazar, bireysel yaratıcılığıyla toplumsal belleği besleyen bir aktör olarak, millî kimlik inşasında önemli bir rol oynar. Bu süreçte, edebiyat, hem geçmişi muhafaza eden bir bellek hem de toplumu bir arada tutan bir aidiyet duygusunun taşıyıcısı olarak işlev görür.

Edebiyat, toplumların kimliklerinin inşasında ve korunmasında önemli bir araçtır. Şiir ve hikâye türleri, milli kimliğin aktarılmasında ve güçlendirilmesinde edebi bir ayna görevi görür. Bu türler, halkın tarihsel hafızasını, ahlaki değerlerini ve kültürel zenginliklerini bir sanat formunda yansıtarak bireylerin milli kimlik bilincini şekillendirir.

Milli kimlik, edebiyatta çoğunlukla tarih, dil, vatan ve kültür gibi temel unsurlarla ilişkilendirilir. Şair ve yazarlar, eserlerinde milli kimliği, bir millete aidiyeti ifade eden temel değerler üzerinden işlerler. Örneğin Yırıcı Kazak gibi şairler, Kumuk edebiyatında önemli bir rol oynamış ve milli kimliği şiirlerinde öne çıkaran bir yaklaşım benimsemiştir (Öztürk, 1996). Onun eserlerinde, tarihsel olaylar, vatan sevgisi, dilin önemi ve kültürel değerler derinlemesine ele alınmıştır.

Şiir, duyguların ve düşüncelerin yoğun bir şekilde ifade edildiği bir sanat dalı olması nedeniyle, millî kimliği temsil etme ve aktarma konusunda güçlü bir araçtır (Kösoğlu, 1997). Şairlerin eserleri, bir milletin tarihini, değerlerini, geleneklerini ve kültürel mirasını sanatsal bir dille ifade ederek toplumsal hafızanın korunmasına katkıda bulunur. Millî kimlik unsurları, şiirlerde genellikle tarihsel hafıza, vatan sevgisi, dil ve kültür ekseninde işlenir. Bu unsurlar, bireylerde aidiyet bilinci oluşturarak kimliğin nesilden nesile aktarılmasını sağlar.

Tarihsel hafıza, bir milletin geçmişine ilişkin bilincini ifade etmektedir ve millî kimliğin temel taşlarından biridir. Şairler, tarihsel olayları ve kahramanlık hikâyelerini şiirlerinde işleyerek toplumsal hafızayı canlı tutar (Korkmaz, 2022) ve bu yolla millî bilincin korunmasına katkıda bulunur.

Vatan sevgisi, millî kimliğin en önemli unsurlarından biri olarak edebiyatın, özellikle şiir türünün temel temalarından biri haline gelmiştir. Şairler, vatanın doğal güzelliklerini, onun uğruna verilen mücadeleleri ve coğrafi özelliklerini betimleyerek bireylerde aidiyet duygusunu güçlendirmeyi amaçlar. Bu betimlemeler, sadece coğrafi bir mekânı tanımlamakla sınırlı kalmaz; aynı zamanda vatanın tarihî, kültürel ve manevi bağlamını da içerir. Vatan, bu yönüyle şiirlerde, milletin tarihî mirası, kahramanlık hikâyeleri ve geleceğe dair umutlarının bir yansıması olarak ele alınır. Bu durumda, Nâzım Hikmet'in "Kuvayı Milliye Destanı" adlı eseri, vatan sevgisinin edebî ifadeye dönüştüğü etkileyici bir örnek olarak öne çıkar (Göktepe, 2016). Eser, Türk halkının bağımsızlık mücadelesini destansı bir dille aktarırken, vatanı bir kahramanlık mekânı olarak tasvir eder ve bu sevgiyi toplumsal dayanışmayı güçlendiren bir unsur haline getirir. Şiirlerde işlenen vatan teması, bireylerin millî kimlik bilincini pekiştirirken, aynı zamanda toplumsal hafızayı canlı tutar.

Azerbaycan edebiyatında da vatan teması derin bir anlam taşır ve sıklıkla işlenir. Bahtiyar Vahapzade'nin "Menim Anam" adlı şiiri dikkat çekici bir örnektir (Aktaş, 2010). Şair, vatani bir anne figürüyle özdeşleştirerek, vatan sevgisini bireylerin kişisel dünyasında daha duygusal ve anlamlı bir yere taşır. Şiir, yalnızca vatanın fiziksel varlığını değil, aynı zamanda onun kutsallığını, bireylerin bu kutsal mekâna olan borçlarını ve sorumluluklarını da vurgular. Bu duygu yüklü anlatım, vatan sevgisini bireylerin toplumsal hafızasında güçlü bir şekilde pekiştirir ve millî kimlik bilincinin canlı tutulmasına katkıda bulunur. Vahapzade'nin bu yaklaşımı, vatani sadece bir coğrafi alan olarak değil, aynı zamanda duygusal ve manevi bir değer olarak ele alarak, millî kimlik ve aidiyet duygularını derinleştiren bir sanat anlayışını yansıtır.

Şairler, geçmişten gelen değerleri vurgulayarak bireylerin toplumsal aidiyet duygularını güçlendirir ve bu aidiyeti gelecek nesillere taşır. Vatan sevgisi, şiirlerde hem bireysel hem de toplumsal düzeyde işlenerek, millî kimliğin sürdürülebilirliğini destekleyen bir araç hâline gelir (Aktaş, 2010; Göktepe, 2016). Şiir, bir milletin tarihî birikimlerini ve ortak değerlerini estetize ederek, millî bilinci güçlendiren bir köprü görevi görür. Vatan sevgisi, bireyleri ortak bir kimlik etrafında birleştiren ve millî kimliğin sürekliliğine katkıda bulunan güçlü bir ifade biçimi olarak karşımıza çıkar.

Kumuk edebiyatı, millî kimlik ve kültürel değerlerin korunmasında ve geleceğe taşınmasında önemli bir rol oynamaktadır. Tarih boyunca Dağıstan ve çevresinde bir iletişim dili olarak kullanılan Kumuk Türkçesi, bölgenin farklı halklarını bir araya getirerek güçlü bir kültürel ve sosyal bağ oluşturmuştur (Peler, 2015). Geleneksel Kumuk motifleri, halk hikâyeleri ve atasözleri, zengin bir kültürel miras sunarken modern edebiyat anlayışıyla harmanlanarak bu mirasın sürekliliğini sağlamıştır. 20. yüzyılın başlarında Kumuk Türkçesi, bölgedeki Türk lehçeleri arasında güçlü bir etkiye sahip olmuş, Sovyet dönemi politikalarına rağmen hem bir yazı dili hem de toplumsal hafızanın temel bir unsuru olarak varlığını sürdürmüştür. Kumuk edebiyatı, gelenek ve modernliği bir araya getirerek, toplumsal kimliğin temsilini sağlayan bir köprü işlevi görmeye devam etmiştir.

Azerbaycan şairi Elçin Efendiyev, halkın dili ve kültürel mirasını edebî bir ustalıkla işleyerek, Azerbaycan edebiyatında önemli bir yer edinmiştir. Onun şiirleri,

Azerbaycan halkının günlük yaşamını, geleneklerini ve ahlaki değerlerini yansıtarak millî kimlik bilincini pekiştiren bir işlev görür. Efendiyev'in eserlerinde, folklorik öğeler ve halkın ortak değerleri sıkça yer alır; bu unsurlar, millî kimliğin temel taşları olarak şiirlerinde belirgin bir şekilde ön plana çıkar (Yılmaz, 2021). Şairin, kültürel mirası modern bir üslupla harmanlaması, hem geçmişle güçlü bir bağ kurulmasını sağlar hem de bu mirasın geleceğe taşınmasına olanak tanır. Bu yönüyle Efendiyev, millî kimliğin sürekliliğini koruma ve güçlendirme misyonunu üstlenen bir sanatçı olarak dikkat çeker.

Şiir, bireylerin ve toplumların duygusal ve entelektüel dünyasına hitap eden bir sanat formu olarak, millî kimliği yansıtma, koruma ve aktarma gücüne sahiptir. Şairler, eserlerinde toplumsal hafızayı, ortak değerleri ve kültürel zenginlikleri sanatsal bir üslupla işleyerek, bireylerde aidiyet ve dayanışma duygusunu güçlendirir. Bu yönüyle şiir, yalnızca estetik bir ifade biçimi olmanın ötesine geçerek, bir milletin ruhunu, tarihî mirasını ve kültürel bağlarını yansıtan bir ayna işlevi görür. Şairlerin, milletin tarihî ve kültürel kodlarını eserlerine yansıtmaları, bireylerin kendi kimliklerini anlamalarına ve bu kimlik üzerinden toplumsal bağlarını güçlendirmelerine olanak tanır. Aynı zamanda, şiir bu unsurları geleceğe taşımada bir araç olarak öne çıkar. Şiirlerin duygusal ve entelektüel etkisi, bireyleri sadece kendi tarih ve kültürleriyle buluşturmakla kalmaz; aynı zamanda toplumun genel bilincine katkıda bulunarak, bu bilincin sürekli canlı kalmasını sağlar. Bu nedenle, şiir, bir toplumun hem bireysel hem de kolektif kimliğini güçlendiren bir unsur olarak büyük bir rol oynar.

Millî kimliğin şiirlerde işlenişi, bir milletin tarihî birikiminin, kültürel değerlerinin ve ortak hafızasının korunması açısından hayati bir öneme sahiptir. Şairler, geçmişin izlerini geleceğe taşıyan eserleriyle millî kimliğin sürekliliğini sağlayan bir köprü görevi üstlenir (Korkmaz, 2022). Şiir, millî kimliği hem bir ifade aracı hem de bir temsilci olarak edebiyat dünyasında vazgeçilmez bir yere sahiptir. Şiirlerde işlenen vatan sevgisi, kahramanlık hikâyeleri, tarih bilinci ve gelenekler gibi temalar, bireylerin millî değerleri içselleştirmesine ve bu değerler etrafında birleşmesine katkıda bulunur. Şairler, kültürel ve tarihî bağları estetik bir dille ele alarak, bireylerin sadece geçmişle bağ kurmalarını değil, aynı zamanda bu değerleri sahiplenerek geleceğe taşımalarını sağlar. Şiirler, milletin ortak bilincini şekillendiren ve kuşaktan

kuşağa aktarılan güçlü bir ifade biçimi olarak, millî kimliğin sürekliliğini destekleyen en önemli sanatsal formlardan biridir.

3.4 Modernleşme ve Kimlik

Modernleşme, toplumsal, ekonomik ve kültürel dönüşümlerin yoğun bir şekilde yaşandığı, toplumların yapısında köklü değişiklikler yaratan bir süreçtir (Ercilasun, 2000; Guluzade, 2024). Bu dönüşüm, bireylerin yaşam pratiklerini ve toplumsal yapıyla olan ilişkilerini yeniden tanımlarken, millî kimlik kavramının ortaya çıkmasına ve gelişmesine zemin hazırlamıştır. Modernleşmeyle birlikte gelen ekonomik kalkınma, şehirleşme, eğitim reformları ve teknolojik ilerlemeler, bireylerin geleneksel aidiyetlerden koparak daha geniş bir ulusal kimlik çerçevesinde birleşmesini gerekli kılmıştır. Millî kimlik, modernleşmenin en önemli çıktılarından biri olarak, ulus-devletlerin inşasında temel bir unsur haline gelmiştir. Ortak tarih, dil ve kültür gibi unsurlar etrafında şekillenen millî kimlik, bireylerin toplumsal aidiyet duygusunu güçlendirirken, modernleşmenin yarattığı değişimlere karşı bir dayanışma mekanizması olarak toplumları bir arada tutmuştur. Toplumların kolektif kimliklerini yeniden şekillendiren modernleşme, millî kimliği hem bir ürün hem de toplumsal yapının korunması ve geleceğe taşınmasında etkili bir araç olarak konumlandırmıştır.

Millî kimlik, bir toplumu oluşturan bireylerin ortak tarih, kültür, dil ve coğrafya unsurları etrafında şekillenen kolektif bir bilinçtir (Alver, 2006; Şahin ve Beşirli, 2009). Modernleşme süreci, bu kolektif bilincin daha geniş bir toplumsal çerçevede tanımlanmasına zemin hazırlamıştır. Bu süreçte, eğitim sistemleri, tarih yazımı ve edebiyat gibi toplumsal araçlar, millî kimliğin oluşturulmasında ve aktarılmasında etkili olmuştur. Özellikle eğitim, modernleşme ile birlikte devlet politikalarının bir parçası haline gelmiş ve ulus-devletlerin millî kimliği şekillendirme çabalarının temel taşlarından biri olmuştur. Tarih yazımı ise bir milletin geçmişine ilişkin bir hafıza oluştururken, bu hafızanın ulusal kimlik üzerindeki etkisini güçlendirmiştir. Millî kimliğin bu şekilde inşa edilmesi, modernleşme sürecinin toplum üzerindeki etkilerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Batı'dan alınan modernleşme modelleri, geleneksel yapılarla karşılaştığında, bireylerin kimlik algılarında önemli değişimlere neden olmuş, geleneksel ve modern değerler arasındaki bu etkileşim toplumun farklı kesimlerinde kimlik tartışmalarını tetiklemiştir. Bu süreçte, millî kimlik kavramı, toplumun değişen yapısına uyum sağlamak ve toplumsal bütünlüğü korumak adına birleştirici bir unsur olarak önem kazanmıştır. Millî kimlik, modernleşme sürecinde bir milletin geçmişten gelen değerlerini korurken, geleceğe yönelik hedeflerini şekillendiren bir çerçeve sunmuş ve toplumun kimlik inşasında kilit bir rol oynamıştır (Alver, 2006). Tarih ve edebiyat, bir milletin ortak değerlerini yaşatmak ve toplumsal kimliği güçlendirmek için bir köprü görevi üstlenmiştir.

Edebiyat, millî kimliğin inşasında önemli bir araç olarak öne çıkar ve modernleşme sürecinde bireylerin kimlik algılarını şekillendiren, toplumsal değerleri aktaran bir alan haline gelir (Alver, 2006). Bu süreçte edebiyat, bireylerin toplumsal hafızasına hitap ederek, millî kimlik unsurlarını tanıtmak ve benimsetmek amacıyla kullanılmıştır. Kumuk şair ve yazarları tarafından yazılan hikâye ve romanlarda, millî kimlik teması sıklıkla işlenmiştir. Bu eserlerde vatan sevgisi, tarih bilinci, kahramanlık ve dayanışma gibi temalar ön plana çıkarılmış ve bireylerin toplumsal aidiyet duygularını pekiştiren bir işlev üstlenmiştir. Edebiyatın bu rolü, yalnızca bireylerin kimlik bilincini güçlendirmekle kalmamış; aynı zamanda toplumun ortak değerlerini yücelterek, millet olma bilincini pekiştiren bir araç olarak da etkili olmuştur. Millî kimlik unsurlarını sanatın estetik gücüyle işleyen bu eserler, hem bireylerin kendi kimliklerini anlamalarına olanak tanımış hem de toplumsal dayanışmayı ve birlikteliği destekleyen bir zemin oluşturmuştur. Bu yönüyle edebiyat, modernleşme ve millî kimlik inşası arasındaki güçlü ilişkiyi somutlaştıran önemli bir alan olarak varlığını sürdürmüştür.

Geleneksel toplumlarda kimlik unsurları, genellikle din, mezhep ve yerel kültürel özellikler gibi dar çerçevede tanımlanan aidiyetler etrafında şekillenir. Ancak modernleşme süreciyle birlikte bu unsurlar, yerel kimliklerin ötesine geçerek daha geniş bir ulusal kimlik anlayışına dönüşmüştür (Alperen, 2008; Argunşah, 2021). Bu dönüşüm, bireylerin toplumsal aidiyetlerini yeniden tanımlamalarını ve bu yeni kimlik yapısına uyum sağlamalarını gerektirmiştir. Modernleşmenin toplumsal yapıyı

dönüştürmesi, bireyleri ulusal bir çerçevede bir araya getirirken, millî kimlik kavramını bu yeni toplumsal yapının temel taşı haline getirmiştir. Millî kimlik, bireylerin kendilerini ait hissettikleri ve toplumsal bütünleşmeyi sağladıkları bir anlam dünyası sunarak, modernleşmenin yarattığı toplumsal farklılıkları birleştirici bir rol üstlenmiştir. Bu süreçte, millî kimlik, modernleşmenin beraberinde getirdiği değişim ve dönüşümleri karşılamak adına, toplumun ortak değerleri etrafında şekillenen bir çerçeve olarak önem kazanmıştır.

Kumuk edebiyatında modernleşme süreci, milli kimlik bilincinin şiir ve edebiyat aracılığıyla korunmasına yönelik önemli eserlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Yırcı Kazak ve Abusupiyan Akayev gibi şairler, edebi eserlerinde vatan, dil ve kültür temalarını işleyerek Kumuk halkının kimlik bilincini güçlendirmiştir. Supiyanat Mamayeva da modern Kumuk edebiyatında bu geleneği sürdüren önemli isimlerden biridir. Onun şiirlerinde vatan sevgisi, dilin korunması ve halkının tarihi mücadelesi ön plana çıkmaktadır. Kumuk şairlerinin eserlerinde, halkın modernleşme sürecinde kimliğini kaybetmeden var olma çabası işlenmiş; edebiyat, milli bilincin diri tutulmasında önemli bir araç olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda, Kumuk yazın geleneği, modernleşme ve kimlik ilişkisini, geçmişin değerlerini koruyarak geleceğe taşıma bilinciyle şekillendirmiştir.

4. SUPİYANAT MAMAYEVA’NIN ŞİİRLERİNDE MİLLİ KİMLİK

Şiir, insanın duygularını, hayallerini ve düşüncelerini kelimelere yansıtan, edebiyatın en güçlü ifade biçimlerinden biridir. Sovyet döneminde birçok eser farklı yorumlanmaya çalışılmıştır. Hayatta olan bazı yazar ve şairler, eski rejime ne kadar karşı olduklarının ipuçlarını o dönemde yazdıkları eserlerin satır aralarında saklamışlardır (Söylemez, 2019). Dağıstan’da yaşayan Supiyanat Mamayeva da bu şairlerden biridir. Mamayeva, şiirlerinde vatan sevgisini, özlemi, aşkı ve halkının kültürünü sıkça dile getirmiştir. Şiirlerinde işlediği milli kimlik temaları, onun edebi kimliğinin ayrılmaz bir parçasını oluşturmakta ve Kumuk edebiyatında derin izler bırakmaktadır. Mamayeva’nın milli kimlik şuuruyla yazdığı şiirleri hem bireysel duyguları hem de toplumsal bilinci yansıtan birer edebi eser olarak dikkat çekmektedir. Bu yönüyle Mamayeva, Dağıstan’da adını duyurmuş ve milli kimliğin şairi olarak anılmıştır.

Tezin bu bölümünde, Supiyanat Mamayeva’nın milli kimlik şuuruyla yazdığı şiirler Türkiye Türkçesine aktarılmış ve şairin anlatmak istedikleri ele alınmıştır. Şiirlerinde yer verdiği milli temalar, Kumuk halkının kültürel değerlerini ve tarihini bir yansıma olarak sunmakta, okuyucuyu hem bireysel hem de toplumsal bir yolculuğa çıkarmaktadır.

Mamayeva’nın milli kimlik temalarını işlediği eserlerini incelerken, onun vatan sevgisini ve halkına olan bağlılığını en iyi şekilde ifade ettiği şiirlerden biri olan “Vatanım” şiiriyle incelemeye başlamak daha uygun olacaktır.

Tablo 4.1 Vatanım şiiri ve çevirisi

БАТАНЫМ	VATANIM
Азиз магъа гъар сокъмагъым,гъар ёлум, Мени азиз ватаныма элтеген, Не ерлерде, не эллерде болсам да, Бир ерде ёкъ, юртум, сагъа етеген.	Aziz bana her sokağım, her yolum Beni aziz vatanıma götürən, Ne yerlerde ne ellerde olsam da Hiçbir yerde de yok, köyüm, sana benzeyen
Гъар сокъмагъынг чыгъып мени алдыма, Къучакъламача багъандай гъар гелсем. Гъатта салкъын суву Базар булакъны Ойнап-ойнап агъа ичме иелсем.	Her sokağın çıkıp benim önüme Kucaklamaya koşar gibi her gelişimde Hatta serin suyu Pazar çeşmesinin Şırl şırl akıyor içmeye eğilsem.
Азиз ата юртум,ана ватаным, Сенден артыкъ байлыкъ да ёкъ,мал да ёкъ. Яшавумну къуванчлары къалгъан ер, Сенден йыракъ бусам жангъа ял да ёкъ. Яшлыгъымны гезеп отун,орманын, Жаным сагъа тарта,юртгъа юрю дей... Арнавутдай атам ятгъан топуракъ, Азиз анам–женнетлени гюлю дей...	Aziz ata yurdum, ana vatanım, Senden başka zenginlik de yok, mal da yok. Yaşamımın sevinçlerinin kaldığı yer Senden uzak ise, cana rahat da yok. Çocukluğumuzda gezdiğim otun, ormanın, Canımı sana çekiyor, köye yürü diyor... Alban gibi babamın yattığı toprak, Aziz anam- cennetlerin gülü gibi...
Аясуздан аякъ басар ер тюгюл, Лап аявлу адамларым жыяр ер... Дюньялагъа сыймас мени сюювюм, Шу бир къарыш топуракъгъа сыя рер...	Dikkatsizce ayak bastığın yer değil, Çok kıymetli insanlarımla toplandığı yer... Dünyalara sığmaz benim sevgim, Şu bir karış toprak sığıldığı yer...
Азиз элим, мени азиз ватаным... Сендей мени ким сыйлар,ким абурлар... Дюньяларда ялтапмагъан юрегим Янгыз сенде ял болар, юрт къабурлар...	Aziz elim, benim aziz vatanım... Senin gibi beni kim ağırlar, kim kıymet verir... Dünyalarda rahat bulmayan yüreğim Köyümün mezarları, yalnız sende rahat olur ...

Herkes vatanını sever. Supiyanat Mamayeva da doğduğu topraklara olan sevgisini ve özlemini şiirlerine ilmek ilmek işlemiştir. Bu dizelerinde onu vatanına götüren her yolun ve sokağın aziz olduğunu belirtmiş ve nerede yaşarsa yaşasın kendi memleketinin yerini hiçbir yerin alamayacağını, köyüne benzemeyeceğini vurgulamıştır. Bu ifadeler, şairin vatanına olan güçlü bağlılığını ve köklerine duyduğu özlemi ortaya koymaktadır. Memleketin yalnızca bir yer olmadığını, geçmişin, anıların ve kimliğin bir parçası olduğunu anlatmaktadır.

Mamayeva, köyüne gittiğinde hissettiği çocuksu sevinci ve mutluluğu, köy sokaklarının ona kucak açan bir dost gibi tasviriyle yansıtmaktadır. Onun için köyünün sokakları ve yolları, sadece fiziksel bir güzellik değil, aynı zamanda geçmişine bağlanan birer semboldür. Şair, çeşmenin serin suyunu ve onun oynayarak akışını betimleyerek, köyünün huzurunu ve doğallığını okuyucuya hissettirmektedir. Çeşme suyu, yalnızca fiziksel bir öge değil, şairin memleketine dair bir hayat kaynağıdır. Bu imgelerle memleket, bir insanın ruhsal dengesini ve mutluluğunu tamamlayan bir unsur olarak öne çıkar.

Mamayeva'nın bu dizeleri, herkesin kendi vatanıyla kurduğu bağa ışık tutmaktadır. Şair, nerede olursa olsun köklerinden kopmayan, memleketine olan özlemini her fırsatta dile getiren bir bireyin duygularını yansıtır. Vatan sevgisi, onun için bir aidiyet ve kimlik meselesidir. Bu dörtlüklerde ifade edilen özlem, sadece fiziksel bir yerin özlemi değil, aynı zamanda şairin kendini tamamlanmış hissettiği bir yaşam alanına duyduğu özlemdir.

Şair yukarıdaki dizelerde vatanını yaşama sevincinin ve mutluluğun temel sebebi olarak görmektedir. Mamayeva'ya göre vatan, insanın ruhsal huzurunun kaynağıdır ve onsuz bir yaşam eksik kalmaktadır. Şair, vatanından uzakta olduğu zaman rahatlık ve huzurun mümkün olmadığını ifade ederek, milli kimliğin temel unsurlarından biri olan vatan sevgisini güçlü bir şekilde dile getirmiştir. Vatan, onun için yalnızca bir mekân değil, aynı zamanda yaşamının sevinçlerinin, geçmişinin ve anılarının saklandığı kutsal bir yerdir. Şair, bu duygularını kelimelere işleyerek okuyucusuna güçlü bir aidiyet duygusu aşılamaktadır. Supiyanat Mamayeva, dizelerinde doğup büyüdüğü yerleri, çocukluğunda gezip dolaştığı otları ve ormanları hatırlayarak, bu mekânların

onun için vazgeçilmez olduğunu ifade etmektedir. Çocukluğun saflığı ve mutluluğu, onun için vatanla özdeşleşmiş bir kavramdır. Vatanın somut unsurları olan otlar, ormanlar ve toprak, aynı zamanda onun geçmişine açılan bir kapıdır. Şair, köyüne dönmek ve babasının mezarının bulunduğu topraklara varmak isteğini dile getirerek, vatan sevgisini derin bir kişisel hikâyeyeyle birleştirmiştir.

Dizelerde geçen “Albanlar”, antik çağlarda Azerbaycan ve Dağıstan bölgesinde yaşamış eski bir halktır. Şair, babasının defnedildiği toprakları bu halkla özdeşleştirerek, vatanın ne kadar köklü bir geçmişe sahip olduğunu vurgulamıştır. Bu benzetme, aynı zamanda şairin kendi vatanında daha önce yaşamış halklara duyduğu ilgiyi ve saygıyı da göstermektedir. Mamayeva’nın bu ifadeleri, vatan sevgisinin tarihsel bir derinlikle birleştiğini ve sadece bugüne değil, geçmişe de bir aidiyet duygusu taşıdığını ortaya koymaktadır. Mamayeva, vatanını bir ana ve bir baba figürü ile özdeşleştirerek, vatanın ailevi ve kutsal bir bağın sembolü olduğunu belirtmiştir. “Aziz anam – cennetlerin gülü gibi” ifadesiyle vatanını, yaşamının güzelliklerinin kaynağı ve cennetle ilişkilendirilen bir varlık olarak tanımlamıştır. Bu, vatanın onun için manevi bir anlam taşıdığını ve bireyin kimliğini şekillendiren en önemli unsurlardan biri olduğunu göstermektedir. Vatan sevgisi, onun için bireysel bir his olmanın ötesine geçerek toplumsal bir değer haline gelmiştir.

Bu dizeler, Supiyanat Mamayeva’nın milli kimlik ve vatan sevgisini şiirleştirme konusundaki ustalığını gözler önüne sermektedir. Şair, vatanını yalnızca fiziksel bir yer olarak değil, aynı zamanda duygusal ve tarihsel bir bağın temsilcisi olarak betimlemiştir. Bu bağ, onun edebi kişiliğinde ve eserlerinde derin bir yer edinmiş, okuyucusunu da bu sevgiye ortak etmiştir.

Şair yukarıdaki dizelerde, vatanının insanlarına verdiği değeri ve sevgisinin büyüklüğünü güçlü bir şekilde vurgulamıştır. Onun için vatan, yalnızca bir toprak parçası değil, aynı zamanda kendisini anlayan, kıymet veren ve ait hissettiği bir topluluğun yurdudur. Mamayeva, vatanını bir "kutsal mekân" olarak tanımlarken, onun insanlar için taşıdığı derin anlamı ve bireyin kimliği üzerindeki etkisini de şiirine yansıtmıştır. “Dünyalara sığmaz benim sevgim, şu bir karış toprak sığıldığı yer”

ifadesiyle, vatanına olan sevgisinin sınırsızlığını dile getirmiştir. Bu sevgi, şairin kimliği ve ruhuyla özdeşleşmiş bir duygudur.

Şair, dizelerinde Kumuk halkına olan bağlılığını açıkça ifade etmiş ve bu bağlılığı bir yaşam gerekliliği olarak görmüştür. Kendisine Kumuk halkından başka kimsenin kıymet vereceğini düşünmeyen şair, bu duygularını “Senin gibi beni kim ağırlar, kim kıymet verir...” sözleriyle dile getirmiştir. Mamayeve için vatan, yalnızca fiziki bir coğrafya değil, aynı zamanda ait hissettiği ve varlığını anlamlandığı bir yerdir. Bu yönüyle, insanın toplumsal kimliğini belirleyen kabile veya topluluk bağlarına atıfta bulunmaktadır. Ömer Faruk Ateş’in de belirttiği gibi, insanlar bir kabile ya da grubun üyesi olarak doğar, yaşar ve ölür. Mamayeve, “Senin gibi beni kim ağırlar...” ifadesiyle, kendi kabilesi dışında başka bir topluluğa ait olamayacağını ve orada huzur bulamayacağını açıkça ortaya koymaktadır. Bu durum, sadece bireysel bir his değil, aynı zamanda toplumsal aidiyetin güçlü bir yansımasıdır. Şair, Kumuk halkının bir üyesi olmayı bir onur kaynağı olarak görmüş ve bu bağlılık hissini eserleriyle okuyucularına aktarmayı başarmıştır.

Dizelerin son bölümünde, Mamayeve, vatanın kutsallığını bir kez daha vurgulayarak, bu kutsallığın sadece yaşama değil, ölüm sonrası huzura da uzandığını belirtmiştir. “Dünyalarda rahat bulmayan yüreğim, köyümün mezarları, yalnız sende rahat olur...” ifadesiyle, kendi yurdunun, hayatının her döneminde sığınabileceği bir liman olduğunu dile getirmiştir. Mezarlık imgeleri, onun için vatanın manevi bir boyutunu temsil etmektedir. Bu topraklar, yalnızca yaşamda değil, ölümden de bir huzur ve aidiyet kaynağıdır. Supiyanat Mamayeve’nin bu dizelerinde, vatan sevgisinin yalnızca bir duygu değil, aynı zamanda bireyin varoluşunu anlamlandıran bir kimlik unsuru olduğu görülmektedir. Şair, vatanını yüceltirken aynı zamanda kendi halkına olan sevgisini ve bağlılığını her dizede hissettirmekte, okuyucusuna da bu derin duyguları aşılamaktadır.

Tablo 4.2 Durmuyor Mu? şiiri ve çevirisi

ТОКЪТАМАЙМЫ?	DURMUYOR MU?
Топханалар оькюре тав-тюзюмде...	Toplar gürüldüyor dağda-ovada...
Гёк янгурдай гюлле ява тавларда,	Gökten yağmur gibi gülle yağıyor dağlarda
Яралары азмы мени элимни,	Yaraları az mı benim halkımın,
Халкъым мени ялкъмагъанмы давлардан?!	Halkım benim bıkmıyor mu savaşlardan?!
Вая, гьейлер,	Vay, aman
Нечик амал этейим,	Nasıl izah edeyim,
Энни нечик йырлайым мен халкъыма?	Şimdi nasıl şarkı söyleyeyim ben halkıma?
Гёгюрчюнлер,	Güvercinler
Къонма къоркъуп гюрюллей(воркуют),	Konmaya korkup, uğulduyor.
Гёк гюллелер сызгырагъан къалкъыма...	Gökte mermiler vızıldıyor çatıma...
Токътамаймы дюнъяларда бир де дав,	Durmuyor mu dünyalarda bir de savaş?
Токътамаймы?	Durmuyor mu?
Токътамаймы бир де дав,	Durmuyor mu bir de savaş,
Токътамаймы?	Durmuyor mu?
Къан оьзенлер болуп битди дюнъялар:	Kan gölü olup bitti dünyalar:
Дёрт де янда жанкъыйыла(ольмек), къан ява...	Dört yanda cana kıyılıyor, kan yağıyor...
Болмагъанмы заман давсуз яшама,	Olmaz mı zamanı savaşız yaşama
Парахатлыкъ болмажакъмы дюнъяда?	Barış,
Топханалар оькюре тав-тюзюмде...	Barış olmayacak mı dünyada?
	Toplar gürüldüyor dağlarda-ovalarda...

Kumuk Türkleri, tarih boyunca birçok savaşa tanıklık etmiş ve bu savaşların yarattığı acılarla derin bir şekilde sarsılmış bir halktır. Coğrafi konumları ve kültürel kimlikleri nedeniyle stratejik bir hedef haline gelen Kumuklar, özellikle Rusya'nın hakimiyeti altında büyük zorluklarla karşılaşmışlardır. Bağımsızlık mücadelesi veren halk, bu süreçte pek çok kayıp vermiş ve acı dolu bir geçmişe tanıklık etmiştir. Supıyanat

Mamayeva, “Durmuyor mu?” adlı şiirinde, halkının bu acı dolu tarihini dile getirerek savaşların durmamasından duyduğu derin üzüntüyü ifade etmektedir.

Şair, savaşın yarattığı yıkımı güçlü imgelerle betimlemektedir. “Tophaneler gürültüyor dağ-ovada...” ve “Gök yağmur gibi gülle yağıyor dağlarda” dizeleriyle savaşın şiddetini gözler önüne sermiştir. Güllelerin gökten yağmur gibi yağması, savaşın her yere nüfuz ettiğini ve halkın hayatını nasıl etkilediğini anlatan güçlü bir metafor olarak karşımıza çıkmaktadır. Mamayeva, bu imgelerle savaşın fiziksel yıkımını, halkının üzerinde bıraktığı derin izleri ve korkuları okuyucuya hissettirmektedir. Şair, halkının sürekli savaşlara maruz kalması nedeniyle yaşadığı acıları sorgulamakta ve halkının bunca yaraya rağmen bıkmadan, usanmadan bu zorluklara göğüs gerdiğini vurgulamaktadır. “Yaraları az mı benim halkımın, halkım benim bıkmıyor mu savaşlardan?!” dizesi, şairin halkına duyduğu sevgi ve şefkati ifade ederken aynı zamanda bu durumun yarattığı çaresizlik hissini de yansıtmaktadır. Savaşlar, sadece fiziki yıkımlara değil, aynı zamanda halkın ruhsal dünyasında derin yaralara sebep olmuştur. Mamayeva, savaşların yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda kültürel ve sosyal bir yıkıma da neden olduğuna dikkat çekmektedir. “Vay, aman, nasıl izah edeyim, şimdi nasıl şarkı söyleyeyim ben halkıma?” dizesiyle, savaşın halkın moral değerlerini nasıl yok ettiğini ve şairin kendi görevini yerine getirmekteki çaresizliğini açıkça dile getirmiştir. Mamayeva, halkını teselli etmesi gereken bir şair olarak, savaşın yarattığı bu yıkım karşısında ne yapacağını bilemez bir hâlde kalmıştır. Bu dize, şairin toplumsal bir rol üstlenmekle birlikte, bireysel acılarını da gözler önüne sermektedir. “Gökte mermiler vızıldıyor çatıma...” ifadesiyle Mamayeva, savaşın günlük yaşamın içine nasıl nüfuz ettiğini betimlemektedir. Gökyüzü, barışın ve huzurun simgesi olması gerekirken, savaşın hüküm sürdüğü bir alan haline gelmiştir. Güvercinlerin bile konmaya korktuğunu ifade eden şair, barışın sembolü olan bu hayvanların bile savaşın dehşeti karşısında huzur bulamadığını dile getirerek, halkının içinde bulunduğu korku ve endişeyi okuyucuya aktarmaktadır.

Supiyanat Mamayeva, bu şiiriyle yalnızca Kumuk halkının değil, savaşlardan etkilenen tüm insanların acılarını ve çaresizliklerini dile getirmiştir. Halkının yaşadığı trajediyi, savaşın getirdiği yıkımı ve bu yıkımın bıraktığı izleri duygusal ve çarpıcı imgelerle ifade etmiştir. Şiir, bir halkın yaşadığı acıları ve direnme gücünü dile

getirirken, aynı zamanda savaşların insana, doğaya ve topluma verdiği zararın unutulmaması gerektiğini hatırlatmaktadır.

Şair Supiyanat Mamayeva, bu dizelerde savaşların yarattığı derin yıkımı ve halkının savaşı bir dünya özlemini dile getirmiştir. Kumuk halkının verdiği kanlı mücadelelerin ardından, dünyanın bir "kan gölü" haline gelmesini ve savaşı bir yaşamın mümkün görünmemesini eleştirmiştir. “Durmuyor mu dünyalarda bir de savaş?” tekrarı, savaşların son bulmamasına duyulan derin üzüntüyü ve bu durum karşısındaki çaresizliği vurgulamaktadır. Şair, bu soruları dile getirerek savaşların insana ve topluma verdiği zararları düşünmeye davet etmektedir.

Mamayeva, savaşın yarattığı korkunç manzarayı, “Kan gölü olup bitti dünyalar: Dört yanda can kıyılıyor, kan yağıyor...” ifadeleriyle çarpıcı bir şekilde resmetmiştir. Bu dizeler, savaşın yıkıcı gücünü ve insanoğlunun bitmeyen mücadelelerini gözler önüne sermektedir. Şair, bu görüntüler üzerinden barışın ve huzurun önemini dile getirmiş, savaşların sona ermesi gerektiğini bir özlem ve çağrı şeklinde ifade etmiştir. “Olmaz mı zaman savaşı yaşam?” dizesi, insanlığın barışa olan ihtiyacını güçlü bir şekilde vurgular. Mamayeva, bu soruyla, savaşların yıkıcı etkileri kadar barışın getireceği huzura olan inancı da okuyucusuna aktarmaktadır.

Dizelerde geçen “Tophaneler gürldüyor dağ-ovada...” ifadesi, Kumuk halkının tarih boyunca verdiği milli mücadelelerin zorluğunu ve bu mücadelelerin birbirini aratmayacak kadar ağır olduğunu sembolize etmektedir. Şair, tophanelerin sesini geçmişteki mücadelelerin bir yankısı olarak betimlemiş ve bu durumun halkı üzerinde yarattığı derin etkiyi gözler önüne sermiştir. Savaşlar, sadece fiziksel yıkımı değil, aynı zamanda bir halkın ruhsal dayanıklılığını da sınamıştır. Mamayeva, bu dizelerle, Kumuk Türklerinin vatan sevgisini ve bağımsızlık uğruna verdikleri mücadelenin kutsallığını bir kez daha ortaya koymaktadır.

“Barış, Barış olmayacak mı dünyada?” sorusu, Mamayeva’nın sadece halkına değil, tüm insanlığa yönelik bir çağrısıdır. Şair, bu dizelerinde barışı, insanlığın ortak bir amacı olarak ele almakta ve savaşı bir dünya özlemini dile getirmektedir. Bu çağrı,

savaşın anlamsızlığını ve insanlık üzerindeki yıkıcı etkilerini düşündürmekte, barışın hem bireyler hem de toplumlar için ne kadar gerekli olduğunu vurgulamaktadır.

Supiyanat Mamayeva'nın yukarıdaki dizeleri, Kumuk halkının tarihsel acılarını dile getirirken aynı zamanda evrensel bir mesaj da taşımaktadır. Şair, savaşların yalnızca bir halkı değil, tüm insanlığı etkilediğini ve bu savaşların barış çabalarıyla son bulması gerektiğini ifade etmektedir. Bu yönüyle Mamayeva'nın şiiri, hem Kumuk halkının tarihi mücadelesine hem de insanlığın evrensel barış özlemine güçlü bir ses olmaktadır.

Tablo 4.3 Şehirli ve Köylü Kız şiiri ve çevirisi

ШАГЪАРЛЫ ВА ЮРТЛУ КЪЫЗ	ŞEHİRLİ VE KÖYLÜ KIZ
Юртлук ыз:–Токътагъали,тербенме! Суратынгны алайым. Сибирткинг-несинг булан Инстаграмгъа салайым! Гёрсюнлер шагъарлы кыз Юрта айланагъан кююн, Гьармутдай этип башын, Явлукъбайлагъантююп. Шагъарлыкыз: –Нете,явлукъ байламакъ, Айып ишми да юрта? Гюн гюйдюрмес, чангкъонмас, Заралы бармы, айтда?! Эрши дей ажайым да Ачып юрюмек башын,	Köylü kız: -Dur şimdi, kımıldama! Fotoğrafını çekeyim. Süpürge ile İnstagrama koyayım! Görsünler şehirli kızın Köyde keyfini, Armut gibi edip başını, Başörtüsü bağlamış. Şehirli kız: Ne yapmış başörtüsü bağlayıp, Ayıp iş mi de köyde? Gün yakmaz, toz konmaz, Zararı var mı söylesene! Çirkin diyor ninem de Açıp yürümek başını,

Tablo 4.3'ün devamı

Уллулагъа тынгласанг, Абурлу болур башын Юртлу кыз: –Вёвадаршай, аччывёв, Англавунг да ёкъ моддан, Юртлу кызлар озгъанбыз, Шагъарлы кьалгъан артда. Ажайым-мажайымдеп, Биревде айтмай юртда. Бабуля, дедулялар, Дядя, тетялар модда! ... Шагъарлы кыз: Юртлу да, шагъарлы да– Къызларыбыз Къумукъну. Юрютейик бизге хас Таза къумукъ кылыкъны. Гъалал олжа(супруга) болайыкъ, Болайыкъ гъайлы(заботливый) ана. Биздеги аривлукге Сукъланардай айлана. Бирче: Бары асил кылыкъны	Бүyükleri dinlesen, Saygılı olur başın. Köylü kız: -Ah keder, acı ah Anladığın da yok modadan Köylü kızlar ileri geçtik Şehirli artık geride. Validem-malidem diyor, Biri de söylemiyor köyde. Babulya, dedulyalar Dadya, tetyalar moda! ... Şehirli kız: Köylü de şehirli de Kumuk kızlarımızı. Yürütürüz bize has Temiz Kumuk kıyafetini. Helal eş olalım, Olalım dertli anne. Bizdeki güzelliğe Hayran gibi döner. Beraber: -Asil kıyafetlerin hepsini
---	---

Tablo 4.3’ün devamı

Уйретеийк яшлагъа, Ана элни сююв де— Ана тилден башлана. Юртлу да, шагъарлы да Не башгъадыр—къумукъбуз. Оьзденликни сакълайыкъ, Яшнап къалсын Къумукътюз	Öğretelim çocuklara, Ana yurdun sevgisi de- Ana dilden başlar. Köylü de şehirli de Ne başkadır- Kumuk’umuz. Hürlüğünü koruyalım, Güzelleşip kalsın Kumuk ovası!
--	---

Mamayeveva, “Şehirli ve Köylü Kız” şiirinde, Kumuk halkında şehirli ve köylü kızların kültürlerini karşılaştırarak, geleneksel kimlik ile modern kimlik arasındaki farkları yansıtmıştır. Bu şiirde, modernleşme ile geleneklerin bir arada yaşadığı bir toplumun kültürel dinamiklerini ve bu süreçte ortaya çıkan kültür karmaşasını gözler önüne sermiştir. Modern dönem öncesinde bireylerin, içinde doğdukları toplumun gelenekleriyle şekillenen bir kimlik edindiği bilinmektedir (Ateş, 2023). Mamayeveva’nın bu şiiri, Kumuk halkında meydana gelen kültürel değişimi ve bunun yarattığı çelişkileri çarpıcı bir şekilde dile getirmektedir. Şiirde, köylü kızların modern kültürü daha çok benimsediği, buna karşın şehirli kızların geleneklere daha sıkı sıkıya bağlı kaldığı bir tablo çizilmiştir. Şair, bu çelişkili durumu mizahi bir üslupla dile getirmiş ve okura düşündürücü bir mesaj iletmiştir. Şehirli bir kızın başörtüsü bağlaması üzerinden yapılan konuşmalarda, geleneklerin önemi vurgulanmış, başörtüsü takmanın dini bir gereklilik olduğu kadar, pratik bir faydası da olduğu ifade edilmiştir. Büyüklerin, başı açık yürümeyi çirkin olarak görmeleri, Kumuk halkının dini kimliğinin toplum içinde önemli bir yer tuttuğunu ortaya koymaktadır. Bu dizeler, geleneksel değerlerin ve dini kimliğin modern kültürle çatışmasını yansıtan bir tartışmayı şiirsel bir dille aktarmaktadır.

Mamayeveva’nın bu şiirinde, dilin milli kimlik üzerindeki etkisine de dikkat çekilmektedir. Dil, bir milletin kimliğini ve kültürel mirasını yansıtan en önemli unsurlardan biridir (Ateş, 2023). Ancak şiirde görüldüğü üzere, modernleşme adı altında dilde meydana gelen değişimler, şairin eleştirdiği bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. “Babulya, dedulya” gibi Rusça kelimelerin Kumuk diline girmesi,

kültürel kimliğin zayıflamasına yönelik bir tehdit olarak ele alınmıştır. Bu ifadeler, Rus kültürünün etkisinin Kumuk dilinde ve toplumsal hayatında giderek arttığını göstermektedir. Şair, bu etkiye dikkat çekerek, milli kimliğin en önemli taşıyıcılarından biri olan dilin korunması gerektiğini vurgulamıştır. Mamayeva'nın bu yaklaşımı, sadece Kumuk halkı için değil, benzer dil değişimlerinin yaşandığı diğer Türk toplulukları için de bir farkındalık çağrısıdır.

Şair, köylü ve şehirli ayrımı yapmadan, tüm Kumuk kızlarının aynı halkın parçası olduğunu belirtmiştir. Şiirin ilerleyen bölümlerinde, geleneksel Kumuk kıyafetlerinin korunması gerektiği vurgulanmış, bu kıyafetlerin sadece bir giyim tarzı değil, aynı zamanda asilliğin ve doğallığın bir simgesi olduğu ifade edilmiştir. Şair, modernleşmenin etkisiyle kültürel değerlerin kaybolmaması için yöresel kıyafetlerin çocuklara öğretilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Yöresel kıyafetler, bir halkın geçmişini ve kimliğini geleceğe taşıyan önemli bir miras olarak görülmüştür. Mamayeva, halk sevgisinin ana dil sevgisiyle başladığını vurgulamış ve bu sevginin milli kimliğin korunmasında kilit bir rol oynadığını belirtmiştir. Kumuk halkına duyduğu sevgiyi, köylüsü ve şehirlisiyle bir bütün olarak aktarmış, aralarındaki farklılıkların bir ayrım değil, kültürel bir zenginlik olduğunu ifade etmiştir. “Hürlüğünü koruyalım, güzelleşip kalsın Kumuk ovası!” dizeleri, bağımsızlığın korunmasının Kumuk halkının kimliği ve geleceği için ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Şair, Kumuk halkının bağımsızlık duygusunu ve milli değerlerini koruduğu sürece daha güzel ve yaşanabilir bir toplum oluşturabileceğine inanmaktadır.

Mamayeva, yukarıdaki şiiriyle Kumuk halkının kültürel mirasına ve diline olan bağlılığını bir kez daha ortaya koymuş, modernleşme ile geleneklerin çatışmasında, milli kimliğin korunmasının önemine dikkat çekmiştir.

Tablo 4.4 Köpek Uluyor şiiri ve çevirisi

Ит улуй	KÖPEK ULUYOR
...	...
Айта эди анам,	Anlatırdı annem,
Ит улуса, оыле деп адам...	Köpek ulusa, ölür diyor adam...
Ит улуй...	Köpek uluyor.
Бар якъдан	Her yönden
Ит улуй...	Köpek uluyor...
Оъкюре алам...	Uğulduyor alem...
Ит улуса, оыле дей адам...	Köpek ulursa, ölür diyor adam...
Анам!	Anam!
Анам!	Anam!
Балики, оыледир алам...	Belki ölüdür alem...
Къычыра анам:	Bağırıyor annem:
–Сен не дейсен?!	Sen ne diyorsun?
Не дейсен, балам...	Ne diyorsun, çocuğum...
Тавушу тербетип терегин,	Sesi titretiyor ağacı
Темтирей,	Sendeliyor,
Тизинден чёге,	Diz çöküyor
Гёзлеринден	Gözlerinden
Къызыл Юлдузлар тёге,	Kızıl yıldızlar dökülüyor,
Ялбара анам:	Yalvarıyor annem:
–Оълме, Алам!	Ölme, alem!
Оълме, Алам...	Ölme, alem!..

Birçok kültürde olduğu gibi Kumuk halkında da “köpek ulursa insan ölür” batıl inancı bulunmaktadır. Supiyanat Mamayeva, bu şiirinde bu batıl inanışı güçlü bir metafor olarak kullanmış ve halkının yaşadığı zorluklara, sessizliğe ve işgalcilerin yarattığı yıkıma dikkat çekmiştir. Şiirde geçen “köpek”, doğrudan işgalcilerle özdeşleştirilebilir. İşgalcilerin saldırıları sırasında insanların ölmesi, halkın zulüm altında güçsüzleşmesi ve mağlubiyet hissi bu metafor aracılığıyla güçlü bir şekilde

yansıtılmıştır. Şiirin merkezinde, köpeğin ulumasıyla başlayan bir sessizlik ve çaresizlik tasviri yer almaktadır. “Köpek uluyor. Her yönden köpek uluyor...” dizeleri, işgalin her yeri sardığını ve halkın üzerinde bir korku atmosferi yarattığını vurgular. Bu dizeler, sadece fiziksel bir istilayı değil, aynı zamanda halkın ruhsal dünyasında yarattığı derin bir travmayı ifade etmektedir. Şairin, “Belki ölüdür alem...” ifadesiyle halkının sessizliğini, çaresizliğini ve işgalcilere boyun eğmiş olmasını sorgulaması, bu travmanın bir yansıması olarak okunabilir. Mamayeva, burada halkının direncini kaybetmemesi gerektiği mesajını ima etmektedir.

Şiirde yer alan anne figürü, alemin sessizliğini kabullenmeyen bir karakter olarak dikkat çekmektedir. Anne, halkın boyun eğmemesi ve mücadele etmesi gerektiğini temsil etmektedir. “Gözlerinden kızıl yıldızlar dökülüyor...” dizesi, annenin duygusal yoğunluğunu ve halkının durumundan duyduğu derin üzüntüyü güçlü bir şekilde ifade etmektedir. Buradaki “kızıl yıldızlar”, kan ağlamayı ve annenin içsel acısını simgelemektedir. Annenin, “Ölme, alem! Ölme, alem!” haykırışı, halkının sessizliğe teslim olmasını istemediğini ve bir direniş çağrısı yaptığını göstermektedir. Bu bağırış, yalnızca bir annenin haykırışı değil, aynı zamanda tüm Kumuk halkının içinde bulunduğu çaresizliği ve buna karşı duyulan öfkeyi temsil etmektedir. Supiyanat Mamayeva’nın bu şiirinde, Kumuk halkının tarih boyunca yaşadığı savaşların ve işgallerin izleri açıkça görülmektedir. Şair, kendi duygusal yoğunluğunu ve halkının yaşadığı acıları metaforlar ve imgelerle okuyucusuna aktarmıştır. Köpeğin ulması, işgalin getirdiği korkuyu ve zulmü sembolize ederken, annenin haykırışı, bu korkunun yenilmesi gerektiğine dair güçlü bir mesaj taşımaktadır.

Bu şiir, Mamayeva’nın Kumuk halkına olan bağlılığını ve onların acılarını dile getirme konusundaki cesaretini ortaya koymaktadır. Köpeğin ulumasıyla başlayan bir sessizlik ve çaresizlik tasviri, yalnızca bir halkın yaşadığı acıları değil, aynı zamanda bu acılar karşısında gösterilen direnci ve mücadele azmini de yansıtmaktadır. Mamayeva’nın şiirlerinde olduğu gibi, bu eserde de savaşların halk üzerinde yarattığı derin izler güçlü bir şekilde hissedilmektedir.

Tablo 4.5 Sessizliği Bölüp şiiri ve çevirisi

ШЫПЛЫКЪНЫ БЉЮП...	SESSİZLİĞİ BÖLÜP
...	...
Шыплыкъ япгъан	Sessizlik örtmüş
Элни юзюн.	Halkın yüzünü
Юлдузлар да	Yıldızlar da
Юмгъан гёзюн,	Yummuş gözünü
Халкъым ялала.	Halkım dinleniyor
Яллыкъ билмей,	İstirahat bilmiyor,
Янын тербей,	Yanıp susmaksızın,
Чархы чартлап.	Gövdesi çatlıyor.

Bu dizelerde şair, savaşın yıprattığı Kumuk halkının içinde bulunduğu çaresizliği ve acıyı ortaya koymaktadır. Sessizlik, halkın yaşadığı travmaların bir sonucu olarak, onların hem fiziksel hem de ruhsal bir yorgunluk içinde olduğunu ifade etmektedir. Şair, savaşın halkın yüzünde bıraktığı izleri, “Sessizlik örtmüş halkın yüzünü” dizesiyle çarpıcı bir şekilde betimlemiştir. Sessizlik, burada bir barış ve huzur anı olmaktan çok, savaşın yıkıcı etkileriyle sarsılmış bir toplumun çaresizliğini ve tükenmişliğini simgelemektedir.

“Yıldızlar da yummuş gözünü” ifadesiyle şair, doğanın bile bu acı karşısında tepkisiz kaldığını ve halkın içinde bulunduğu zorlukları görmezden geldiğini vurgulamaktadır. Bu dize, savaşların yalnızca insanlar üzerinde değil, aynı zamanda evrenin dengesinde bile bir yıkıma yol açtığını ima etmektedir. Kumuk halkının yaşadığı acılar o kadar büyüktür ki, yıldızlar bile bu trajediye tanıklık etmemeyi tercih eder gibi bir sessizlik içine bürünmüştür. Şair, savaşın halkı fiziksel ve ruhsal olarak nasıl yıprattığını ifade etmek için güçlü metaforlar kullanmıştır. “Halkım dinleniyor, istirahat bilmiyor, yanıp susmaksızın, gövdesi çatlıyor” dizeleri, savaşın sadece bir toplumun yaşamını değil, aynı zamanda onun ruhsal dayanıklılığını da nasıl yok ettiğini göstermektedir. Burada “dinlenmek” ifadesi, ölümle özdeşleştirilmiş bir mecaz olarak karşımıza çıkar. Şair, savaştan yorulan ve sürekli mücadele etmek zorunda kalan Kumuk halkının ancak öldüğünde gerçek bir dinlenme bulabileceğini dile getirmiştir. Bu durum, halkın

savaşların yarattığı yükler altında nasıl ezildiğini ve bu yüklerin onların hayatında ne kadar derin izler bıraktığını ortaya koymaktadır.

“Yanıp susmaksızın, gövdesi çatlıyor” dizesi, halkın tükenişini dramatik bir şekilde ifade etmektedir. Bu imgeler, savaşların halkın fiziksel ve manevi bütünlüğünü nasıl tahrip ettiğini göstermektedir. Şair, halkının dayanıklılığını ve mücadele gücünü dile getirirken, aynı zamanda savaşların bu dayanıklılık üzerinde yarattığı yıkıcı etkileri de okuyucuya hissettirmektedir. Supiyanat Mamayeva’nın bu dizeleri, Kumuk halkının tarih boyunca yaşadığı trajedilere ışık tutmaktadır. Şair, savaştan yorulan ve tükenen halkının acısını, güçlü metaforlarla ve duygusal bir derinlikle ifade etmektedir. Halkının yaşadığı travmaları şiirlerinde işleyen Mamayeva, bu eserinde de Kumuk halkının tarihine ve mücadelelerine olan bağlılığını bir kez daha ortaya koymuştur.

Tablo 4.6 Türküm Var şiiri ve çevirisi

ЙЫРЫМ БАР	TÜRKÜM VAR
Йырым бар, йылкыгъа тенг, Юлдуз кёклю къалкъым бар. Йырындан йыраву кёп, Кёкдей бийик Халкъым бар. Халкъым бар йыр сюеген, Йырын кёкге чюеген. Йыры чалынмай къалса, Юрегинден гюеген	Türküm var, yıldıya denk, Yıldız göklü halkım var. Türkünden şarkıcı çok, Gök gibi büyük halkım var. Halkım var türkü seven, Türküsunü göğe söyleyen. Türküsu duyulmuyor olsa, Yüreğinden yanan.

Supiyanat Mamayeva’nın “Türküm Var” adlı şiiri, Kumuk halkının özgürlüğünü, asaletini ve tarih boyunca verdiği mücadeleyi güçlü bir şekilde yansıtmaktadır. Şair, şiir boyunca özgürlük ve bağımsızlık temalarını, halkının öz benliği ve mücadele ruhuyla ilişkilendirmiştir. “Türküm var, yıldıya denk” dizesi, özgürlüğüne kavuşmuş bir halkın gücünü ve bağımsızlığını ifade etmektedir. Yılkı, doğada özgürce yaşayan atlar için kullanılan bir kavramdır ve bu dizelerde özgürlükle eş anlamlı bir şekilde

halkın özgürlük sevgisini temsil etmektedir. “Türküsünü göğe söyleyen halk”, yalnızca şarkı söyleyen bir topluluğu değil, özgürlüğünü ve kimliğini duyurmak isteyen bir halkı işaret etmektedir. Şair, “Türküsü duyulmuyor olsa, yüreğinden yanan” dizesiyle, halkın özgürlüğünü ifade edememesinin onun ruhunda derin yaralar açacağını belirtmiştir. Bu ifadeler, özgürlüğün bir halkın yaşamında ne kadar vazgeçilmez bir yer tuttuğunu ve bu özgürlüğün sesinin duyulmamasının, halkın benliğini nasıl yaralayacağını açık bir şekilde ifade etmektedir. Mamayeva, Kumuk halkını yüceltirken, onların tarih boyunca verdikleri mücadeleyi de hatırlatmaktadır. Türküler, halkın özgürlük ve bağımsızlık mücadelesini simgeleyen bir metafor olarak kullanılmıştır.

Tablo 4.7 Hey, Güçlü Savaş Atı! şiiri ve çevirisi

Гъей, Аргъумакъ!	HEY, GÜÇLÜ SAVAŞ ATI!
Гъей, Аргъумакъ!	Hey, Güçlü savaş atı!
Къайда алып барасан?	Nereye gidiyorsun?
Туякъларын тийсин башлап тавлагъа,	Toynakların değsin ilk önce dağlara,
Ата юртну адатына бойсынмай,	Ata yurdun adetine boyun eğmiyor,
Аталар да тербенмеген давлагъа.	Atalar da baş kaldırıyor savaşlara.
Тамазалар,	Gün görmüş ihtiyarlar,
Очарыгъыз бириксин!	Yurdunuz birleşsin!
Уллу насип бугюн сизин барыгъыз.	Büyük nasip bugün sizin hepinize.
Эренлердей эл намусун кютмеге,	Erkekler gibi vatan namusunu gütmeye,
Бугюн мени уллу ёлгъа салыгъыз!	Bugün beni ulu yola salınız!

Bu şiirin dizelerinde, savaşın yalnızca insanlara ait bir eylem olmadığını, atların bile bu mücadelelere katıldığını vurgulamaktadır. At, tarih boyunca güç, asalet ve özgürlük gibi kavramların sembolü olmuştur. Mamayeva, “Hey, güçlü savaş atı! Nereye alıp gidiyorsun?” ifadesiyle, savaşların tarih boyunca ne kadar yaygın olduğunu ve bu mücadelelerin bir halkın kaderine nasıl işlemiş olduğunu aktarmaktadır. “Ata yurdun adetine boyun eğmiyor” ve “Atalar da baş kaldırıyor savaşlara” dizeleri, hem atın hem

de ataların özgürlük ve bağımsızlık mücadelesini simgelemesi açısından güçlü bir anlam taşımaktadır. Bu dizeler, Kumuk halkının köklü geçmişine ve atalarının mirasına duyulan saygıyı da ortaya koymaktadır.

Mamayeva, şiirde milli bilinci ve toplumu bir araya getirme çabasını ön plana çıkarmaktadır. Yaşlıların bilgeliğine ve deneyimlerine başvurulurken, gençlerin de vatan sevgisiyle hareket etmeleri gerektiği ifade edilmiştir. Şair, yaşlıları halkın tarihsel hafızası olarak görmüş ve onların rehberliğinde gençlerin vatana hizmet etmesi gerektiğini vurgulamıştır. “Erkekler gibi vatan namusunu gütmeye, bugün beni büyük yola salınız!” dizeleri, bu çağrıyı açıkça dile getirmektedir. Şiir, savaş ve kriz dönemlerinde halkı birleştiren ve moral veren bir eser olarak yorumlanabilir.

Tablo 4.8 Her Göze Yüz Perde şiiri ve çevirisi

Гъар гѣзге юз пердев.	HER GÖZE YÜZ PERDE
Дюнъя бир гъайран паракат, Бир зат да тынышын бѣлмейген йимик, Бир адам гюнде минг оьлмейген йимик, Дюнъя бир гъайран паракат. Гѣзлерде- Гѣрюнмейген гѣзбавлар... Гъар гѣзге юз пердев... Гъар сѣзге юз тирев...	Dünya hayret edilecek kadar sakin, Bir şey de nefesini kesmiyormuş gibi, Bir insan günde bin kere ölmüyormuş gibi, Dünya hayret edilecek kadar sakin Gözlerde- Görünmeyen göz bağları... Her göze- yüz perde... Her söze- yüz engel...

Şair, dünya olaylarının dışarıdan sakin görüldüğüne, ancak insanların iç dünyalarında büyük çalkantılar yaşadığına dikkat çekmektedir. “Bir insan günde bin kere ölmüyormuş gibi” dizeleri, insanların günlük yaşamda karşılaştığı zorluklar ve hayatın kırılganlığına işaret etmektedir. Mamayeva, bu ifadelerle savaşların yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda duygusal yıkımlara da yol açtığını vurgulamaktadır.

“Gözlerde- görünmeyen göz bağları... Her göze- yüz perde... Her söze- yüz engel...” dizeleri, insanların birbirini anlamakta zorlandığını ve iletişimdeki engelleri temsil etmektedir. Gözlerdeki bağlar, bireylerin gerçekleri görmesini engelleyen önyargıları ve korkuları simgelerken, söze konulan engeller, insanların düşüncelerini özgürce ifade edemediğini ima etmektedir. Mamayeva, bu dizelerde insanların birbirine karşı duyduğu güvensizliğin ve toplumun iletişim kopukluğunun altını çizmektedir.

Şiir, sadece bir halkın tarihine ışık tutmakla kalmamış, aynı zamanda bireysel ve toplumsal sorunları evrensel bir dille ifade etmiştir. Mamayeva, Kumuk halkının tarihi ve kimliğini vurgularken, şiir aracılığıyla özgürlük, asalet ve mücadele ruhunu bir araya getirmiştir. Bu eser, Kumuk halkının geçmişine ve geleceğine dair güçlü bir çağrı niteliğindedir.

Tablo 4.9 Ağlıyor Mu Acaba? şiiri ve çevirisi

ЙЫЛАЙМЫ ЭКЕН?	AĞLIYOR MU ACABA?
Кёк де неге гёзь яш тёге,	Gök de niçin gözyaşı döküyor,
Ошап чал чач аналагъа?	Benzeyerek kır saçlı analara?
Кёкнючыгы,эмдей,синге	Gökyüzünün çiği ilaç gibi siniyor
Топуракъдагы яралагъа...	Topraktaki yaralara...
...	...
Тёшюндеги гюллелени	Düşündeki gülleri
Бир-бирлетип чёплейми экен?	Bir bir topluyor mu acaba?
Давлар салгъан yaralarын	Savaşlardan kalan yaralarını
Гёзьяш булан кёклейми экен?	Gözyaşı ile dikeyyor mu acaba?
Элни аглю Тюнегюню	İnsanların ıstıraplı Dünü
Кёкню жанын кыйнаймы экен?	Gökyüzünün canını mı sıkıyor acaba?
Ерни татли язын гёрме	Dünyanın tatlı yazını görmek
Гьасиретликден йылаймы экен?	Hasretinden mi ağlıyor acaba?

Şair, gökyüzünün yağmurlarla ağlaması metaforu üzerinden insanlığın tarih boyunca yaşadığı acılara, savaşların yarattığı yıkımlara ve doğanın bu acılara verdiği tepkilere dikkat çekmektedir. Supiyanat Mamayeva, bu dizelerinde gökyüzünü insanlığın bir aynası olarak ele almakta ve onun hem acılara eşlik eden bir tanık hem de yaraları saran bir güç olduğunu ifade etmektedir. “Gök de niçin gözyaşı döküyor, benzeyerek kır saçlı analara?” dizesi, doğanın insan acılarını paylaşan bir varlık olarak resmedildiği güçlü bir metafordur. Burada gökyüzü, savaşların yıkıcılığı karşısında çaresiz kalmış ve yorgun düşmüş bir annenin simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şair, gökyüzünün yağmur damlalarını, toprağın yaralarını iyileştiren bir ilaç gibi tasvir etmektedir. “Gökyüzünün çiği ilaç gibi siniyor, topraktaki yaralara...” dizesi, doğanın insan acılarına karşı şefkat dolu bir karşılık verdiğini göstermektedir. Toprak, burada yalnızca fiziksel bir unsur değil, aynı zamanda savaşların ve acıların doğrudan yaşandığı bir alan olarak ele alınmıştır. Gökyüzü, toprağın yaralarını sararak bir iyileştirici güç rolü üstlenmiştir. Mamayeva, bu imgelerle doğanın, insan yaşamında hem bir tanık hem de bir şifa kaynağı olduğunu vurgulamaktadır.

“Düşündeki gülleri bir bir topluyor mu acaba?” dizesinde şair, insanlığın savaşlar nedeniyle kaybettiği değerleri, umutları ve güzellikleri sorgulamaktadır. Güller, burada savaşların yarattığı kayıpları ve yok olan güzellikleri simgeler. “Savaşlardan kalan yaralarını gözyaşı ile dikeyor mu acaba?” dizesi ise, savaşların yarattığı derin yaraların doğa tarafından iyileştirilmeye çalışıldığını ima eder. Şair, savaşların yarattığı fiziksel ve duygusal tahribatı doğa imgeleriyle birleştirerek okuyucunun dikkatini acının evrenselliğine çekmektedir.

Mamayeva, “İnsanların ıstıraplı dünü gökyüzünün canını mı sıkıyor acaba?” sorusuyla, insanlığın geçmişte yaşadığı acıların doğa üzerinde bıraktığı etkiyi sorgular. Bu dize, gökyüzünün yalnızca bir doğal unsur olmadığını, aynı zamanda insanların ruhsal durumlarını yansıtan bir varlık olduğunu ifade etmektedir. Şair, burada insanlık tarihinin yükünü doğanın sırtına yükleyerek, geçmişin izlerinin ne kadar derin ve etkileyici olduğunu gözler önüne sermektedir.

“Dünyanın tatlı yazını görmeye hasretinden mi ağlıyor acaba?” dizesiyle Mamayeva, barış ve huzurun özlemini dile getirmektedir. Dünya, şairin gözünde tatlı bir yaz gibi olması gerekirken, savaşlar ve acılar bu yazı sürekli gölgede bırakmıştır. Burada barış, insanlığın unuttuğu ve yeniden hatırlaması gereken bir değer olarak ön plana çıkarılmaktadır.

Mamayeva’nın bu şiiri, gökyüzünün yağmurla ağlaması ifadesi üzerinden hem estetik bir güzellik yaratmakta hem de insanlık tarihindeki acıların evrenselliğini vurgulamaktadır. Şair, doğanın bir tanık olarak insanın yanında olduğunu ve onun yaralarını sarmak için bir çaba içinde bulunduğunu anlatmaktadır. Bu imgeler, doğanın şefkatini ve insanlığın doğayla olan bağına güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır.

Supiyanat Mamayeva, bu şiirinde doğayı yalnızca bir fon olarak kullanmamış, insanlıkla derin bir duygusal bağ kurarak onu aktif bir özne haline getirmiştir. Doğanın yağmurla ağlaması, savaşların yarattığı travmaları iyileştirme arzusunun bir ifadesi olarak yorumlanabilir. Şair, doğanın şefkati ve insanlığın barış özlemi arasında bir köprü kurmuş ve okuyucusunu derin bir düşünceye davet etmiştir.

Tablo 4.10 Süleyman Stalskiy’e şiiri ve çevirisi

СулейманСтальскийге	<i>SÜLEYMAN STALSKİYE</i>
Йырладынг, Сулейман, азиз халкъынга	Şarkı söyledin, Süleyman, aziz halkına
Якъмасын деп душман давчулукъ отун.	Yakmasın diye düşman savaş ateşini.
Йырынгны ярыгъын сёндюрюп болмай,	Şarkının ışığını söndürmek olmaz,
Яллата давчулар отавунг-отунг.	Yakıyor savaşanlar otağın ateşini.

Süleyman Stalskiy, XX. yüzyılın en önemli Dağıstan şairlerinden biridir ve eserleriyle mücadele ruhunun güçlenmesine büyük katkı sağlamıştır. Supiyanat Mamayeva, “Süleyman Stalskiy’e” adlı şiirinde, bu değerli şairi onurlandırarak onun halkı için verdiği mücadeleyi ve eserlerinin etkisini vurgulamaktadır. Şiirin ilk dizesi olan “Şarkı söyledin, Süleyman, aziz halkına”, Stalskiy’in halkına olan bağlılığını ve onun eserleriyle halkını bilinçlendirme çabasını açıkça ortaya koymaktadır. Şair, Stalskiy’in halkına sadece bir edebi figür olarak değil, aynı zamanda bir rehber ve ilham kaynağı

olarak seslendiğini dile getirmektedir. “Yakmasın diye düşman savaş ateşini” dizesi, Stalskiy’in halkını savaşın yıkıcı etkilerinden korumak için verdiği mücadelenin bir ifadesidir. Mamayeva, burada Stalskiy’in eserlerinin bir halkı harekete geçiren gücünü ve toplumsal dayanışmayı güçlendirme amacını vurgulamaktadır. Bu dize, yalnızca fiziksel bir savaşın önlenmesini değil, aynı zamanda bir halkın kültürel ve manevi varlığını koruma çabasını da sembolize etmektedir. Stalskiy’in halkına olan sesleniş, yalnızca düşmana karşı bir uyarı değil, aynı zamanda halkın kendi kimliğine sahip çıkması için bir çağrıdır.

“Şarkını ışığın söndüremiyor, yakıyor savaşanlar otağının ateşini.” dizesinde, Stalskiy’in eserlerinin gücü ve kalıcılığı vurgulanmıştır. Şarkı burada, halkın tarihini, mücadelesini ve umutlarını dile getiren bir sembol olarak kullanılmaktadır. Mamayeva, Stalskiy’in şarkılarının, düşmanın karanlık getirme çabalarına rağmen halkın direncini artırdığını ve onların mücadele gücünü diri tuttuğunu ifade etmektedir. Bu dize, sanatın ve edebiyatın sadece bir estetik araç değil, aynı zamanda toplumsal bir bilinç oluşturma gücüne sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Supıyanat Mamayeva, yukarıdaki şiiriyle yalnızca Stalskiy’in şahsına bir övgüde bulunmamış, aynı zamanda onun eserleriyle halkına yaptığı katkıyı ve Dağıstan halkı için taşıdığı anlamı dile getirmiştir. Stalskiy’in şarkıları, halkın kimliğini koruma ve özgürlüğünü savunma mücadelesinde bir rehber niteliği taşımaktadır. Şair, Stalskiy’in eserleriyle halkına mücadele ruhunu aşıladığını ve halkının umutlarını diri tuttuğunu dile getirirken, onun edebi mirasını bir kez daha yüceltmıştır. Mamayeva, bu şiiriyle Stalskiy’in halk için taşıdığı anlamı ve onun Dağıstan kültüründeki yerini bir kez daha ortaya koymaktadır. Stalskiy, halkına sadece sözleriyle değil, aynı zamanda direniş ruhunu besleyen bir lider olarak seslenmiştir. Mamayeva, bu şiir aracılığıyla Stalskiy’in mücadelecisi ruhunu ve halkına olan sevgisini okuyucusuna güçlü bir şekilde aktarmıştır.

Tablo 4.11 Benim Uzak Çöllerimin Aydınlığı şiiri ve çevirisi

МЕНИ ЙЫРАКЪ ЧЁЛЛЕРИМНИ ЯРЫГЪЫ Дагъыстанны халкъ артисткасы Барият Жумакаевагъа	BENİM UZAK ÇÖLLERİMİN AYDINLIĞI <i>Dağıstan'ın halk sanatçısı Bariyam Cumakayeva'ya</i>
Мени йыракъ чёллеримни ярыгъы, Шамчырагъы шавкълу Къумукъ тюзюмню, Еллер къувуп, еликдирип елкеним, Ювукъ алып геле мени гюзюмню... ... Мени йыракъ чёллеримни ярыгъы, Ярыкъ йыры, шавкъу Къумукъ тюзлени, Балики,бизин еллер енгмес юреклер, Юваш этер эригивюн гюзлени...	Benim uzak çöllerimin ışığı, Mum alevi coşkun Kumuk ovamın, Yeller kovalayıp, öfkelen dirip yelkenimi, Yakınına alıp gelir benim gözümün... Benim uzak çöllerimin aydınlığı, Aydınlık şarkısı, şevki Kumuk ovasının, Belki, bizim yeller yenmez yürekleri, Sakinleştirir kup kuru güzleri ...

Supiyanat Mamayeva, “Benim Uzak Çöllerimin Aydınlığı” adlı şiirinde, Kumuk halkının zorluklarla mücadelesini ve coğrafyasına olan bağlılığını etkileyici imgelerle anlatmaktadır. “Benim uzak çöllerimin aydınlığı” ifadesi, halkın zor şartlarda bile umutlarını kaybetmediğini simgelerken, Kumuk ovasını halkın direniş gücünün kaynağı olarak tanımlamaktadır. “Mum alevi coşkun Kumuk ovamın” dizesi ise bu umudu ve direnci ifade eden çarpıcı bir metafordur. Şair, doğayı halkının mücadelesiyle ilişkilendirerek, “Yeller kovalayıp, öfkelen dirip yelkenimi” ifadesiyle zorlukların halkı nasıl harekete geçirdiğini ve umutlarını nasıl diri tuttuğunu gözler önüne sermektedir. Yelken metaforu, halkın iradesini ve dayanıklılığını simgelemektedir. “Belki, bizim yeller yenmez yürekleri, sakınleştirir kup kuru güzleri” dizeleri ise Kumuk halkının güçlü karakterini ve umut dolu yaklaşımını vurgular.

Mamayeva, bu şiirinde Kumuk halkının coğrafyasını ve kültürünü yücelterek onların tarih boyunca süregelen direncini ve umudunu okuyucuya güçlü bir şekilde aktarmıştır. Şiir, halkın mücadelecisi ruhunun ve köklü kültürel değerlerinin bir övgüsü niteliğindedir.

Tablo 4.12 Ana Dil şiiri ve çevirisi

АНА ТИЛ	ANA DİL
Маскевде яшасамда, Сёйлеймен кѳумукъ тилде. Анам да кѳмек эте Ана тилимни билме. Янгы сѳзлер уйрете Амайым да,атам да. Юртдагы ажайым да Тюзлей бола хатамны. ... Ана тилим анамны Сесий имик чалына. Азиз ана тилимни Бермен дюнья малына.	Moskova'da yaşasam da, Konuşurum Kumuk dilinde. Annem de yardım ediyor Ana dilimi öğrenmeye. Yeni sözler öğretiyor, Ağabeyim de, babam da. Köydeki ablam da Düzeltiliyor hatamı. ... Ana dilim annemin Sesi gibi geliyor. Aziz ana dilimi Vermem dünya malına

Şiirde, Supiyanat Mamayeva'nın Kumuk diline olan derin bağlılığı açıkça ifade edilmektedir. “Moskova'da yaşasam da, konuşurum Kumuk dilinde” dizesi, şairin kendi kimliğini ve kültürel mirasını, içinde bulunduğu farklı bir çevrede bile koruma konusundaki kararlılığını göstermektedir. Mamayeva, ana dilin, bir bireyin kimliğinin en önemli parçalarından biri olduğunu vurgularken, bu dilin aile içindeki önemini de dile getirmiştir.

Şair, ana dili öğrenme sürecinde ailesinin oynadığı rolü öne çıkararak, dilin nesilden nesile aktarılmasının ancak aile içinde mümkün olduğunu belirtmiştir. “Annem de yardım ediyor, ana dilimi öğrenmeye” dizesi, dilin bir öğretme ve öğrenme süreci içinde şekillendiğini ve aile üyelerinin bu süreçteki katkılarının önemini ifade etmektedir. Şiir, ana dilin sadece bireysel bir ifade aracı değil, aynı zamanda bir kültür ve kimlik taşıyıcısı olduğunu güçlü bir şekilde vurgulamaktadır.

Supiyanat Mamayeva, bu eserinde Kumuk dilinin korunması ve gelecek nesillere aktarılmasının önemine dikkat çekmiş ve ana dili öğrenme sürecinin bir aidiyet duygusuyla nasıl birleştiğini göstermiştir.

Supiyanat Mamayeva, “Ana Dil” adlı şiirinde Kumuk diline olan bağlılığını ve bu dilin korunmasının önemini vurgulamıştır. Şair, Rusya’da yaşasa da Kumuk dilini konuşmayı sürdürdüğünü ve ailesinin bu konuda kendisine destek olduğunu ifade etmektedir. “Annem de yardım ediyor ana dilimi öğrenmeye” dizesi, dilin aileden öğrenilen bir miras olduğunu ve bu mirasın korunmasının ancak aile içindeki çabalarla mümkün olabileceğini göstermektedir.

Şiirde Kumuk dilinin sadece konuşulan bir dil olmadığını, aynı zamanda şarkılarla, danslarla ve geleneklerle yaşatılan bir kültürün taşıyıcısı olduğunu belirtmektedir. Mamayeva, Kumuk dilinde şarkı söyleyip dans ederek kültürene sahip çıktığını ifade ederken, bu kültürün sürekliliği için çaba göstermenin gerekliliğini de okuyucusuna hatırlatmaktadır. “Kumuk dilinde şarkı söylüyorum, dans ediyorum Kumuk ritminde” ifadesi, kültürel bir direnişi simgelemektedir.

Şair, babasının Rusça konuşmaya karşı tavrını dile getirerek, Kumuk diline olan duyarlılığın her bireyde olması gerektiğini vurgulamaktadır. “Ana dilim annemin sesi gibi geliyor” dizesiyle, ana dilini annesiyle özdeşleştirerek, bu dilin bir sevgi ve aidiyet kaynağı olduğunu ifade etmiştir. Kumuk dili, Mamayeva için sadece bir iletişim aracı değil, aynı zamanda kimliğinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Mamayeva, ana diline olan sevgisini “Aziz ana dilimi vermem dünya malına” dizesiyle güçlü bir şekilde dile getirmiştir. Bu dize, dilin maddi değerlerin ötesinde, bir milletin varoluşunu ve kimliğini temsil eden manevi bir değer olduğunu ortaya koymaktadır. Şiir, Kumuk halkının kendi diline ve kültürüne sahip çıkma çağrısı olarak da okunabilir.

Tablo 4.13 Yurdumuzu Koruruz şiiri ve çevirisi

ЭЛИБИЗНИ ЯКЪЛАРБЫЗ	YURDUMUZU KORURUZ
Гёзалда байракъ, Игитлер къакъгъан. Юрекде сююв, Ватангъа бакъгъан. Белсенип такъгъан Савут белимде. Якъларман явдан Азиз элимни. Кирпигим къакъман, Къатарман ташдай. Ватанын якълар Къатарбаш яшлар!	Göz önünde bayrak, Yiğitler dikmiş. Yürekte sevgi, Vatana bakmış. Coşup takmış, Silah belimde. Korurum düşmandan, Aziz yurdumu. Gözümü kırpmam, Katılaşım taş gibi. Vatanını korur, Cesaretli gençler!

Şiirin ana teması, vatan ve vatan uğruna verilen mücadeledir. Supiyanat Mamayeva, “Yurdumuzu Koruruz” adlı şiirinde, gençlerin vatan sevgisi bilinciyle hareket etmesinin önemini vurgulamış ve vatanın değerini güçlü bir şekilde ifade etmiştir. Şair, kullandığı ifadelerle, gençlere cesaret ve sorumluluk aşulamakta, vatan savunmasının sadece fiziksel değil, aynı zamanda manevi bir görev olduğunu dile getirmektedir.

Mamayeva’nın dili, herkesin anlayabileceği bir sadelikte ve etkileyiciliktir. “Yiğitler” ve “Cesaretli gençler!” gibi ifadeler, milli bilinci yücelten ve gençlerin vatan sevgisini pekiştiren güçlü çağrılardır. Şair, bu dizelerle halkını bir arada tutan değerlerin altını çizmekte ve gençlerin vatanın geleceği üzerindeki sorumluluğunu hatırlatmaktadır.

Şiirde vurgulanan vatan savunması, yalnızca fiziksel bir mücadele olarak değil, aynı zamanda gönülden gelen bir bağlılık olarak ele alınmıştır. “Yürekte sevgi, vatana

bakmış” ifadesi, vatan sevgisinin içten gelen bir duygu olduğunu ve bu sevginin vatani koruma mücadelesinde temel bir motivasyon kaynağı oluşturduğunu göstermektedir. Şair, gençlerin cesareti ve kararlılığıyla bu sevginin bir eyleme dönüştüğünü anlatmaktadır.

Mamayeva, gençlerin vatan savunmasında korkusuz ve fedakâr bir duruş sergilemesi gerektiğini ifade etmektedir. “Gözümü kırpmam, katılaşırım taş gibi” dizesi, bu duruşun somut bir örneği olarak dikkat çeker. Şair, gençleri vatan uğruna fedakârlık yapmaya teşvik ederken, onlara aynı zamanda bir rehberlik sunmaktadır.

Supiyanat Mamayeva, bu şiiriyle halkının geçmişteki mücadele ruhunu ve vatan sevgisini günümüze taşımaktadır. Aziz bir değer olarak gördüğü vatani, gençlerin cesaretiyle korumanın mümkün olduğunu vurgulamakta ve halkını birliğe davet etmektedir. Şiir, gençlerin kararlılığına ve fedakârlığına olan güveni dile getirirken, vatan sevgisini birleştirici bir değer olarak öne çıkarmaktadır.

5. SONUÇ

Supiyanat Mamayeva, Kumuk halkının tarihine, diline ve kültürüne olan bağlılığıyla edebiyat dünyasında güçlü bir yer edinmiş bir şairdir. Onun eserleri, Kumuk halkının zengin kültürel mirasını koruma çabasını ve bağımsızlık mücadelesine olan katkısını yansıtırken, aynı zamanda evrensel insani değerleri de dile getirmektedir. Mamayeva, şiirlerinde vatan sevgisini, milli kimliği, dilin korunmasını ve halkının özgürlüğe olan tutkusunu ele alarak, Kumuk halkının geçmişine, bugününe ve geleceğine ışık tutmuştur.

Mamayeva'nın eserlerinde milli kimlik ve vatan sevgisi temaları belirgin bir şekilde ön plandadır. Şair, halkının tarih boyunca karşılaştığı zorlukları, verdiği mücadeleleri ve bu mücadeleler sırasında sergilediği direnişi vatan sevgisi temelinde yeniden şekillendirmiş ve bu anıları eserlerinde ölümsüzleştirmiştir. “Vatanım” adlı şiiri, onun vatanına duyduğu derin sevgiyi ve bu sevginin Kumuk halkının kimliği üzerindeki derin etkisini açık bir şekilde yansıtmaktadır. Şair, bu eserinde yalnızca fiziksel bir mekân olan vatanın ötesine geçerek, Kumuk halkının toprağa olan bağlılığının köklerinde kültürel ve manevi bir anlam yattığını vurgulamaktadır. Bu bağ, halkının kimliğini oluşturan temel taşlardan biri olarak ele alınmış ve Mamayeva'nın şiirlerinde güçlü bir şekilde işlenmiştir. Şair, vatan sevgisini yalnızca bireysel bir duygu olarak değil, aynı zamanda toplumsal bir dayanışmanın ve kültürel sürekliliğin kaynağı olarak ele almıştır.

Dil, Mamayeva'nın şiirlerinde milli kimliğin en temel ve vazgeçilmez unsuru olarak ele alınmıştır. Şair, özellikle “Ana Dil” adlı şiirinde, Kumuk diline olan derin sevgisini dile getirirken, bu dilin korunmasının halkının kimliği için hayati bir öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. Mamayeva, ana dili yalnızca bir iletişim aracı olarak değil, halkının kültürel değerlerini, tarihini ve mirasını gelecek nesillere aktaran bir sembol olarak görmektedir. Bu sembol, Kumuk halkının kimlik bilincini korumak ve kültürel zenginliklerini yaşatmak için bir köprü görevi görmektedir. Kumuk dilinde şarkı söylemek, dans etmek ve gündelik hayatta bu dili yaşatmak, Mamayeva'nın halkına verdiği en güçlü mesajlardan biri olmuştur. Şair, bu mesajlarıyla dilin yalnızca

konusulan bir araç olmadığını, aynı zamanda bir milletin ruhunu, karakterini ve varoluşunu taşıyan bir değer olduğunu ifade etmiştir. Onun için dil, bir halkın kimliğini ve kültürel sürekliliğini geleceğe taşımada en önemli unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mamayeva, savaşların halk üzerinde bıraktığı derin izleri ve yıkıcı etkilerini şiirlerinde çarpıcı bir şekilde işlemektedir. “Durmuyor mu?”, “Köpek Uluyor” ve “Sessizliği Bölüp” gibi eserlerinde, savaşların yalnızca fiziksel yıkımlarla sınırlı kalmadığını, aynı zamanda halkın ruhsal dünyasında ve kültürel dokusunda da ciddi tahribatlara yol açtığını dile getirmiştir. Şair, bu şiirlerde savaşın yarattığı acıları, kayıpları ve halkın maruz kaldığı zulmü gerçekçi imgelerle aktarırken, aynı zamanda Kumuk halkının bu zorluklara karşı gösterdiği direnç ve mücadele gücünü vurgulamaktadır. Mamayeva, savaşların yıkıcılığına rağmen, Kumuk halkının bağımsızlık uğruna sergilediği kararlılığı ve azmi şiirlerinin merkezine yerleştirmiştir. Onun eserlerinde, halkın dayanıklılığı ve umutları, geçmişin acılarına rağmen geleceğe dair güçlü bir umut mesajı taşımaktadır.

Supıyanat Mamayeva’nın eserleri, geçmişin bir tanıklığını yapmanın ötesinde, geleceğe yönelik bir rehber niteliği taşımaktadır. Şair, şiirlerinde Kumuk halkını bir arada tutacak ve onları geleceğe taşıyacak değerlerin altını güçlü bir şekilde çizmektedir. Onun dizelerinde, halkına her zaman umutlu olmayı ve bu umutla dillerine, kültürlerine ve vatanlarına sahip çıkma bilincini canlı tutmayı öğütlediği görülmektedir. Mamayeva, kullandığı imgeler aracılığıyla sadece bireysel bir duygu dünyasını yansıtmakla kalmamış, aynı zamanda bir halkın ortak acılarını, hayallerini ve dayanışma ruhunu güçlü bir şekilde ifade etmiştir. Eserlerinde yer alan her bir imge, Kumuk halkının kimliğini, tarihini ve mücadelesini ölümsüzleştiren bir araç haline gelmiştir. Mamayeva’nın şiirleri, geçmişin izlerini taşıyan ama geleceğe dair umutları diri tutan bir köprü olarak değerini korumaktadır.

Mamayeva’nın “Yurdumuzu Koruruz”, “Türküm Var” ve “Benim Uzak Çöllerimin Aydınlığı” gibi eserleri, Kumuk halkının milli bilincini ve vatan sevgisini güçlendirmeyi amaçlayan güçlü mesajlar içermektedir. Şair, bu şiirlerinde gençleri vatan sevgisiyle hareket etmeye çağırırken, vatanın korunmasının yalnızca fiziksel bir

savunma olmadığını, aynı zamanda manevi bir sorumluluk olduğunu vurgulamaktadır. Mamayeva, halkın birlik ve beraberliğinin, sadece bir toplumun bugünkü dayanıklılığını değil, gelecek nesillerin varlığını ve kimliğini güvence altına alacağını ifade etmektedir. Onun dizelerinde, gençlerin cesareti ve kararlılığı, bir halkın geleceğini şekillendiren temel unsurlar olarak görülmektedir. Şair, vatan sevgisiyle örülmüş bu eserleriyle, Kumuk halkını tarih boyunca ayakta tutan değerlere olan inancını güçlü bir şekilde dile getirmektedir.

Mamayeva'nın eserlerinde dikkat çeken bir diğer önemli tema, doğanın insan yaşamındaki merkezi yeridir. Şair, doğayı yalnızca şiirlerinde bir arka plan unsuru olarak kullanmakla kalmaz, aynı zamanda onu insanlığın acılarına tanıklık eden ve bu acılara şefkatle yanıt veren bir özne olarak işler. "Ağlıyor mu Acaba?" adlı şiirinde, gökyüzünün yağmurla ağlaması metaforu, doğanın insanların derin acılarına eşlik eden ve onları anlayan bir varlık olduğunu ifade eder. Bu imgeler, insanın doğayla olan bağınu kuvvetle vurgular. Mamayeva'nın şiirlerinde doğa, bir tanık olmanın ötesinde, insan yaşamına anlam katan ve onun umutlarını diri tutan bir güç olarak yansıtılır. Bu yaklaşım, şairin eserlerinde insan ve doğa arasındaki bağınu ne kadar derin, dokunaklı ve anlamlı olduğunu açıkça ortaya koyar.

Supiyanat Mamayeva, eserleriyle Kumuk halkının tarihini, kültürünü ve kimliğini koruma çabasına önemli katkılar sağlamıştır. Şiirlerinde kullandığı sade ve güçlü üslup, onun mesajlarının geniş kitlelere ulaşmasını mümkün kılmıştır. Mamayeva, sadece Kumuk halkının değil, tüm Türk dünyasının ortak değerlerini ve kültürel zenginliğini temsil eden bir edebi figür olarak öne çıkmıştır. Onun eserleri, geçmişten bugüne uzanan bir köprü işlevi görmüş ve Kumuk halkının hem kimlik bilincini güçlendirmiş hem de geleceğe dair umutlarını diri tutmuştur. Bu çalışma, Supiyanat Mamayeva'nın edebi dünyasını ve onun Kumuk halkı üzerindeki etkisini daha yakından inceleme fırsatı sunmuş ve onun önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

KAYNAKLAR

- Akıncı, A. (2011). *Milli kimlik inşa stratejileri: (Türkiye örneği 1839-1946)* [Doctoral Dissertation]. Sakarya Üniversitesi.
- Aktaş, Ş. (2010). Bahtiyar Vahapzâde'nin şiiri üzerine. *Gazi Türkiyat*, 1(6), 19-27.
- Alkan, M. (2004). *Modern Türkiye’de siyasi düşünce: Cumhuriyet’e devreden düşünce mirası*. Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi, 1, 6.
- Alperen, A. (2008). Türkiye’de kimlik arayışları ve İslam. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (Çüifd)*, 8(2), 59-80.
- Altıntaş, Ö. (2021). İlk Türk popüler edebiyat eserlerinde çeviri yoluyla milli kimlik inşası. *Folklor/Edebiyat*, 27(107), 839-855.
- Alver, K. (2006). Edebiyat ve kimlik. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 32-43.
- Anderson, B. (1995). *Hayalî cemaatler* (İ. Savaşır, Çev.). Metis Yayınları.
- Argunşah, H. (2010). *Millî kimlik oluşturmada edebiyatın rolü ve Ziya Gökalp*. Kesit Yayınları.
- Ateş, Ö. F. (2023). *İdeolojinin kaskacında Türk ve Müslüman kimliği: Azerbaycan-Sovyet edebiyatı örneği*. Bengü Yayınevi.
- Aydoğdu, N. (2021). Osmanlı kimliğinden Türk ulusuna: Modernleşen Türkiye’de milli kimlik politikaları. *Belgi Dergisi*, (21), 59-72.
- Baddeley, J. F. (1995). *Rusların Kafkasya’yı istilası ve Şeyh Şamil*. (S. Özden, Çev.). Kayihan Yayınları.
- Baş, G. (2019). *Kumuk Türkçesinde kelime türleri*. [Yüksek Lisans Tezi]. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Biletska, Y., Şahin, C., & Şükür, İ. (2014). Kolektif hafıza ve milli kimlik bağlamında Türkiye’de resmi tarih yazıcılığı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 94-116.
- Bilgin, N. (2007). *Kimlik inşası*. Aşina Kitaplar.
- Bülbül, İ. (2011). *Başlangıcından Rus hakimiyetine kadar Kumuk Türkleri ve Tarku Şamhallığı* [Doktora Tezi]. Sakarya Üniversitesi.

- Cebeci, S. (2008). Milli kimlik bağlamında din-kültür ilişkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 3(2), 1-11.
- Dinçer, F. (2017) *Cumhuriyet dönemi Türk hikayesinde Milli kimlik inşası (1922-1940)*. [Doktora Tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Ercilasun, A. B. (2000). *Yirmi birinci yüzyıla girerken millî kimlik oluşturmada dilin önemi*. [Çevrim-içi: <https://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/23.php>], Erişim Tarihi: 10.09.2024.
- Göktepe, Ö. K. (2016). Türkçe eğitiminde metin dışı okuma ve söz varlığının geliştirilmesi: Kuvayi Milliye Destanı'nın kullanımı örneği. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 2(1), 39-56.
- Guluzade, P. (2024). Milli kimlik oluşumunda edebiyatın önemi. *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi*, 2024(2), 217-231.
- İmıl, M. (2019). Cumhuriyetin milli kimlik inşası ve dil özelinde dini reformasyon çabaları. *Dinî Araştırmalar*, 22(56), 409-428.
- İbrahimli, H. (2019). Azerbaycan'da milli kimlik sorunu: Tarihi ve ideolojik açıdan karşılaştırmalı tahlil. *Yeni Türkiye-Azerbaycan Özel Sayısı I*, (107), 98-111.
- Jusdanis, G. (1998). *Gecikmiş modernlik ve estetik kültür*. (T. Birkan, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (1977). *Türk milli kültürü*. Ötüken Neşriyat Aş.
- Kanter, F. (2016). Millî edebiyat dönemi Türk şiirinde kimlik inşası. *Bizim Külliye*, 67, 77-81.
- Karakurt, G. (2019). *Kumuk Türkçesinde kelime grupları*. [Yüksek Lisans Tezi]. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Karataş, Ö., ve Arbatlı, M. (2015). Kumuk Türklerinin Kafkasya'dan Anadolu'ya göçü. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 30(1), 101-120.
- Karataş, Ö., ve Işık, S. (2015). Seyahatnamelerde Kuzey Kafkasya Türkleri. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 373-390.
- Kartalcı Polat, N. (2018). *Evliya Çelebi seyahatnamesinde Kafkaslar* [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Korkmaz, Ü. (2022). *Ulugbek Esdevlet'in şiirlerinde milli kimlik* [Yüksek Lisans Tezi]. Kastamonu Üniversitesi.

- Köroğlu, E. (2004). *Türk edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı (1914-1918): Propagandadan Milli kimlik inşasına*. İletişim Yayınları.
- Kösoğlu, N. (1996). *Türk kimliği ve Türk dünyası*. Ötüken.
- Kösoğlu, N. (1997). *Milli kültür ve kimlik*. Ötüken Neşriyat Aş.
- Kösoğlu, N. (2000). *Türk milliyetçiliği ve Osmanlı*. Ötüken Yayınları
- Kösoğlu, N. (2003). *Millî kültür ve kimlik*. Ötüken Neşriyat.
- Merhan, A. (2008), *Dört Kumuk masalı üzerine gramer incelemesi*. Grafiker Yayıncılık.
- Nuridinov, Ş., Oruç, M., ve Küçükyıldız, A. (1999). Kumuklar ve Tenglik hareketi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (11), 299-305.
- Öztürk, E. (1996). Türkiye Kumuklarından Nazım Örnekleri. *Bilig*, (3), 178-181.
- Pekacar, Ç. (1999). Kavimler Kapısı Dağıstan'dan İzlenimler. *Türk Kültürü Dergisi*, (432), 210-217.
- Pekacar, Ç. (2007). Kumuk Türkçesi. A. B. Ercilasun, (Edt.), *Türk Lehçeleri Grameri*, içinde (ss. 940-1003). Akçağ Yay.
- Peler, G. Y. (2020). Kumuklar ve Dilleri. *Tehlikedeki Diller Dergisi*, 10(16), 123-149.
- Peler, G. Y. A. (2015). XX. Yüzyılın başında gönüllü bir Türkleşme örneği olarak Dağıstan. *Karadeniz Araştırmaları*, 12(45), 151-166.
- Pospelov, G. (1995). *Edebiyat bilimi* (Y. Onay, Çev.). Evrensel Kültür Kitaplığı.
- Randall, W. L. (1999). *Bizi 'Biz' yapan hikâyeler, kendimizi yaratma üzerine bir deneme* (Ş. S. Kaya, Çev.). Ayrıntı.
- Sarınay, Yusuf. (1994). *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları*. Ötüken Yayınları.
- Smith, A. D., & Şener, B. S. (2010). *Milli Kimlik*. İletişim Yayınları
- Söylemez, O. (2019). *Türk dünyasında tarihi roman ve milli kimlik*. Bengü Yayınları.
- Şahin, K., ve Beşirli, H. (2009). Küreselleşen kitle kültürü (Popüler Kültür) Milli kimlik ve kültürlerin yerini alabilir mi? *Türk Dünyası Araştırmaları*, (178).

- Tanç, İ. (2004). Kumuk Türkleri'nden Ebusüfyan (Abusupiyan) Akayev'in, Hayatı ve Eserleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 11(23), 85-104.
- Tavkul, U. (2005). Kumuk Türkleri tarihleri, sosyal yapıları ve dilleri üzerine bir inceleme. *Kırım Dergisi*, 13(50), 29-39.
- Tiryaki, Ş. (2012). *Bekir Sıdkı Çobanzade'nin Kumuk dili ve edebiyatı tedkikleri adlı eseri; metin-inceleme-dizin*. [Yüksek Lisans Tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Uyanık, O. (2002). *Kumuk Türk ağızları incelemesi*. [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Uyar, M. (2018). Dağıstan tarihinin Türk tarihi ile ilişkisi ve Dağıstan'ın Türkiye için önemi. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 119(234), 217-234.
- Ünveren, D. (2020). Türkçe öğretiminde aşkın bir millî kimlik alanı: Salur Kazan'ın evinin yağmalandığı destan. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, (21), 175-199.
- Yıldırım, E. (2014). Türkiye'de Milliyetçilik ve Milli Kimlik: Türkçülüğün keşfi ve ulus-devletleşme sürecinde Türk milli kimliği. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 28(1), 73-95.
- Yılmaz, F. (2021). Elçin Efendiyev'in ak deve romanında yapı ve izlek. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (9), 108-137. <https://doi.org/10.46250/Kulturder.921958>.
- Yüce, N. (1992). Kumuk Türkçesiyle Tahir ile Zühre. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 40(1992), 81-90.